

**PSIHOLOĢIJAS
IZGLĪTĪBAS
DESMIT GADI
RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTĒ**

10
GADI
PSIHOLOĢIJAS
IZGLĪTĪBAI
RSU

**PSIHOLOĢIJAS
IZGLĪTĪBAS
DESMIT GADI
RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTĒ**

UDK 37:159.9

P 44

Mārtinsone, K., Mihailova, S., Koļesņikova, J., Mihailovs I. J., Ļevina, J.,
Freimane, G., Šneidere, K. *Psiholoģijas izglītības desmit gadi Rīgas Stradiņa universitātē.*
Mārtinsone, K. (sast.). Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2017. 119 lpp.

Krājumā izmantoti fotoattēli no Rīgas Stradiņa universitātes
un personiskajiem arhīviem

RSU IPD vadītājs: Tenis Nigulis

RSU IPD vecākā redaktore: Aija Lapsa

Literārā redaktore: Ināra Mikažāne

Korektore: Indra Orleja

Tehniskā redaktore: Ilze Reitere

Maketētāja: Ilze Stikāne

Vāka dizaina autors: Modris Brasliņš

RSU IPD Nr. 17-125

© Rīgas Stradiņa universitāte, 2017

Dzirciema iela 16, Rīga, Latvija, LV-1007

ISBN 978-9934-563-12-6

Saturs

Priekšvārds	7
Psihologs veselības aprūpes vidē <i>K. Mārtinsone, J. Koļesņikova, I. J. Mihailovs, G. Freimane</i>	11
Konsultatīvās psiholoģijas izglītības aizsākums Rīgas Stradiņa universitātē <i>J. Koļesņikova, J. Ļevina, K. Mārtinsone, I. J. Mihailovs</i>	21
Psiholoģijas virziena raksturojums un specifika Rīgas Stradiņa universitātē	23
Psiholoģijas studiju izveides konteksts <i>S. Mihailova, K. Mārtinsone</i>	23
Psiholoģijas bakalaura studiju programma un tās attīstības raksturojums <i>S. Mihailova</i>	27
Psiholoģijas maģistra studiju programma un tās attīstības raksturojums <i>J. Koļesņikova</i>	34
Psiholoģijas doktora studiju programmas raksturojums <i>K. Mārtinsone</i>	41
Psiholoģijas virziena struktūrvienības Rīgas Stradiņa universitātē	45
Socioloģijas un psiholoģijas katedra <i>S. Mihailova</i>	45
Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedra <i>K. Mārtinsone</i>	48
Psiholoģijas zinātnes attīstība Rīgas Stradiņa universitātē <i>J. Ļevina</i>	53
Sadarbība ar izglītības iestādēm, profesionālajām organizācijām, darba devējiem un līdzdalība tiesību aktu projektu izstrādē <i>G. Freimane</i>	61

Rīgas Stradiņa universitātes psiholoģijas virziena studentu dzīve <i>K. Šneidere</i>	67
Rīgas Stradiņa universitātes administrācija un psiholoģijas mācībspēki par psiholoģijas virziena izveidi (intervijas)	73
Aivars Vētra	73
Inga Millere	78
Taņa Lāce	79
Kristīne Mārtinsone	81
Sandra Mihailova	86
Jeļena Koļesņikova	88
Jeļena Ļevina	90
Jeļena Ļubenko	92
Viktorija Perepjolkina	93
Ervīns Čukurs	95
Jeļena Harlamova	97
Indra Majore-Dūšele	98
Kristīne Vende-Kotova	100
Anda Upmale	101
Aelita Vagale	102
Gunta Freimane	103
Izmantotās literatūras saraksts	104
Pielikumi	109
1. <i>pielikums</i> . Grāmatas psiholoģijā un pētījumu metodoloģijā, kuru izveidē ir piedalījušies RSU docētāji	109
2. <i>pielikums</i> . Bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” absolventi	118
3. <i>pielikums</i> . Maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” absolventi	119

Priekšvārds

Rīgas Stradiņa universitātē (RSU) jau desmit gadus tiek attīstītas psiholoģijas studiju programmas. Studiju virziens “Psiholoģija” tika veidots un tiek pilnveidots atbilstoši RSU stratēģijai un mērķiem, fokusējoties uz pētniecību, praksi un sadarbību veselības aprūpes kontekstā. Citiem vārdiem sakot, RSU psiholoģijas studiju programmas vieno to orientācija uz indivīda un grupas veselības saglabāšanu un atjaunošanu. Ideoloģiski programmas sakņojas Pasaules Veselības organizācijas definētajā daudzdimensionālajā veselības izpratnē (tajā veselība tiek aprakstīta kā vispārēja fiziskā, psihiskā un sociālā labklājība) un biopsihosociālajā pieejā vai paradigmā, kur slimība un veselība tiek definēta kā bioloģisko, psiholoģisko un sociālo faktoru interaktīvas mijiedarbības vienība.

Visos studiju līmeņos izglītības procesā uzmanība tiek pievērsta psihisko (kognitīvo, emocionālo), uzvedības, sociālo un kultūras faktoru ietekmei uz indivīda, grupas un sabiedrības veselības saglabāšanu, slimību cēloņiem un reakcijai uz slimību, slimības uztveri, uzvedībai slimības laikā u. tml., lai sekmētu veselības saglabāšanu, slimību profilaksi un ārstēšanu, kā arī identificētu psiholoģiskos un sociālpsiholoģiskos un uzvedības faktoros, kas saistīti ar dažādām saslimšanām.

Desmit gadu laikā RSU ir radīts stabils psiholoģijas izglītības attīstības pamats: akreditētas ne vien profesionālās psiholoģijas bakalaura un maģistra studiju programmas, bet arī izveidota doktora studiju programma, kas turpmāk sekmēs gan prakses, gan pētniecības, gan daudzpusējas sadarbības izaugsmi. Jau izveidojusies cieša sadarbība ar sociālajiem partneriem un darba devējiem, radītas stabilas prakses vietas. Turpinās sadarbība ar valsts varas un pārvaldes iestādēm, mūsu speciālistiem iesaistoties normatīvā regulējuma par psiholoģijas jautājumiem izstrādē, kā arī sadarbībā ar Latvijas Psihologu biedrības padomi, juristiem un valsts pārvaldes darbiniekiem ir sākts darbs pie Psihologu likuma komentāriem (darba grupas vadītāja – Kristīne Mārtinsons). Studiju virziena docētājiem – seši no viņiem ir Latvijas Zinātnes padomes eksperti psiholoģijā – ir liela praktiskā un pētnieciskā darba pieredze, piemēram, šī izdevuma tapšanas laikā seši docētāji bija iesaistīti divos valsts nozīmes u. c. pētījumu projektos.

Mēs, psiholoģijas docētāji un studējošie, ceram, ka šis izdevums sniegs ieskatu par psiholoģijas virziena izveidi un attīstību RSU, izgaismos RSU specifisko vietu psiholoģijas izglītībā un pētniecībā mūsu valstī, skaidri pozicionējot augstskolu kā jaunāko (tomēr spēcīgu) psiholoģijas izglītības un pētniecības centru Latvijā.

Veidojot šo izdevumu, kā vadmotīvs tika formulēti vairāki mērķi:

- sniegt psiholoģijas virziena un visu trīs studiju programmu raksturojumu;
- vēsturiski palūkoties uz psiholoģijas katedru izveidi un attīstību RSU;
- īsi raksturot, apkopot zinātnes laukā paveikto, uzsverot, ko mēs, psiholoģijas virziena pārstāvji, varam dot ne tikai Rīgas Stradiņa universitātei (piemēram, tīmekļa intervenci veselības uzvedības sekmēšanai RSU studējošajiem), bet arī citiem Latvijas speciālistiem (piemēram, Latvijas klinisko personības testu);
- pastāstīt par ciešo sadarbību ar dažādiem partneriem gan mūsu valstī, gan ārzemēs;
- iepazīstināt ar virziena docētājiem un raksturot studējošo dzīvi RSU.

Liels paldies visiem vadošajiem docētājiem, kuri piedalījās šī jubilejas izdevuma veidošanā, paldies Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras mācību procesa organizatorei Guntai Freimanei, paldies maģistrantūras pirmā kursa studentiem¹, kas sagatavoja īsas intervijas ar docētājiem un tās apkopoja. Paldies arī maģistrei Kristīnei Šneiderei, kura, apvienojot mācības ar pētnieces darbu valsts pētījumu projektā, lietvedes pienākumus Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā, kā arī psihologa asistentes darbu Nacionālajā rehabilitācijas centrā "Vaivari", atrada laiku un iesaistījās studentu pētniecisko aktivitāšu organizēšanā un metodiskā nodrošinājuma sagatavošanā.

Papildu informāciju par psiholoģijas virziena attīstību un desmit gados saņemto var iegūt vairākos jubilejas pasākumos (konferencē, absolventu vakarā, meistarklasēs) klātienē un RSU interneta vietnē², kur ir ievietota šāda informācija:

- par studentu aizstāvētajiem zinātniskajiem darbiem;
- par docētāju publikācijām (t. sk. par populārām un plaši lietotām mācību grāmatām);
- par RSU izveidotajiem un adaptētajiem testiem un aptaujām;
- par valsts pētījumu programmās veikto pētījumu rezultātiem;

¹ Intervijas sagatavoja maģistrantūras studenti: V. Dreimane, G. Frolovs, N. Guseva, A. Kašina, K. Lēle, A. Lesiņa, E. Petrova, J. Silkina, S. Slaboda un I. Zaķe.

² Rīgas Stradiņa universitāte. Psiholoģijas izglītībai RSU – 10. 2017. www.rsu.lv/psiholoģijas-izglitibai-10

- par prakses vietām;
- darba devēju atsauksmes par absolventiem, absolventu pieredze u. c.

Šo izdevumu var uzskatīt arī par sava veida piepildījumu aicinājumam “pierakstīt vēsturi”³ un turpinājumu iepriekšējiem centieniem šo “pierakstu” īstenot.^{4,5}

Rīgas Stradiņa universitātes psiholoģijas izglītības desmit gadu jubileja un šī materiāla sagatavošana izdošanai notiek vienlaikus ar psihologu profesionālās darbības regulējuma – Psihologu likuma⁶ – pieņemšanu, kā arī Grozījumiem likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”⁷. Jaunie normatīvie akti droši vien liks mainīt skatījumu uz psihologa profesiju un darbību, iespējams, – precizēt studiju programmu īstenošanu mūsu valstī. Arī RSU attīstības virzībā notiks izmaiņas. Citiem vārdiem sakot, stāvēt uz RSU psiholoģijas izglītības programmu attīstības otrās desmitgades sliekšņa, apzināties, ka atrodamies Latvijas psiholoģijas dzīves pagrieziena punktā. Tādēļ šis izdevums jāuztver arī kā iepriekšējās pieredzes rezumējums un resursu apzināšana nākamajam posmam.

Ceram, ka sagatavotais materiāls sniegs gan apkopojošu informāciju par psiholoģijas virzienu RSU, gan iedvesmos jauniešus visa līmeņa studijām mūsu augstskolā. Tādējādi mēs uzrunāsim plašu auditoriju tradicionālajās Latvijas Psihologu biedrības koordinētajās psiholoģijas dienās (to rīkošanas iniciatīva, organizēšana un pasākumu koordinēšana pirmajā gadā bija RSU mācībspēku ziņā) – laikā, kad svinēsim RSU psiholoģijas izglītības desmit gadus. Tāpat ceram, ka jubilejas pasākumi pievērsīs plašas sabiedrības uzmanību psiholoģijas jautājumu nozīmībai veselības saglabāšanā un atjaunošanā.

Grāmatas sastādītāja,
RSU psiholoģijas profesore
KRISTĪNE MĀRTINSONE

³ Mārtinsone, K. (sast.). (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība*. Rīga: RaKa, 320 lpp.

⁴ Mārtinsone, K. (sast.). (2011). *Ārija Karpova: iedvesmotāja*. Rīga: RaKa, 185 lpp.

⁵ Karpova, Ā. un Mārtinsone, K. (2016). *Psiholoģijas attīstība Latvijā*. No: Mārtinsone, K., Lasmane, A. un Karpova, Ā. *Psiholoģijas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 472.–516. lpp.

⁶ Psihologu likums: Latvijas Republikas likums: pieņemts 30.03.2017. un stājas spēkā 01.01.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 75, 12.04.2017.

⁷ Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”: Latvijas Republikas likums: pieņemts 30.03.2017. un stājas spēkā 01.01.2018. <https://vestnesis.lv/op/2017/75.10>

*K. Mārtinsone, J. Koļesņikova,
I. J. Mihailovs, G. Freimane*

Psihologs veselības aprūpes vidē

Atbilstoši profesionālās darbības jomai psihologam ir jāiekļaujas dažādās profesionālās darbības vidēs – izglītības, sporta, veselības un sociālās aprūpes, uzņēmējdarbības, militārajā, tiesu u. tml. Viņam, strādājot šajā profesionālajā vidē, sadarbībā vai komandā ar citu profesiju speciālistiem savā darbā ir jāintegrē gan konkrētās vides normatīvais regulējums, koncepcijas un terminoloģija, gan šo grupu vērtības un tradīcijas, gan klientu (pacientu) vajadzības un intereses. Vienlaikus attiecīgo jomu speciālistiem un darba devējiem ir skaidri jāizprot, kāda ir psihologa kompetence un tās robežas, kāds ir psihologa pienesums konkrēto profesionālo uzdevumu risināšanā.

Lai gan Latvijā psihologu sagatavošana vairākās Latvijas augstskolās ir uzsākta pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados¹ un var teikt, ka profesijai ir jau vairāk nekā divdesmit gadu vēsture, taču tikai 2017. gadā tika pieņemts Psihologu likums, kura mērķis ir regulēt psihologu profesionālo darbību un kurā tiek izdalītas profesionālās darbības jomas, t. sk. klīniskā un veselības profesionālās darbības joma.² Atbilstoši RSU psiholoģijas izglītības virzienam, kurš ir fokusēts uz speciālistu sagatavošanu darbam veselības kontekstā, šajā nodaļā vairāk tiks akcentēti jautājumi par veselības un klīnisko psihologu (klīniskos psihologus sagatavo Latvijas Universitātē) kompetenci un pienesumu, strādājot tieši veselības aprūpes vidē.

Psihologu likums stāsies spēkā 2018. gada 1. janvārī, un tā mērķis ir “regulēt psihologu profesionālo darbību, lai nodrošinātu kvalitatīvus psihologa profesionālās darbības pakalpojumus”³. Šajā likumā noteikts, ka psihologa profesionālā darbība ir “psiholoģiskā izpēte (novērtēšana), psihologa atzinuma sagatavošana, konsultēšana un individuāli, grupā vai organizācijā sniegta psiholoģiskā palīdzība, izmantojot profesionālās zināšanas un zinātniski pamatotas metodes”⁴.

¹ Vairāk sk. Mārtinsone, K. (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība*. Rīga: RaKa, 290. lpp.

² Psihologu likums: Latvijas Republikas likums: pieņemts 30.03.2017. un stājas spēkā 01.01.2018. *Latvijas Vēstnesis*. 75, 12.04.2017.

³ Turpat.

⁴ Turpat.

Savukārt šobrīd (2017. gada jūnijā) Profesiju klasifikatorā, acīmredzot aptverot vairākas profesionālās darbības jomas, ir noteikti šādi psihologa profesionālās darbības pamatuzdevumi:

- “izstrādāt testus, noteikt psihiskos, fiziskos un citus raksturlielumus, interpretēt un novērtēt konsultēšanas rezultātus;
- analizēt iedzimtības, sociālo, profesionālo un citu faktoru ietekmi uz personības domāšanu un izturēšanos;
- konsultēt psiholoģijas jautājumos, sarunāties ar atsevišķām personām un grupām, kā arī sniegt no tā izrietošos pakalpojumus;
- uzturēt nepieciešamos kontaktus ar saskarpersonām, ar ģimenes locekļiem, izglītības iestāžu vadītājiem, darba devējiem, un dot ieteikumus jautājumu atrisināšanai un problēmu noregulēšanai;
- veikt klientu psiholoģisko izpēti saskaņā ar psihologa norādījumiem: psiholoģisku testēšanu, anketēšanu, intervēšanu, kā arī konsultēšanu vienkāršākās klienta problēmsituācijās, nobeiguma posmā apstrādājot un apkopojot ievāktos datus atbilstoši psiholoģijas zinātnes prasībām, sagatavojot pārskatus par tiem un piedaloties to analizē kopā ar psihologu;
- informēt klientu par izpētes vai konsultēšanas gaitu un psihologa pārraudzībā izvērtēt rezultātus;
- piedalīties psiholoģiskās adaptācijas un attīstības veicināšanas programmu un rehabilitācijas programmu īstenošanā psihologa pārraudzībā;
- veikt zinātniskos pētījumus, prezentēt to rezultātus;
- pētīt psiholoģiskos faktoros un emocionālos personības traucējumus;
- veicināt cilvēka resursu optimizāciju izglītībā, ražošanā, tirdzniecībā, ģimenē, pārvaldē un citās sociālajās jomās;
- strādājot psihologa vadībā, analizēt un piemērot psiholoģijas zinātnes teorētiskos un empīriski pamatotos principus;
- izvirzīt psiholoģiskās palīdzības sniegšanas mērķus;
- veikt individa, grupas vai organizāciju psiholoģisko izpēti (novērtēšanu);
- novērtēt psiholoģiskās palīdzības sniegšanas efektivitāti;
- sniegt profesionālu palīdzību psihosociālās labklājības un psihiskās veselības jomā, izmantojot psiholoģisku un psihoterapeitisku zināšanu un darba metožu kopumu, kas balstīts uz zinātniski pierādītām teorijām par cilvēka psiholoģisko (psihisko) attīstību, funkcionēšanu, psiholoģisko disfunkciju un iespējamiem izmaiņu procesiem;
- novērtēt personas psihisko attīstību un psihisko funkcionēšanu, novērst psihoemocionālo disfunkciju (emocionālas, uzvedības vai attiecību problēmas) un esošās grūtības, kā arī uzlabot dzīves kvalitāti;

- veikt psiholoģisko izpēti un sniegt psiholoģisku atbalstu pacientiem un viņu tuviniekiem dažādos ārstēšanas etapos, lai palīdzētu pārvarēt ar slimību saistītās psiholoģiskās problēmas;
- veikt pacientu izglītošanu, lai sekmētu atbilstošu attieksmi pret slimību un savu veselības uzvedību (tai skaitā sekmētu pacientu līdzestību);
- organizēt un veikt preventīvus pasākumus veselības stiprināšanai un uzlabošanai;
- rakstīt un sniegt atzinumus”.⁵

Veselības un klīnisko psihologu profesionālās darbības specifika

No Psihologu likumā noteiktajām sešām psihologu darbības jomām profesionālo darbību veselības aprūpes vidē ir kompetenti veikt klīniskie un veselības psihologi, jo viņi iegūst izglītību, kas ietver darbam veselības aprūpes vidē nepieciešamos specializācijas kursus un praksi. Psihologu likuma anotācijā bija norādīts, ka “klīniskās un veselības psiholoģijas mērķis ir mazināt psiholoģisko stresu un uzlabot indivīdu psiholoģisko labklājību. Klīniskie psihologi strādā ar dažnedažādām garīgās un fiziskās veselības problēmām, tostarp atkarībām, trauksmi, depresiju, mācīšanās grūtībām un attiecību problēmām. Tāpat arī veselības psihologi ir speciāli izglītoti palīdzēt risināt psiholoģiska un emocionāla rakstura problēmas cilvēkiem hronisku slimību gadījumos, rast veidus, kā iedrošināt cilvēkus uzlabot savu veselību. Lai izpētītu klienta situāciju, šie psihologi veic klīnisko novērtējumu, kā darba metodes izmantojot psihometriskos testus, intervijas un uzvedības novērošanu. Novērtējuma rezultātā var tikt nozīmēta konsultācija vai terapija. Klīniskie un veselības psihologi tiek iesaistīti arī ārstu apmācībās, piemēram, jautājumos, kā veselības aprūpes speciālistiem uzlabot komunikāciju ar saviem pacientiem. Klīniskie un veselības psihologi visbiežāk ir nodarbināti veselības un sociālās aprūpes centros, viņi strādā garīgās veselības aprūpes speciālistu komandā, kā arī komandā ar citiem veselības aprūpes praktiķiem”⁶.

⁵ Profesiju klasifikators [pielikums MK 2017. gada 23. maija noteikumiem Nr. 264]. *Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām*, 2017. <https://likumi.lv/doc.php?id=291004>

⁶ Ministru kabineta noteikumi, likumprojekta “Psihologu likums” anotācija, (2014). Likumprojekta “Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzišanu”” (reģ. Nr. TA-1251). <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/37A8046BD1F9177FC2257DAF002FC21C?OpenDocument>

Veselības vai / un klīnisko psihologu pakalpojumu pieejamība daudzās valstīs tiek nodrošināta primārajā⁷, sekundārajā⁸ un terciārajā⁹ veselības aprūpē, gan ambulatorajās, gan stacionārajās ārstniecības iestādēs,¹⁰ jo zināms, ka psiholoģiskajiem faktoriem ir būtiska nozīme gan slimības attīstībā un gaitā, gan plānojot ārstēšanu, gan prognozējot ārstēšanas efektivitāti un novērtējot tās rezultātu,¹¹ ka psiholoģiskās problēmas var būtiski ietekmēt ārstēšanās procesu¹². Veselības aprūpē strādājošo psihologu darbības lauks ir plašs, iekļaujoties ārstniecības sistēmā un komandas darbā, veicot daudzveidīgas intervences un izpēti gan indivīda, gan kopienas līmenī, kā arī – daudzās valstīs – piedaloties veselības politikas plānošanā un īstenošanā: “ārvalstu prakse rāda, ka liels skaits slimību profilakses un garīgās veselības pasākumu tiek īstenots, iesaistot profilaksē un veselības aprūpē klīniskos psihologus un veselības psihologus. Tāpat ārvalstu prakse liecina, ka šie speciālisti, būdami ārstniecības atbalsta personāls, nodrošina gan klīnisko psiholoģisko palīdzību dažāda rakstura garīgu saslimšanu gadījumā, gan arī sniedz atbalstu pacientiem ar

⁷ Primārā veselības aprūpe ir cilvēka saskarsme ar veselības aprūpes sistēmu pirmais posms, kurā tiek risinātas galvenās iedzīvotāju veselības problēmas, nodrošinot atbilstošus veselības veicināšanas, profilakses, ārstniecības un rehabilitācijas pasākumus (Veselības ministrija, 2015).

⁸ Sekundārā veselības aprūpe ir veselības aprūpes pakalpojumu kopums, ko personai ambulatorajā ārstniecības iestādē vai stacionārajā ārstniecības iestādē sniedz kādā slimību profilā specializējusies ārstniecības persona vai ārstniecības atbalsta persona.

⁹ Terciārā veselības aprūpe ir augsti specializēta veselības aprūpe, kuru sniedz specializētos ārstniecības centros vai iestādēs vienas vai vairāku medicīnisko nozaru ārstniecības personas ar papildu kvalifikāciju (Ministru kabineta 2004. gada 20. decembra rīkojums Nr. 1003 “Par ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programmu”).

¹⁰ Wahass, S. H. (2005). The role of psychologists in health care delivery. *Journal of Family & Community Medicine*, 12(2), 63–70.

¹¹ Marks, D. F., Murray, M., Evans, B., Estacio, E. V. (2011). *Health Psychology: Theory, Research and Practice*. 3rd ed. London: SAGE Publications Ltd.

¹² Jou, Y. H., & Fukada, H. (1997). Stress and social support in mental and physical health of Chinese students in Japan. *Psychological Reports*, 81, 1303–1312; Wang, H., Wu, S., & Liu, Y. (2003). Association between social support and health outcomes: a meta-analysis. *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, 19(7), 345–351; Businelle, M. S., Kendzor, D. E., Reitzel, L. R., Costello, T. J., Cofta-Woerpel, L., Li, Y., ... & Wetter, D. W. (2010). Mechanisms linking socioeconomic status to smoking cessation: a structural equation modeling approach. *Health Psychology: Official Journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*, 29(3), 262–273.

nopietnām fiziskām saslimšanām, piemēram, onkoloģijas pacientiem, tādējādi mazinot letāla rezultāta iespējamību vai atbalstot pacientus paliatīvajā aprūpē. Psihologi dod un var dot ieguldījumu iedzīvotāju veselības, tai skaitā arī garīgās veselības, veicināšanā – gan izvērtējot indivīda spējas, psiholoģisko un emocionālo stāvokli, gan sniedzot psiholoģisko palīdzību. Iedzīvotāju psiholoģiskās veselības traucējumi ietekmē gan cilvēka darbības, gan attiecības un ģimenes labklājību, līdz ar to visas sabiedrības labklājību.”¹³

Veselības un klīnisko psihologu kompetences robežas

Lai gan abu profesionālās darbības jomu – veselības un klīniskās psiholoģijas – psihologus vieno jautājumi par kognitīvajiem procesiem, emocijām un uzvedību, ir jāuzsver arī šo profesionālās darbības jomu atšķirības un profesionālās robežas. Tā, piemēram, veselības psihologu interešu lokā ir galvenokārt indivīda uzvedība, kas saistīta ar veselības uzturēšanu, slimības uztveri, slimības pārvarēšanu, savukārt klīnisko psihologu darbības lauks aptver jautājumus, kā pacientam palīdzēt pārvarēt trauksmi, depresiju, attiecību problēmas, mācīšanās grūtības un psihiskās slimības, attiecīgi iezīmējot pietiekami skaidru darbības lauku katras specializācijas pārstāvim.¹⁴ Veselības psihologi ir ieguvuši kompetenci strādāt ar dažādu grupu klientiem (pacientiem) dažādos ārstēšanas posmos gan monoprofesionāli, gan multiprofesionālā komandā, pamatojoties uz biopsihosociālo pieeju, kur slimība un veselība tiek saprasta kā bioloģisko, psiholoģisko un sociālo faktoru interaktīvas mijiedarbības vienība.¹⁵ Veselības psihologi lieto psiholoģijas pētījumu rezultātus un metodes, lai sekmētu indivīda, grupas, kopienas un sabiedrības fiziskās,

¹³ Informatīvais ziņojums “Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību”. (2014). http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/petijumi/PKCZin_20140211_psi.pdf

¹⁴ Marks, D. F., Murray, M., Evans, B., Estacio, E. V. (2011). *Health Psychology: Theory, Research and Practice*. 3rd ed. London: SAGE Publications Ltd.

¹⁵ Mārtinsons, K., Freimane, G., Mihailova, S., Mihailovs, J. (2013). Veselības psiholoģijas izveides pamatojums Latvijā. Sabiedrība, integrācija, izglītība. *Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. 2. daļa (593.–602. lpp.). Rēzekne: RA izdevniecība; Upenieks, R., Mārtinsons, K., Freimane, G. (2013). Veselības psiholoģija – veselības aprūpes sistēmas sastāvdaļa. No: Rīgas Stradiņa universitāte. *2013. gada zinātniskā konference: tēzes* (434. lpp.). Rīga: RSU; Mārtinsons, K., Freimane, G., Mihailova, S. (2014). Veselības psiholoģija Latvijā: izaicinājumi, to risināšanas iespējas un ieguvums sabiedrībai. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums XVI* (262.–269. lpp.). Liepāja: LiePA.

garīgās un sociālās veselības saglabāšanu, slimību profilaksi un ārstēšanu, lai identificētu faktoros, kas sekmē veselību, kā arī tos faktoros, kas saistīti ar slimību cēloņiem un cilvēka reakciju uz slimību, slimības uztveri, uzvedību slimības laikā.¹⁶

Biopsihosociālais modelis veselības psihologa darbā

Tieši biopsihosociālais modelis, ko pagājušā gadsimta 70. gadu beigās ASV izstrādāja psihiatrs Džordžs Libmans Endžels (*George Libman Engel*, 1913–1999) no Ročesteras Universitātes, piedāvājot veselību un slimību uzlūkot kā bioloģisko (piemēram, ģenētikas, fizioloģijas), psiholoģisko (piemēram, personības iezīmju, domāšanas) un sociālo faktoru (piemēram, kultūras, kopienas, ģimenes, mediju) kompleksas mijiedarbības rezultātu,¹⁷ ir veselības psiholoģijas ideoloģiskais pamats. Tas palīdz formulēt daudzlīmeņu un multisistēmisku pieeju attiecībā uz cilvēka funkcionēšanu, stimulējot inovāciju ieviešanu veselības psiholoģijas intervencēs.¹⁸ Vēlāk zinātnieks attīstīja un pamatoja ideju par šo modeli, sekmējot plašāku izpratni par nepieciešamību to ieviest klīniskajā praksē. Biopsihosociālā modeļa ietvaros psihosociālie faktori veselībā un slimības gadījumos jāvērtē kā vienlīdz nozīmīgi līdztekus, piemēram, DNS vai bioloģijas likumiem.¹⁹ Respektīvi, balstoties uz biopsihosociālo izpratni, veselības atjaunošanai svarīgi ir ietekmēt visus trīs faktoros. Piemēram, atbilstoši arvien pieaugošajam pētījumos gūto pierādījumu klāstam veselības un veselības draudu uztvere un arī barjeras pacienta sociālajā un kultūrvidē ietekmē to, vai pacients uzsāks veselību sekmējošas vai ārstnieciskas aktivitātes / uzvedību, piemēram, lielos medikamentus, piemērotu diētu un iesaistīsies fiziskās aktivitātēs.²⁰ Mūsdienās biopsihosociālais modelis tiek izmantots gan ASV, gan attīstīto Eiropas valstu veselības un sociālajā aprūpē. Pamatojoties uz biopsihosociālo

¹⁶ Latvijas Psihologu biedrība (2016, oktobris). 3. *Latvijas psihologu kongresa materiāli*. <https://www.scribd.com/document/327485607/Vesel%C4%ABbas-psiholo%C4%A3ija>

¹⁷ Engel, G. L. (1977). The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. *Science*, 196(4286), 129–136.

¹⁸ Suls, J., Rothman, A. (2004). Evolution of the biopsychosocial model: Prospects and challenges for health psychology. *Health Psychology*, 23(2), 119–125.

¹⁹ Turpat, kā arī Marks, D. F., Murray, M., Evans, B., Estacio, E. V. (2011). *Health Psychology: Theory, Research and Practice*. 3rd ed. London: SAGE Publications Ltd.

²⁰ DiMatteo, M. R., Haskard, K. B., Williams, S. L. (2007). Health beliefs, disease severity, and patient adherence: A meta-analysis. *Medical Care*, 45(6), 521–528.

pieeju, ir izstrādāti un pārbaudīti, piemēram, veselības uzvedības sociāli kognitīvie modeļi,²¹ un šīs pieejas izmantošana veselības uzvedības sociāli kognitīvo modeļu izstrādē ir devusi iespēju precizēt pacientu simptomu uztveri, veselības aprūpes pakalpojumu izmantošanas un pacientu līdzestību noteicošos faktoros.²² Pētījumi arī liecina, ka pašefektivitāte (kas ir viens no sociāli kognitīvā modeļa komponentiem) hronisku slimību (piemēram, cukura diabēta un kardiovaskulāro slimību) gadījumā sekmē līdzestību.²³

Aprakstot plašāk, jāuzsver, ka biopsihosociālā modeļa ieviešana veselības aprūpē ir nozīmīgs uzdevums, ņemot vērā veselības aprūpes mūsdienu aktuālos izaicinājumus, kurus iespējams īstenot tikai šīs pieejas ietvaros, piemēram, uz pacientu centrētas pieejas īstenošanu, veselības kā vērtības aktualizēšanu ne vien individuālajā, bet arī kopienu un sabiedrības līmenī u. tml.²⁴

Pētījumos gūtie pierādījumi un praktiskā pieredze liecina, ka sekmīgas veselības aprūpes nodrošinājumam būtiska ir pašu pacientu aktīva līdzdalība ārstniecības procesā, kā arī līdzdalība pakalpojumu plānošanā un izvērtēšanā.²⁵ Savukārt to var sekmēt veselības psihologi – gandrīz jebkuras veselības problēmas kontekstā veselības psihologi izvērtē pacientam pieejamo sociālo atbalstu un gatavību to izmantot, viņi, kā jau minēts, izmanto intervences, kas sekmē pacienta līdzestību, veselības uzvedību, slimības uztveres maiņu – veicina izmaiņas attieksmē pret slimību, kā arī palīdz mazināt problēmas komunikācijā ar veselības aprūpētājiem u. tml. Veselības psihologi strādā visos veselības aprūpes līmeņos, veicot psiholoģisko izpēti un daudzveidīgas

²¹ Armitage, C. J., Conner, M. (2000). Social cognition model and health behaviour: A structured review. *Psychology and Health*, 15, 173–189.

²² Leventhal, H., Leventhal, E., Cameron, L. D. (2001). Representations, procedures, and affect in illness self-regulation: A perceptual-cognitive approach. In: Baum A., T. Revenson, & J. Singer (eds), *Handbook of Health Psychology* (pp. 19–48). New York: Erlbaum.

²³ Allen, N. A. (2004). Social cognitive theory in diabetes exercise research: An integrative literature review. *The Diabetes Educator*, 30, 805–819; Carlson, J. J., Norman, G. J., Feltz, D. L., Franklin, B. A., Johnson, J. A., Locke, S. K. (2001). Self-efficacy, psychosocial factors, and exercise behavior in traditional versus modified cardiac rehabilitation. *Journal of Cardiopulmonary Rehabilitation*, 21, 363–373.

²⁴ Health 2020: Policy framework and strategy. (2012). *WHO Europe*. 149; Sabiedrības veselības pamatnostādnes. No: *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam*. (2012). <http://likumi.lv/doc.php?id=253919>

²⁵ Barbato, A., D'Avanzo, B. (2016). Historical and conceptual developments of psychosocial rehabilitation: Beyond illness and disability in a humanistic framework. *International Journal of Mental Health*, 45(1), 97–104.

intervences. Viņi sniedz psiholoģisko palīdzību, sākot no stresa mazināšanas pirms un pēc operācijas līdz preventīviem pasākumiem slimību profilaksē un ilgmūžības sekmēšanā.

Psihologu profesionālā darbība veselības aprūpes vidē

Iepriekš teiktais savā veidā iezīmē vēlamo nākotnes perspektīvu Latvijā, jo dažādu objektīvu un vēsturiski izveidojušos subjektīvu apstākļu dēļ psihologu profesionālā darbība veselības aprūpē mūsu valstī nav pietiekami integrēta. Vairums klīnisko psihologu, kuri ir beiguši Latvijas Universitāti, nestrādā veselības aprūpes sistēmā. Informatīvajā ziņojumā "Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību" tika konstatēts, ka 2013. gadā Latvijā veselības aprūpes vidē bija nodarbināti 32 psihologi, kuri savā profesionālajā darbībā bija specializējušies klīniskajā psiholoģijā.²⁶ Savukārt veselības psihologi, kuri ir beiguši RSU, galvenokārt izvēlas darbu veselības aprūpes sistēmā.²⁷ Iespējams, ka šādu izvēli veicina iegūtā profesionālā izglītība veselības psiholoģijā, kas absolventiem sniedz pārliecību par savām spējām pārvarēt profesionālos izaicinājumus darbā veselības aprūpes sistēmā.

Pētniecības tēmas saistībā ar veselības psiholoģiju tika attīstītas jau iepriekš,²⁸ tomēr pilnā apjomā RSU absolventi savu profesionālo darbību veic tikai kopš 2014. gada, un augstskolas sagatavoto speciālistu skaits pagaidām ir salīdzinoši neliels.

Mūsu valstī situācija šajā nozarē atšķiras no pieredzes daudzās attīstītākajās valstīs, kur ne vien plaši ir izvērsti specificēti klīnisko un veselības psihologu darbs, bet arī izdalītas veselības psiholoģijas jomas: klīniskā veselības

²⁶ Informatīvais ziņojums "Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību". (2014). http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/petijumi/PKCZin_20140211_psi.pdf

²⁷ Ārstniecības iestādes, kurās nodarbināti psihologi: VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs", VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca", VSIA "Piejūras slimnīca", Psihiatriskā klīnika, VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca", VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca Ainaži", VSIA slimnīca "Ģintermuiža", VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca", VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca", SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca", Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas Dzemdību nams", pilsētu un reģionu slimnīcas un veselības centri.

²⁸ Мартинсоне, К., Фреймане, Г., и Колесникова, Е. (2014). Психология здоровья в Латвии в контексте современных европейских исследований. *Медицинская психология в России*, 5 (28).

psiholoģija, kopienas veselības psiholoģija, sabiedrības veselības psiholoģija un kritiskā veselības psiholoģija, kā arī starpnozaru joma – darba (aroda) veselības psiholoģija.²⁹

Izmantojot ārzemju kolēģu pieredzi un vienlaikus iezīmējot veselības psiholoģijas attīstības perspektīvu mūsu valstī (saskaņā ar Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020. gadam), varam aprakstīt dažus psihologa (galvenokārt klīniskā psihologa un veselības psihologa) profesionālās darbības pamatuzdevumus – psiholoģiskās izpētes un psiholoģiskās palīdzības sniegšanu (arī konsultēšanu un izglītošanu) darbā ar dažām klientu (pacientu) grupām.

Psihologi, sadarbojoties ar ārstu psihiatru vai narkologu, pacienta diagnozes precizēšanai veic psiholoģisko izpēti, kas ietver klienta (pacienta) kognitīvās, emocionālās un uzvedības jomas novērtēšanu, resursu un grūtību noteikšanu un psihisko traucējumu dziļuma pakāpes noteikšanu, viņi izvērtē klienta (pacienta) psiholoģiskā stāvokļa dinamiku. Psihologi konsultē klientus (pacientus), palīdzot pārvarēt ar slimību saistītās psiholoģiskās problēmas, veic klientu (pacientu) un viņu tuvinieku izglītošanu, nodrošina psiholoģiskā atbalsta funkciju klientiem (pacientiem) un viņu tuviniekiem.

Sadarbojoties ar ārstējošo ārstu, psihologi agrīni var palīdzēt veikt neurodeģeneratīvo slimību un demences diagnozes precizēšanu. Novērtējot traucējumu pakāpes dziļumu, viņi palīdz veikt traucējumu izvērtēšanu dinamikā, ietverot klienta (pacienta) kognitīvās, emocionālās un uzvedības jomas, viņa resursu un funkcionēšanas grūtību izpēti saistībā ar spēju patstāvīgi pieņemt svarīgus lēmumus dzīvē, t. sk. saistībā ar ārstēšanu. Psihologi lieto daudzveidīgas psiholoģiskās intervences, lai samazinātu klientu (pacientu) ikdienas grūtības, piedāvā psiholoģisko palīdzību klientu (pacientu) tuviniekiem, organizējot un īstenojot viņiem izglītojošās un atbalsta grupas.

Atbilstīgi klienta (pacienta) vajadzībām psihologi sniedz psiholoģisko atbalstu, lieto efektīvas psiholoģiskās intervences depresijas, trauksmes un distresa mazināšanai, pašregulācijas spēju paaugstināšanai, sāpju vadišanas uzlabošanai visos vecumposmos, piemēram, pacientiem ar onkoloģiskajām slimībām. Veselības psihologi bērniem un viņu ģimenēm ārstēšanas laikā un paliatīvajā aprūpē palīdz pārvarēt grūtības pielāgoties slimībai, savukārt pieaugušajām pacientēm ar krūts vēzi – pārvarēt stresu ķermeņa izmaiņu dēļ. Lūkojoties plašāk, veselības psihologi veic intervences, lai uzlabotu arī pacientu sociālo funkcionēšanu un pašefektivitāti, sekmētu pacientu pielāgošanos

²⁹ Vairāk sk.: Mārtinsone, K., Sudraba, V. (2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.

dzīvei slimības gadījumā, integrēšanos sabiedrībā, līdzestību, komunikāciju ar veselības aprūpētājiem, ar slimību saistītā stresa pārvarēšanu, t. i., viņi uzlabo ārstēšanas mērķu sasniegšanu, lai palielinātu dzīvildzi.

Kardiovaskulāro slimību (piemēram, hipertensijas, stenokardijas, miokarda infarkta) ārstēšanas laikā psihologi konsultē klientus (pacientus) par stresa pārvarēšanas tehniku, izmantojot dažādas metodes, piemēram, progresīvo muskuļu relaksāciju vai bioatgriezeniskās saites (*biofeedback*) metodi, kuru pozitīvā ietekme uz šīs klientu (pacientu) grupas fizisko veselību ir pierādīta pētījumos. Psihologi sekmē veselības uzvedību, t. i., fiziskās aktivitātes, veselīga uztura lietošanu, pietiekami ilgu miegu, atteikšanos no alkoholiskajiem dzērieniem un smēķēšanas, kā arī viņi veicina līdzestību ārsta ieteikumiem par regulārām profilaktiskajām pārbaudēm un medikamentu (piemēram, antihipertensīvo līdzekļu, medikamentu dislipidēmijas ārstēšanai) lietošanu.

Nobeiguma vietā

Lai arī šeit tika minēti vien daži piemēri, jāuzsver vispārējais, ka klīniskos un veselības psihologus svarīgi ir iesaistīt veselības aprūpes procesā visos līmeņos, jo viņi var ievērojami samazināt ārstēšanas izmaksas, palielināt ārstēšanas efektivitāti, sekmēt pacientu apmierinātību ar ārstēšanos, paaugstināt dzīves kvalitāti un sekmēt dzīvildzi. Cerams, ka turpmāk Latvijā tiks vairāk atbalstīta un ieviesta šī prakse.

Apzināties, ka daļa atbildības ir mūsu pašu rokās, pildot šādus uzdevumus: sagatavot augsta līmeņa konkurētspējīgus speciālistus, veikt pētījumus par psiholoģisko intervencu efektivitāti, sadarbibā ar profesionālajām apvienībām gatavot priekšlikumus normatīvo aktu precizēšanai, attīstīt starptautiskos kontaktus ar Eiropā un pasaulē atzītiem speciālistiem u. tml. Mēs, Rīgas Stradiņa universitātes docētāju kolektīvs un studējošie, to darām, lai attīstītu psiholoģiskās izglītības un psiholoģiskās palīdzības praksi veselības kontekstā mūsu valstī.³⁰

³⁰ Martinsone, K. (2014). Annual Report – Latvia. *The European Health Psychologist*, 16(6), 276–280; Martinsone, K. (2015). Annual Report – Latvia. *The European Health Psychologist*, 17(4), 227–229; Martinsone, K., Kolesnikova, J. (2016). EHPs Annual national delegate report 2016. In: *European Health Psychology Society*. <http://www.ehps.net/sites/default/files/sites/default/files/pdfs/latvia2015-16.pdf>; Neter, E. (2015). Dr. Kristine Martinsone – an academic pioneer. The story of health psychology in Latvia is the story of Kristine Martinsone. *European Health Psychologist*, 17(1). http://openhealthpsychology.com/ehp/index.php/contents/article/view/766/pdf_42

*J. Koļesņikova, J. Ļevina,
K. Mārtinsone, I. J. Mihailovs*

Konsultatīvās psiholoģijas izglītības aizsākums Rīgas Stradiņa universitātē

Rīgas Stradiņa universitātē psiholoģijas maģistra studiju programmas nosaukums ir “Veselības psiholoģija”. Galvenokārt tieši veselības psiholoģija kā psiholoģijas zinātnes apakšnozare un profesionālās darbības joma ir studiju virziena izaugsmes un attīstības fokusā, tomēr RSU var studēt ne tikai šajā specializācijā. Kopš 2015. gada ir iespēja apgūt arī konsultatīvo psiholoģiju. Abas šīs specializācijas stāv uz kopēja pamata, un tas ir – psiholoģija veselības kontekstā.

Profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” izlaidums, 2017. gads. Studējošie apguva veselības un konsultatīvās psiholoģijas specializāciju.

Priekšplānā no kreisās: pirmajā rindā stāv docente Jeļena Ļevina, studiju programmas “Veselības psiholoģija” vadītāja, docente Jeļena Koļesņikova un docente Viktorija Peregjolčina; otrajā rindā centrā – profesore Kristīne Mārtinsone

Konsultatīvās psiholoģijas profesionālās darbības jomai raksturīgs darbs ar nosacīti normāli funkcionējošiem indivīdiem, kuriem ir personības izaugsmes un adaptācijas problēmas. Tā ir profesionālās darbības joma, kurā psihologs klientam (individuāli vai grupā) palīdz risināt visdažādākās ikdienas problēmas, sniedzot atbalstu personiskajos, attiecību, darba vai izglītības jautājumos, kā arī palīdzot pārvarēt situācijas, kurās nepieciešami jauni resursi, veicinot personības attīstību. Psihologu likuma anotācijā norādīts, ka “konsultatīvā psiholoģija palīdz indivīdiem risināt plaša spektra problēmas, [...] psihologi, kuri pārstāv šo jomu, strādā ar indivīda unikālo psiholoģisko pieredzi, lai atveseļotu un mazinātu stresu. [...] Pārsvārā viņi strādā privātp praksēs.”¹

Tomēr zināms, ka Latvijā (un arī citviet pasaulē) šos speciālistus darbā pieņem dažādu jomu darba devēji.² Studējot RSU, topošajiem konsultatīvajiem psihologiem ir iespēja ne vien padziļināti apgūt konsultēšanas tehnikas, bet arī iegūt izpratni par klientu veselību un slimību kā priekšnosacījumu turpmākajai psihologa profesionālajai darbībai.³

¹ Ministru kabineta noteikumi, likumprojekta “Psihologu likums” anotācija, (2014). Likumprojekta “Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”” (reģ. Nr. TA-1251). <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/37A8046BD1F9177FC2257DAF002FC21C?OpenDocument>

² Vairāk sk.: Ļevina, J. un Mārtinsone, K. (2016). *Konsultēšana un konsultatīvā psiholoģija*. Rīga: RSU. http://www.rsu.lv/images/stories/dokumentu/strv-sadalas/15-261_konsultesana_un_konsultativa_psihologija.pdf1

³ Vairāk sk. “Psiholoģijas maģistra studiju programma un tās attīstība”.

Psihologijas virziena raksturojums un specifika Rīgas Stradiņa universitātē

S. Mihailova, K. Mārtinsone

Psihologijas studiju izveides konteksts

Rīgas Stradiņa universitātē psihologijas studijas reflektantiem pirmo reizi tika piedāvātas 1999. gadā. Toreiz socioloģijas bakalaura studiju programmā “Socioloģija un sociālā psiholoģija” piecus akadēmiskos gadus (1999–2004) socioloģijas studentiem bija iespēja padziļināt savas zināšanas un pieredzi psiholoģijā. Tomēr, lūkojoties no šodienas skata punkta, šajā studiju programmā bija ietverti divi atšķirīgi studiju virzieni. Tāpēc Izglītības un zinātnes ministrijas Akreditācijas komisija ieteica programmu likvidēt. Tādējādi kopš 2005. gada akadēmiskās studiju programmas “Socioloģija” studējošie apgūst tikai vienu studiju kursu sociālajā psiholoģijā. Vienlaikus Socioloģijas katedras mācībspēki kopš katedras izveides īstenoja psiholoģijas studiju kursus arī citās RSU sociālā virziena studiju programmās visos izglītības līmeņos.

Patstāvīga profesionālā bakalaura studiju programma “Psiholoģija” Rīgas Stradiņa universitātē tika izveidota 2007. gadā. Tolaik – pašā sākumposmā – tā tika attīstīta kā 2006. gadā licencētās mākslas terapijas studiju programmas “jaunākā māsa” – kā bāze studiju turpināšanai šajā programmā. (Te jāatgādina arī toreiz izveidojusies situācija: abu studiju programmu docētāju kodols lielākoties bija psiholoģijas doktori un maģistri, kuri ieguvuši arī maģistra izglītību veselības aprūpē ar kvalifikāciju mākslas terapijā vienā no specializācijām.)

Profesionālās bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” veidotājas – psiholoģijas doctores Kristīne Mārtinsone un Sandra Mihailova (tolaik Jirgena) – atbilstoši RSU specifikai pozicionēja jauno studiju programmu kā psiholoģijas studijas veselības aprūpes kontekstā, tādējādi jau tolaik iezīmējot noteiktu

psihologu sagatavošanas nišu mūsu valstī un aprobējot psiholoģijas un veselības sasaistes jautājumus.¹

Mūsdienās šī studiju programma ir izaugusi no “jaunākās māsas” statusa un ieguvusi savu patstāvību, tomēr joprojām viens no tās uzdevumiem ir attīstīt zināšanas, prasmes un kompetenci, kas nepieciešama darbam veselības kontekstā, un šis uzdevums tika sekmīgi īstenots un pilnveidots visus desmit pastāvēšanas gadus (vairāk. sk. nod. “Psihologs veselības aprūpes vidē”).

Atsaucoties profesora Aivara Vētras aicinājumam un iecerei izveidot Rehabilitācijas fakultātē pilnu multiprofesionālas komandas studiju programmu sastāvu (attīstītajās pasaules valstīs tajā ietilpst arī veselības vai kliniskais psihologs), 2012. gadā tolaik asociētā profesore Kristīne Mārtinsone kopā ar kolēģiem uzsāka profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” izveidi. Lai gan veselības psiholoģijas joma pasaulē tiek strauji attīstīta, Latvijā šāda satura studiju programmas nebija. Gatavojot jauno programmu, psiholoģijas docētāji ne vien studēja ārvalstu universitāšu pieredzi, bet arī konsultējās ar ārzemju kolēģiem, piemēram, 2012. gada jūlijā apmeklēja Eiropas Veselības psiholoģijas savienības (*European Health Psychology Society, EHPS*) konferenci Prāgā (Čehijā), kur diskutēja ar vairāku valstu akadēmiskajiem mācībspēkiem par maģistra studijām veselības psiholoģijā. *EHPS* kolēģi puda atbalstu iecerei Latvijā veidot unikālu studiju programmu, piemēram, nodrošinot *EHPS* viceprezidenta profesora Pola Normena vieslekcijas RSU. Arī vēlāk tika saņemts *EHPS* kolēģu atbalsts. Īpaši jāizceļ Rupinas Akadēmiskā centra (*Ruppin Academic Center*) Izraēlā psiholoģijas studiju programmas vadītājas asociētās profesores Efratas Neteres (*Efrat Neter*), toreiz – nacionālo delegātu vadītājas – ieguldījums (viņa vairākkārt ir viesojusies Latvijā).

¹ Studiju virziena programmu izveidē un īstenošanā bija un joprojām ir iesaistīti daudzi RSU pamata darbā strādājošie docētāji – gan psiholoģijas zinātņu doktori K. Mārtinsone, S. Mihailova, J. Koļesņikova, J. Ļevina, V. Perepjolkina, J. Ļubenko, E. Čukurs, J. Harlamova, K. Vende-Kotova un maģistres I. Majore-Dūšele, A. Upmale, A. Vagale u. c., gan sociālo, pedagogijas un humanitāro zinātņu doktori T. Koķe, M. Boiko, O. Brūveris, S. Kruks, A. Laķe, I. J. Mihailovs, R. Rungule, V. Sīle, V. Sīlis, D. Hanovs, S. Olsena, S. Omārova, K. Sedlenieks, I. Skulte, A. Vilks, L. Vilka u. c., gan medicīnas un dabaszinātņu doktori V. Arnis, U. Berķis, G. Briģis, A. Deklāva, A. A. Krūmiņa, Dz. Mozgis, E. Rancāns, V. Sudraba, D. Šmite, J. Vētra, A. Villeruša, L. Aberberga-Augškalne, G. Ancāne, R. Andrēziņa, K. Circenis, Dz. Kažoka, A. Krauja, B. Kupča, I. Logina, I. Millere, M. Pozemkovska, A. Puzuka, Ī. Renemane, A. Utināns, U. Teibe, A. Vētra, R. Žagare, J. Zaļkalns, kā arī ārsti S. Arnikāne, R. Ivanovs, L. Neimane u. c.

Jaunā profesionālā maģistra studiju programma “Veselības psiholoģija” pirmos studentus uzņēma 2013. / 2014. mācību gadā. Toreiz tapa arī pirmās zinātniskās publikācijas par veselības psiholoģijas jautājumiem. Tās Kristīnes Mārtinsones vadībā veidoja Sandra Mihailova, Jeļena Koļesņikova, Ivans Jānis Mihailovs un Gunta Freimane. Maģistra studiju programmas attīstībā nozīmīgu ieguldījumu ir sniegusi tās tagadējā vadītāja docente Jeļena Koļesņikova, kura pārņēma šīs studiju programmas vadību 2014. gadā. Maģistra studiju programmas pilnveidē nozīmīgs ir docentes Jeļenas Ļevinas ieguldījums. Uzsākot darbu Rīgas Stradiņa universitātē 2015. gadā, viņa iedzīvināja šīs maģistra studiju programmas otru profesionālās darbības jomu – konsultatīvo psiholoģiju.

Sākotnēji bakalaura studiju programmā “Psiholoģija” docēja vairāki pamatdarbā strādājošie psiholoģijas doktori un maģistri (Sandra Mihailova, Kristīne Mārtinsone, Indra Majore-Dūšele, Anda Upmale, Kristīne Vende-Kotova) un pieaicinātie docētāji, savukārt, istenojot maģistra studiju programmu “Veselības psiholoģija”, pamatdarbā strādājošo psiholoģijas doktoru skaits pieauga līdz deviņiem (Rīgas Stradiņa universitātes štata psiholoģijas docētāju komandai pievienojās psiholoģijas doktori Ervīns Čukurs, Jeļena Harlamova, Jeļena Koļesņikova, Jeļena Ļevina, Jeļena Ļubenko un Viktorija Perepjolkina), un darbu turpināja vai uzsāka arī gandrīz 30 pieaicinātie pasniedzēji.

Laika gaitā palielinājās psiholoģijas studiju virziena studentu skaits. Atskatoties pagātnē, var konstatēt, ka 2007. gadā tika uzņemti 11 bakalaura programmas studenti, bet 2016. gadā – jau 30 bakalaura programmas un 22 maģistrantūras studenti, savukārt 2017. gada rudenī ir uzņemti pirmie astoņi doktoranti. Kopumā šobrīd psiholoģijas virzienu ir absolvējuši 69 psiholoģijas bakalauri un 47 maģistri.

Psiholoģijas studiju virzienam ir bijušas vairākas akreditācijas, un 2015. gadā tas saņēma akreditāciju uz sešiem gadiem – līdz 2021. gadam. Minēsim dažus rādītājus, kas raksturo RSU psiholoģijas virziena studiju programmas:

- augsti studējošo akadēmiskie sasniegumi;
- aktīva studentu iesaistīšana pētniecībā;
- ārpus studiju aktivitāšu pieejamība;
- ļoti laba docētāju un studējošo sadarbība, kas studējošo aptaujās novērtēta ar augstākajām ballēm;
- darba devēju iesaiste studiju procesā;
- vieslektoru regulāra iesaiste studiju procesā;
- supervizētu prakšu klīniskajā vidē regulāra pilnveide, balstoties uz darba devēju ieteikumiem, studējošo aptaujām;
- e-vides MOODLE nodrošinājums un daudzveidīgu resursu pieejamība e-vidē visiem studiju kursiem;

- RSU tehnisko iespēju izmantošana studiju procesā (pretplaģiāta sistēma *Turnitin*, videolekcijas, videokonferences u. tml.), labs bibliotēkas resursu nodrošinājums – tiek abonētas dažādas datubāzes, t. sk. pieejama psiholoģijas publikāciju datubāze *PsycArticles*, notiek arī regulāra šo resursu papildināšana, balstoties uz docētāju un studējošo ieteikumiem, kā arī pasaules vadošo izdevniecību piedāvājuma izpēti u. c.

Saskaņā ar akreditācijas komisijas ieteikumu un iekšējo attīstības loģiku tika veidota doktorantūras studiju programma. Rūpīgais un secīgais darbs nu ir sniedzis iespēju turpināt attīstīt psiholoģijas virzienu – doktora studiju programma “Psiholoģija” tika licencēta 2017. gada janvārī, un pirmie doktoranti tajā ir uzņemti 2017. / 2018. akadēmiskajā gadā. Lai šo programmu izveidotu, bija nepieciešami vairāki nosacījumi, kas ir īstenoti, – RSU strādā seši Latvijas Zinātnes padomes eksperti, psiholoģijas mācībspēki ir iesaistīti valsts pētījumu programmas projektos, būtiski ir audzis publikāciju skaits, tiek īstenota starptautiskā sadarbība, izveidota Psiholoģijas laboratorija, sagatavotas vairākas monogrāfijas u. tml. Starp nozīmīgiem psiholoģijas izglītības un pētniecības RSU attīstības faktoriem jāmin arī 2014. gada vasarā universitātē notikušās strukturālās pārmaiņas, kuru rezultātā tika izveidota vēl viena struktūrvienība augstskolā – Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedra.

Apkopojot šeit minēto, var teikt, ka studiju virzienā “Psiholoģija” iekļautās bakalaura, maģistra un doktora studiju programmas šajā psiholoģijas attīstības posmā mūsu valstī nodrošina optimālu saturisko pēctecību. Profesionālā bakalaura studiju programma un profesionālā maģistra studiju programma ir veidota atbilstoši Latvijas profesijas standartiem un Eiropas psihologu darbības (*European Federation of Psychologists' Associations*, EFPA) regulējumam, kurā noteikts, ka pēc bakalaura studijām tiek iegūta psihologa asistenta kvalifikācija, savukārt pēc maģistra studijām – psihologa kvalifikācija, kā arī norādītas (saturiski) zināšanas, prasmes un kompetences, kas jāapgūst psihologa asistentam un psihologam. Visas psiholoģijas studiju programmas Rīgas Stradiņa universitātē ir veidotas, ievērojot specializāciju – psiholoģija veselības kontekstā.

Varam vēlreiz uzsvērt, ka RSU studiju virzienā “Psiholoģija” kopīgā stratēģija ir attīstīt pakāpeniskas, mūžizglītības koncepcijai atbilstošas psiholoģijas studijas visos studiju līmeņos (bakalaura, maģistrantūras un doktorantūras programmās), vēršot uzmanību uz psihisko, uzvedības, sociālo un kultūras faktoru ietekmi uz indivīda, grupas un sabiedrības veselības saglabāšanu, slimību cēloņiem un slimības uztveri, cilvēku uzvedību slimības laikā u. tml., lai sekmētu veselības saglabāšanu, slimību profilaksi un ārstēšanu.

Un, kā jau uzsvērts grāmatas ievadā, vienlaikus skaidri apzināties, ka esam ceļā un jaunais profesionālās darbības regulējums nesīs jaunas izmaiņas.

S. Mihailova

Psiholoģijas bakalaura studiju programma un tās attīstības raksturojums

Studiju programmas nosaukums: Profesionālā bakalaura studiju programma "Psiholoģija".
Iegūstamais grāds: sociālo zinātņu profesionālā bakalaura grāds psiholoģijā (*Bc. psych.*).

Iegūstamā kvalifikācija: psihologa asistents.

Studiju programmas apjoms: 160 kredītpunkti.

Studiju programmas pilna laika studiju īstenošanas ilgums: četri gadi.

Studiju veids, forma: pilna laika klātienes studijas.

Studiju programmas valoda: latviešu.

Uzņemšanas prasības: vidusskolas izglītība.

Reflektantu uzņemšana notiek atklāta un vienlīdzīga konkursa kārtībā, pamatojoties uz iestājpārbaudījumu un centralizēto eksāmenu rezultātiem (centralizētajos eksāmenos iegūtajam vērtējumam jābūt ne zemākam par E līmeni), izņemot tās personas, kuras ieguvušas vidējo izglītību līdz 2004. gadam, kā arī personas, kuras ieguvušas vidējo izglītību ārvalstīs vai personas ar īpašām vajadzībām.

Studiju programmas vadītāja (kopš 2007. gada): RSU asociētā profesore, *Dr. psych.* Sandra Mihailova (prombūtnes laikā viņu aizvietoja asistente, *Mg. psych.* Aelita Vagale).

RSU profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas "Psiholoģija" mērķis ir radīt iespēju iegūt profesionālu bāzes izglītību psiholoģijā, akcentējot darbu veselības aprūpes vidē; sagatavot studentus psihologa asistenta profesionālajai darbībai, kas notiek psihologa pārraudzībā atbilstoši otrā līmeņa augstākās profesionālās izglītības valsts standartam un psihologa asistenta profesijas standartam; radīt pamatu psiholoģijas turpmākai apguvei maģistrantūras studiju programmās gan Latvijā, gan ārvalstīs.

Studiju programmas mērķa īstenošanai tiek izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) sniegt iespēju studējošajiem iegūt profesionālas zināšanas, prasmes un kompetenci psiholoģijā, sagatavojot speciālistus, kuri spēj efektīvi risināt profesionālos uzdevumus, sniegt kvalitatīvus psihologa asistenta pakalpojumus;
- 2) attīstīt studējošo kompetenci pētnieciskajā darbā, veidojot viņu spēju izstrādāt un realizēt pētījuma projektus, tos prezentēt;
- 3) attīstīt prasmes, kas nepieciešamas profesionālajā darbā atbilstoši psihologa asistenta profesijas standartam, akcentējot darbu veselības kontekstā, lai absolventi varētu strādāt psihologa pārraudzībā;
- 4) veicināt studentu kā topošo psihologu asistentu motivāciju profesionālajai izaugsmei un sevis pilnveidei tālākizglītībā un mūžizglītībā;

- 5) attīstīt uzņēmību, iniciatīvu un atbildību profesionālajā darbībā;
- 6) pilnveidot augstus profesionālās ētikas standartus un sekmēt to realizāciju profesionālajā darbībā.

Paredzētie studiju rezultāti, beidzot programmu, aptver zināšanas, prasmes un iemaņas, kā arī kompetences.

Zināšanas nodrošina iespēju:

- 1) analizēt, salīdzināt un izvērtēt dažādas psiholoģijas teorijas un koncepcijas un to attīstības tendences mūsdienās, kā arī izskaidrot svarīgākos jēdzienus un likumsakarības psiholoģijā;
- 2) raksturot un pamatot psiholoģiskās izpētes un novērtēšanas metožu, kā arī psiholoģiskās konsultēšanas un citu psiholoģiskās palīdzības metožu iespējas un ierobežojumus darbam individuāli, grupā un organizācijā;
- 3) aprakstīt pētniecības metodoloģijas galvenos principus psiholoģijā.

Prasmes un iemaņas ļauj:

- 1) saskaņā ar profesionālo ētiku piemērot savā profesionālajā darbībā psiholoģijas zinātnes teorētiskos un empīriski pamatotos principus;
- 2) novērtēt klienta (pacienta) problēmas, vajadzības un resursus individuāli, grupā un organizācijā un psihologa vadībā plānot psiholoģiskās izpētes vai konsultēšanas procesu un sasniedzamos rezultātus;
- 3) atbilstoši ētiskajiem principiem lietot personai, grupai vai organizācijai piemērotas psiholoģiskās izpētes, izvērtēšanas un psiholoģiskās palīdzības metodes;
- 4) psihologa vadībā analizēt un novērtēt psiholoģiskās palīdzības efektivitāti, noformēt dokumentāciju, izstrādāt rekomendācijas un atzinumus;
- 5) mērķtiecīgi veicināt savu profesionālo izaugsmi, pilnveidot savu kvalifikāciju;
- 6) plānot un veikt pētniecisko darbību psiholoģijas teorijas un metožu attīstībai.

Kompetence nodrošina spēju:

- 1) psihologa pārraudzībā organizēt, administrēt un vadīt psiholoģiskās izpētes un palīdzības procesu, izprotot profesionālās vides specifiku, un lietot atbilstīgas metodes;
- 2) psihologa pārraudzībā noformēt ar psihologa asistenta darbu saistīto dokumentāciju, ievērojot darba tiesiskās attiecības, fizisko personu datu aizsardzības un darba aizsardzības noteikumus;
- 3) patstāvīgi iegūt, atlasīt un analizēt informāciju, izmantot to, pieņemot lēmumus un risinot problēmsituācijas;

- 4) patstāvīgi plānot un veikt pētniecības pamatprincipiem atbilstošu pētniecisko darbību psiholoģijas teorijas un prakses attīstībai;
- 5) praksē īstenot ētisko atbildību, izprotot savas darbības iespējamo ietekmi uz individu, grupu vai organizāciju.

Studiju programmas saturs ir iedalīts septiņos tematiskajos blokos. Tos īsumā var raksturot šādi:

- 1) vispārizglītojošie studiju kursi – studenti pilnveido sociālās un organizatoriskās pamatiemaņas projektu izstrādē, attīsta komunikatīvās un kvalitātes vadības prasmes, iegūst zināšanas par darba tiesisko attiecību regulējumu, apgūst pētniecības darba metodoloģijas pamatus psiholoģijā;
- 2) psiholoģijas teorētiskie pamatkursi – studenti apgūst psiholoģijas pamatnozaru (piemēram, vispārīgās, personības, attīstības, sociālās, kognitīvās, veselības un klīniskās psiholoģijas) teoriju un praksi;
- 3) psiholoģijas apakšnozaru studiju kursi (organizāciju, juridiskā, izglītības u. c. psiholoģija);
- 4) psihe bioloģiskie pamati – tiek veicināta studentu izpratne par bioloģiskajiem procesiem cilvēka ķermenī un to saistību ar psiholoģiskajiem procesiem (piemēram, cilvēku funkcionēšanas biomedicīniskie pamati, bioloģija un ģenētika, psihofizioloģija);
- 5) psihologa profesionālās darbības pamati – studenti apgūst psihologa asistenta profesionālajam darbam nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetenci, t. sk. pamatiemaņas psiholoģiskajā izpētē un konsultēšanā, strādājot ar individu un / vai grupu;
- 6) psiholoģija veselības aprūpes kontekstā – studenti tiek sagatavoti sadarbībai ar citiem veselības aprūpes un palīdzozo profesiju speciālistiem psiholoģisko problēmu risināšanā;
- 7) brīvās izvēles kursi, kuros studenti gūst ieskatu līdzīgās profesijās vai papildu zināšanas un prasmes, kas var būt noderīgas turpmākajā profesionālajā darbībā.

Jāuzsver, ka visiem studiju kursiem ir praktiska ievirze. Atšķirībā no psiholoģijas studiju programmām citviet Latvijā šajā programmā studenti mācās arī sniegt pirmo palīdzību, viņi gūst ieskatu veselības aprūpē un rehabilitācijā, psihiatrijā un narkoloģijā.

Studējošie un absolventi

Latvijā kopumā studējošo skaits samazinās, taču psiholoģijas bakalaura studiju programmā uzņemto studentu skaits ar katru gadu pieaug. Piemēram, pirmajā programmas īstenošanas studiju gadā tika uzņemti 11 studenti, savukārt 2016. gadā – jau 30 studenti. 2016. / 2017. akadēmiskajā gadā studiju programmas četrosursos mācījās 85 studenti.

Absolventiem pēc studiju programmas apgūšanas ir iespējas uzsākt darbu psihologa asistenta statusā, kā arī viņi var turpināt psiholoģijas studijas maģistrantūrā vai citās studiju programmās. Katru gadu kāds bakalaura programmu apguvis absolvents nolemj turpināt izglītoties psiholoģijas maģistrantūrā Rīgas Stradiņa universitātē vai citās augstākās izglītības iestādēs, citi absolventi izvēlas strādāt un maģistra grāda iegūšanu atliek uz vēlāku laiku, bet daži absolventi turpina studēt maģistrantūrā, taču citās zinātņu nozarēs.

Pirmie studiju programmas absolventi bakalaura grādu psiholoģijā ieguva 2012. gadā (sk. 2. pielikumu). Lielākā daļa absolventu, kā jau minēts, turpināja studijas maģistrantūrā vai jau ir ieguvuši maģistra grādu. Daži absolventi – Jānis Ķirsis, Zane Ozoliņa (tagad Gulbe) un Kristīne Šneidere – pēc maģistra grāda iegūšanas ir izvēlējušies padziļināt savas zināšanas un pievērsušies pētniecības un akadēmiskajam darbam, arī docējot studiju kursus dažādās studiju programmās. Cerams, ka viņu pulkam pievienosies arī citi absolventi!

Darba devēji

Studiju procesam tiek piesaistīti darba devēji, kas ne tikai pauž savu viedokli par studiju programmu dažādās aptaujās, bet arī iesaistās kvalitātes padomes darbā, studiju kursu docēšanā un valsts pārbaudījumu komisijās. Galvenokārt sadarbība ar darba devējiem notiek, organizējot prakses, kas studējošiem notiek dažādās iestādēs un organizācijās, to skaitā veselības, sociālās aprūpes un izglītības, kā arī Iekšlietu ministrijas pakļautības iestādēs.

Darba devēju aptaujā saņemtās atbildes liecina, ka RSU profesionālajā bakalaura studiju programmā “Psiholoģija” tiek gatavoti mūsdienu darba tirgum nepieciešami speciālisti, kuri spējīgi aktīvi darboties komandā, ir kompetenti un lietišķi, var strādāt kopā ar veselības aprūpes profesionāļiem, jo studiju programmā uzsvars tiek likts uz veselības aprūpē lietotās terminoloģijas un specifikas apguvi, integrējot to studijās psiholoģijā.

Kopumā psiholoģijas bakalaura programma nodrošina psiholoģijas izglītības pirmo pakāpi, attīsta profesionālā darba pamatiemaņas, kuras var pilnveidot maģistrantūras programmā.

ABSOLVENTU ATSAUKSMES

Kristiāna Klinie,
personāla atlasē
konsultante, supervīzijas
maģistrantūras studente

Rīgas Stradiņa universitātē absolvēju profesionālo bakalaura programmu psiholoģijā. Zināšanas un pieredze, ko ieguvu universitātē, ir neatsveramas un šobrīd ļoti noder arī manā darbā ikdienā. Universitātē pavadītais laiks bija ļoti intensīvs, un mācību process kopumā bija diezgan sarežģīts, bet profesionālie lektori, docenti un profesori šo ikdienu atviegloja ar labiem padomiem, kur un kā smelties nepieciešamo informāciju. Varēju arī novērtēt, kā programmas vadība un universitātes pārstāvji uzrauga programmas īstenošanu, jo tika ieviesti vairāki uzlabojumi kvalitatīvākai studiju kursu apguvei un praksei. Šobrīd studēju citā augstskolā, apgūstu maģistrantūras programmu un augstu novērtēju spēcīgo zināšanu bāzi, ko ieguvu RSU, jo visi man nepieciešamie resursi maģistrantūras absolvēšanai un sekmīgai profesionālajai dzīvei jau ir iedoti. Gan profesionālajā, gan personiskajā kontekstā jāsaka, ka nevarēju izdarīt labāku izvēli par RSU.

Jānis Ķīsis,
psihologs Dobeles
atbalsta centrā ģimenēm

Rīgas Stradiņa universitātes psiholoģijas bakalaura programma pilnvērtīgi sagatavo konkurētspējīgus speciālistus gan turpmākām studijām maģistra programmā, gan psihologa asistenta profesionālās darbības uzsākšanai. Kompetenti pasniedzēji, regulāras vieslekcijas, semināri un starptautiskas konferences studiju procesu padara aizraujošu un interesantu. Liels pluss ir arī tas, ka psiholoģijas studenti var apmeklēt vieslekcijas, seminārus un citus pasākumus, ko organizē citas RSU fakultātes, tā paplašinot savu profesionālo redzesloku.

Sintija Vaska,
psihologa asistente,
maģistra studiju
programmas
“Kvalitātes vadība”
studente

Uzsākot studijas psiholoģijā Rīgas Stradiņa universitātē, esmu izdarījusi vienu no dzīves pirmajām, nozīmīgākajām izvēlēm. Izvēle, kas sākotnēji bija dilemmu pilna, četru studiju gadu laikā tapa par pārlicību!

Psiholoģijas izglītību RSU, pēc manām domām, raksturo pasniedzēju profesionāla attieksme un uz sadarbību vērsts darbs, studējošo pašrealizācijas iespējas, kvalitatīvas un saturiskas studijas, izaicinājumi un nepārtraukts pilnveides process mūsdienīgā universitātē. Dalība starptautiskās konferencēs, publikācijas, aktīvs darbs pētnieciskajos projektos un pieredzējušu profesionāļu novērtējums nav sapnis, bet mana pieredze RSU.

Edijs Zemvaldis,
psihologa asistents,
maģistra studiju
programmas
“Kvalitātes vadība”
students

Studijās aizvadītais laiks bija iedvesmojošs, kvalitatīvs un pieredzi bagātinošs. Patiesāki kļuva uzskati par cilvēku, tā mijiedarbību ar sabiedrību, dabu un laiku.

Kopumā studiju programma sniedza padziļinātu ieskatu psiholoģijā, tās attīstībā un nozīmīgumā, vairojot izpratni par cilvēku no bioloģiskā, psiholoģiskā un sociālā skatījuma. Pārlicību par apgūto zināšanu kvalitāti vairo studiju programmas resursi. Nozīmīgākie visdrīzāk rodami kvalitatīvas informācijas atlases kritēriju apgūvē, kā arī tajā, ka izglītošanu psiholoģijā un ar to cieši saistītajās nozarēs nodrošina augsti kvalificēti profesionāļi, kuriem ir vērā ņemama pieredze psiholoģijas pētnieciskajā un praktiskajā darbā.

Personīgo izaugsmi arī ievērojami veicināja studiju procesā apgūtās iemaņas praksēs, sadarbība ar mācību spēkiem, kā arī dalība zinātniskajās konferencēs.

Linda Lejiņa,
psihologa asistente,
bakalaura studiju
programmas “Psiholoģija”
2016. gada absolvente,
mācās Hanoveres
Augstskolā (*Hochschule
Hannover*) informācijas
menedžmenta
programmā

Rīgas Stradiņa universitātē apgūstot psiholoģijas programmu, daudzpusīgi aptvēru dažādas psiholoģijas jomas, kā arī psihe bioloģiskos pamatus. Gan studiju, gan prakses laikā ieguvu ne tikai zināšanas, bet arī – kas ne mazāk vērtīgi – iespēju iepazīt sevi un savas spējas. Īpaši varu novērtēt studijas Erasmus apmaiņas programmā Nīderlandē, Saksijas Lietišķo zinātņu universitātē (Saxion University of Applied Sciences), apgūstot kursu Brain & Technologies, kā arī iespēju attīstīt šajā kursā iegūtās idejas gan bakalaura darbā, gan piedaloties konferencēs. Atskatoties atpakaļ, varu novērtēt, ka šie bijuši četri vērtīgi gadi.

J. Koļesņikova

Psiholoģijas maģistra studiju programma un tās attīstības raksturojums

Studiju programmas nosaukums: profesionālā maģistra studiju programma "Veselības psiholoģija".

legūstamais grāds: profesionālais maģistra grāds psiholoģijā (ar specializāciju veselības vai konsultatīvajā psiholoģijā).

Studiju programmas apjoms:

- I studiju plāns – 80 kredītpunkti (ja iepriekš iegūta augstākā profesionālā izglītība psiholoģijā vai psiholoģijas bakalaura izglītība ar profesionālo kvalifikāciju);
- II studiju plāns – 120 kredītpunkti (ja iepriekš iegūts sociālo zinātņu bakalaura grāds psiholoģijā).

Studiju programmas pilna laika studiju ilgums:

- divi gadi (četri semestri), ja iepriekš iegūta augstākā profesionālā izglītība psiholoģijā vai psiholoģijas bakalaura izglītība ar profesionālo kvalifikāciju;
- trīs gadi (seši semestri), ja iepriekš iegūts sociālo zinātņu bakalaura grāds psiholoģijā.

Studiju veids, forma: pilna laika klātienes studijas.

Studiju programmas valoda: latviešu valoda.

Uzņemšanas prasības:

- studijām I studiju plānā uzņem reflektantus ar otrā līmeņa augstāko profesionālo izglītību psiholoģijā (augstākā profesionālā izglītība psiholoģijā vai psiholoģijas bakalaura izglītība ar profesionālo kvalifikāciju). Savukārt II studiju plānā uzņem reflektantus ar sociālo zinātņu bakalaura grādu psiholoģijā. Iestājparbaudījumus RSU organizē saskaņā ar uzņemšanas noteikumiem maģistra studiju programmās²;
- uzņemšanai noteiktās papildu prasības ir pārrunas par studiju motivāciju un pētnieciskajām interesēm.

Reflektantus imatrikulē atbilstīgi konkursa rezultātiem, ko veido pārrunu vērtējums. Iestājparbaudījumi ļauj novērtēt reflektanta atbilstību darbam psihologa profesijā, izzināt studiju motivāciju un priekšstatus par apgūstamo profesiju, kā arī gūt priekšstatu par pētnieciskajām interesēm, iemaņām un zināšanām, reflektanta spēju formulēt idejas, kas būs nepieciešamas maģistra darba veiksmīgai izstrādei.

Studiju programmas vadītāja kopš 2014. gada ir RSU docente, *Dr. psych.* Jeļena Koļesņikova (2013.–2014. gadā – profesore, *Dr. psych.* Kristīne Mārtinsone).

² RSU Uzņemšanas noteikumi maģistra studiju programmās. No: *Rīgas Stradiņa universitāte*, (19.09.2016.). http://www.rsu.lv/images/stories/dokumenti/uznemsana/Uznemsanas_noteikumi_2017_18_magistrantura.pdf

Studiju programmas mērķis ir nodrošināt iespēju, apgūstot psiholoģijas zinātnes teorētiskos un empiriski pamatotos principus, attīstīt un pilnveidot izpratni, praktiskās iemaņas un kompetenci, lai iegūtu profesionālo maģistra grādu psiholoģijā un psihologa kvalifikāciju veselības psiholoģijā vai konsultatīvajā psiholoģijā.

Studiju programmas uzdevumi ir šādi:

- 1) nodrošināt psihologa darbā nepieciešamo zināšanu, profesionālo prasmju un kompetenču apguvi atbilstīgi psihologa profesijas standartam;
- 2) pilnveidot maģistrantu kompetenci, noteikt psiholoģiskās palīdzības sniegšanas mērķi atbilstīgi konkrētai situācijai un klienta (pacienta) vajadzībām, izveidot darba plānu atbilstīgi izvirzītajiem mērķiem, lietot un kritiski izvērtēt psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) un psiholoģiskās palīdzības metodes, sagatavot psiholoģiskās izpētes atzinumu, kā arī novērtēt sava darba efektivitāti;
- 3) sekmēt augstu profesionālās ētikas standartu īstenošanu un motivāciju savas kompetences pilnveidei;
- 4) attīstīt prasmi veikt pētniecības pamatprincipiem atbilstošu patstāvīgu pētījumu psiholoģijā un prezentēt tā rezultātus;
- 5) attīstīt pašizaugsmes un pēcdiploma izglītības motivāciju.

Studiju programmas studiju rezultātos atbilstoši mērķim un uzdevumiem norādīts, ka studējošie padziļina zināšanas un prasmes, pilnveido kompetenci psiholoģiskajā izpētē, konsultēšanā un pētniecībā.

Zināšanas dod iespēju:

- 1) padziļināti izprast, salīdzināt un kritiski izvērtēt dažādas psiholoģijas teorijas un to attīstības tendences mūsdienās;
- 2) pamatojoties uz profesionālās jomas jaunākajiem pētījumiem, padziļināti analizēt un kritiski novērtēt dažādus mijiedarbības aspektus starp bioloģiskiem, psiholoģiskiem un sociāliem procesiem psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) un psiholoģiskās palīdzības kontekstā dažādām klientu (pacientu) grupām.

Prasmes ļauj:

- 1) patstāvīgi atlasīt un kritiski izvērtēt profesionālās informācijas avotus, kā arī izmantot uz pierādījumiem balstīto praksi, izvēloties sava darba metodes;
- 2) patstāvīgi lietot psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) un psiholoģiskās palīdzības metodes, kā arī novērtēt sava darba efektivitāti;

- 3) patstāvīgi noteikt psiholoģiskās palīdzības sniegšanas mērķi atbilstoši konkrētai situācijai un klientu (pacientu) vajadzībām, kā arī veidot, plānot un īstenot psiholoģiskās palīdzības stratēģijas;
- 4) patstāvīgi izmantot teoriju, metodes un problēmu risināšanas prasmes;
- 5) argumentēti izskaidrot un diskutēt par psiholoģijas jautājumiem ar speciālistiem un nespeciālistiem.

Kompetence nodrošina spēju:

- 1) patstāvīgi darbā ar dažādām klientu (pacientu) grupām individuāli vai grupā izmantot psiholoģijas zinātnes teorētiskos un empīriski pamatotos principus;
- 2) patstāvīgi formulēt un kritiski analizēt sarežģītas profesionālās problēmas, ņemot vērā dažādus mijiedarbības veidus starp psiholoģiskajiem, sociālajiem un bioloģiskajiem aspektiem;
- 3) patstāvīgi plānot un veikt pētniecības pamatprincipiem atbilstošu pētījumu psiholoģijā un, ja nepieciešams, lietot jaunas pieejas;
- 4) praksē īstenot ētisko atbildību, izprotot savas darbības iespējamo ietekmi uz indivīdu, grupu un vidi.

Gan teorētisko, gan praktisko nodarbību saturā visos studijuursos ir integrēta biopsihosociālā pieeja.

Pirmajā studiju gadā studējošie iedziļinās psihologa profesionālās darbības ētiskajos un tiesiskajos aspektos; padziļina izpratni par praksi psiholoģijā, kas balstīta uz pierādījumiem, un attīsta pētnieciskā darba iemaņas, padziļināti studējot kvantitatīvo un kvalitatīvo pētījumu metodoloģiju, kā arī multivariatīvās statistikas metodes; izzina organisma funkciju regulāciju un to saistību ar veselību; padziļināti apgūst jautājumus par veselības uzvedību, stresu un problēmu risināšanas stratēģijām, kā arī iegūst padziļinātu izpratni, kā lietot psiholoģijas izpētes metodes un palīdzēt klientiem (pacienti) pārvarēt stresu, sekmējot veselības uzvedību. Studiju laikā īpaša uzmanība tiek veltīta veselīga dzīvesveida apgūšanas sekmēšanai, lietojot mūsdienīgas tehnoloģijas (e-vidi). Studējošiem ir arī izvēles kursu iespējas – var, piemēram, apgūt zināšanas par veselīgu uzturu, sportošanu vai mācīties radīt un īstenot projektus.

Studējošie, kuri izvēlas veselības psiholoģijas specializāciju, pirmajā studiju gadā iedziļinās klīniskās veselības psiholoģijas un sabiedrības veselības jautājumos, kā arī veselības un slimības psihosociālajos aspektos un psihosociālās rehabilitācijas procesiem veltītajos tematos, un pievēršas jautājumiem, kā veikt preventīvus pasākumus veselības stiprināšanai un uzlabošanai. Studējošie, kuri

izvēlas konsultatīvās psiholoģijas specializāciju, šajā gadā iedziļinās individuālās konsultēšanas jautājumos.

Otrajā studiju gadā maģistranti gūst padziļinātas zināšanas par psiholoģiskās palīdzības metodēm un attīsta prasmes lietot īstermiņa konsultēšanas paņēmienus, kognitīvās un uzvedības terapijas tehnikas, krīžu un traumu pārvarēšanas intervences, viņi arī izzina personības teoriju konceptu saistību ar veselību, mācās izglītojošo programmu izstrādes metodes par veselības psiholoģijas tēmām, kā arī lekciju vadišanas prasmes, patstāvīgi kritiski izvērtējot izstrādātos lekciju un metodiskos materiālus noteiktai mērķauditorijai, piemēram, pacientiem ar hronisku slimību.

Studējošie, kuri izvēlas veselības psiholoģijas specializāciju, otrajā studiju gadā papildus apgūst darba veselības psiholoģijas jautājumus, kā arī gūst izpratni, kā veikt preventīvus pasākumus veselības stiprināšanai un uzlabošanai. Studējošie, kuri izvēlas konsultatīvās psiholoģijas specializāciju, šajā gadā iedziļinās ģimenes un grupas konsultēšanas jautājumos.

Lai attīstītu pētniecisko kompetenci, mācību laikā studējošie izstrādā maģistra darba pētījuma projektu, to realizē un studiju programmas noslēgumā aizstāv patstāvīgi izstrādātu pētījumu – maģistra darbu. Valsts pārbaudījums ietver arī kvalifikācijas eksāmenu.

Ja studējošais iepriekš nav ieguvis profesionālo kvalifikāciju, tad studijas ilgst trīs gadus (sešus semestrus). Šajā gadījumā studējošie mācās vēl vienu gadu un apgūst klinisko psiholoģiju, neiropsiholoģiju un patopsiholoģiju, izpētes metodes un psiholoģiskās konsultēšanas metodes (konsultēšanu individuāli, grupā, kā arī sistēmisko pieeju). Studējošajiem papildus tiek nodrošinātas supervizētas prakses, kurās viņi novēro psihologa profesionālo darbību, veic klientu (pacientu) psiholoģisko izpēti un konsultēšanu.

Studiju programmas akcents ir vērsts gan uz praktisko prasmju attīstīšanu noteiktā profesionālās darbības jomā atbilstīgi psihologa profesijas standartam, gan uz pašrefleksijas veicināšanu, kas sekmē profesionālo izaugsmi.

Studējošie supervizētā praksē veido kontaktu ar klientu jeb pacientu (piemēram, darbā ar rehabilitācijas iestāžu pacientiem), izzina pieprasījumu un vajadzības, izstrādā psiholoģiskās izpētes plānu, veic izziņas procesu, personības, emocionālās un motivācijas jomas psiholoģisko izpēti un novērtēšanu supervizora pārraudzībā, kā arī mācās rakstīt psiholoģiskās izpētes atziņumus, informē klientu (pacientu) par rezultātiem un sniedz rekomendācijas. Nākamajā prakses posmā viņi izvairās un saskaņo ar klientu (pacientu) psiholoģiskās palīdzības sniegšanas mērķus, izstrādā psiholoģiskās palīdzības plānu,

ietverot konkrētas psiholoģiskās metodes un tehnikas (piemēram, sekmējot līdzestību un veselības uzvedību, adaptāciju dzīvei slimības gadījumā), to īsteno supervizora pārraudzībā, apraksta psiholoģiskās palīdzības rezultātus, informē pacientu par psiholoģiskās palīdzības rezultātiem un dod rekomendācijas, kā arī, ja iespējams, sadarbojas multiprofesionālā komandā. Studenti arī izstrādā un īsteno noteiktai klientu (pacientu) grupai paredzētas izglītojošas programmas psiholoģijā.

Katrā prakses vietā studējošajiem ir pieejams mentors / prakses vadītājs (sadarbības institūcijas algots darbinieks), kurš sniedz atbalstu. Regulārās supervīzijās, kuras nodrošina Rīgas Stradiņa universitātes docētāji, studējošie analizē savu pieredzi un gūst atgriezenisko saiti, kā arī praktisku atbalstu problēmsituācijās.

Studiju procesā īpaša uzmanība tiek pievērsta studējošo patstāvīgajam darbam. Katra studiju kursa sākumā studējošie saņem metodiskas norādes par veicamajiem uzdevumiem un vērtēšanas procedūru. Intensīvi tiek lietotas mūsdienīgas izglītības tehnoloģijas, aktīvās mācīšanās elementi un (video)vieslekcijas. Studiju procesa kvalitātes celšanai regulāri tiek izvērtēti studējošo ieteikumi, īpašu uzmanību veltot atgriezeniskās saites nodrošināšanai.

Studējošajiem ir iespēja nemitīgi paplašināt pieredzi, jo papildus ir nodrošinātas ne vien daudzveidīgas vieslekcijas, bet arī iespēja piedalīties *Erasmus+* programmā un studēt ārvalstu augstskolās vai iziet praksi ārvalstu organizācijās un institūcijās.

Studiju programmas maģistrantiem tiek nodrošināta sadarbība ar veselības aprūpes profesionāļiem, kas sniedz studentu profesionālās sagatavotības vērtējumu, piedaloties valsts pārbaudījumu komisiju darbā. Savukārt darba devēji izsaka priekšlikumus studiju programmas pilnveidošanai, aktīvi iesaistoties kvalitātes padomes darbā, kā arī izvērtējot valsts pārbaudījumu rezultātus.

Pēc maģistrantūras pabeigšanas absolventi (sk. 3. pielikumu) galvenokārt strādā savā profesijā ārstniecības, rehabilitācijas un izglītības iestādēs, sociālajos dienestos, privātpraksēs u. c. Daudzi studējošie jau pēc mācību prakses vai tās laikā ārstniecības iestādēs saņem darba piedāvājumus, un pēc augstskolas beigšanas viņi turpina strādāt šajās iestādēs kā psihologi. Vienlaikus psiholoģijas maģistra studijas paver iespējas turpmākām studijām doktorantūras programmās gan Latvijā, gan ārvalstīs.

ABSOLVENTU ATSAUKSMES

Zane Gulbe,
psiholoģe Upesleju internāt-
pamatskolas rehabilitācijas
centrā un Rīgas 45. vidusskolā,
RSU pasniedzēja, Latvijas
Veselības psiholoģijas
asociācijas biedre

*Studējot psiholoģijas bakalaura un maģistra program-
mās Rīgas Stradiņa universitātē, ir iespēja iepazīt pavisam
jaunu psiholoģijas jomu Latvijā un ne tikai paplašināt
savu personīgo un profesionālo redzesloku, bet arī sniegt
savu pienesumu psiholoģijas nozarē Latvijā, gan strā-
dājot ar klientiem (pacientiem), gan akadēmiskajā vidē.
Veselības psiholoģija fokusējas uz indivīdu kā uz bio-
psihosociālu būtni, jo gan ģenētiskie, gan sociālās vides,
gan arī psiholoģiskie aspekti ietekmē indivīda veselību,
un svarīgi ir pievērst tiem uzmanību, lai izprastu indi-
vidu un palīdzētu viņam sekmēt veselību un labklājību.*

Inese Taube,
izglītības psiholoģe Laurenču
sākumskolā, konsultatīvā
psiholoģe privātpraksē
Valmierā, Latvijas
Konsultatīvās psiholoģijas
asociācijas valdes locekle

*Studiju saturs Rīgas Stradiņa universitātē ir ne tikai
zinātnisks un balstās uz jaunākajiem pētījumiem, bet
tas ir arī praktisks – iegūtās zināšanas palīdz prakti-
kajā darbā ar klientiem. Augstskolā strādā zinoši, uz
sadarbību orientēti un atbalstoši pasniedzēji. Šeit valda
pozitīva un radoša mācību atmosfēra.*

Laura Liberte,

konsultatīvā psiholoģe
privātpraksē SIA "Liberty
Consult", RSU pasniedzēja,
Latvijas Konsultatīvās
psiholoģijas asociācijas
biedre

Rīgas Stradiņa universitātes docētāju profesionalitāte, augstās prasības un tajā pašā laikā nenovērtējamais atbalsts, ko studenti saņem maģistra studiju procesā, iemācīja neapstāties pie sasniegtā un arī turpmāk izvirzīt aizvien jaunus mērķus, kas manā profesionālajā darbā ļauj ar godu un lielu atbildības izjūtu pārstāvēt RSU vērtības un augsto kvalitātes zīmi.

Ja man nāktos vēlreiz izdarīt izvēli, kur studēt, es noteikti atkal izvēlētos RSU.

Ilze Reinfelde,

veselības psiholoģe
Valsts SIA "Bērnu klīniskā
universitātes slimnīca",
Psihiatrijas klīnikā, psiholoģe
Rīgas Teikas vidusskolā,
RSU pasniedzēja, Latvijas
Veselības psiholoģijas
asociācijas biedre

Rīgas Stradiņa universitātē pilnveidoju sevi profesionālajā izaugsmē, iegūstot profesionālo maģistra grādu psiholoģijā un psihologa profesionālo kvalifikāciju. Psiholoģijas maģistra programmas ietvaros padziļināju, pilnveidoju zināšanas un praktiskās iemaņas strādāšanai ar bērniem un pieaugušajiem dažādās vidēs. Ieguvu pārlicību par savām zināšanām un prasmi strādāt komandā. Mācoties RSU, ieguvu labus draugus, iepazinu izcilus, zinošus, radošus pasniedzējus, kuri ir pretimnākoši, saprotoši un spējīgi motivēt, lai nepagurtu un sasniegtu mērķi.

K. Mārtinsone

Psiholoģijas doktora studiju programmas raksturojums

Studiju programmas nosaukums: Psiholoģija.

Iegūstamais grāds: psiholoģijas doktors.

Studiju programmas apjoms: 120 kredītpunkti.

Studiju programmas pilna laika studiju ilgums: trīs gadi.

Studiju veids, forma: pilna laika klātienes studijas.

Studiju programmas valoda: latviešu.

Uzņemšanas prasības: studiju programmā uzņem personas ar maģistra grādu vai tam atbilstošu augstākās izglītības diplomu sociālajās un cilvēkrīcības zinātnēs vai veselības aprūpē, vai sociālajā labklājībā, vai pedagogu izglītībā un izglītības zinātnēs, vai humanitārajās zinātnēs. Iestājpārbaudījumus RSU organizē atbilstīgi Uzņemšanas noteikumiem doktora studiju programmās.³

Ja reflektantam ir iegūts maģistra grāds psiholoģijā, jāiesniedz atbilstošie dokumenti, t. sk. pētījuma pieteikums. Ja pretendentam iepriekš nav iegūts maģistra grāds psiholoģijā, viņam jākārtu papildu eksāmens psiholoģijas pamatnozārēs.

Studiju programmas vadītāja ir profesore, *Dr. psych.* Kristīne Mārtinsone.

Studiju programmas mērķis ir sagatavot augsti kvalificētus zinātniekus un mācībspēkus psiholoģijā (veselības kontekstā), attīstot viņu pētnieciskā darba organizācijas, veikšanas un vadības, kā arī akadēmiskā darba kompetenci, kas pamatojas uz padziļinātu psiholoģijas teorijas un metodoloģijas izpratni, un kompetenci veidot un īstenot inovatīvus pētnieciskos projektus, sadarboties ar speciālistiem Latvijas un starptautiskā mērogā.

Studiju programmas uzdevumi:

- 1) nodrošināt doktorantiem iespēju iegūt zinātniski pētnieciskajam darbam nepieciešamo kompetenci, lai veiktu mūsdienīgus, oriģinālus un nozīmīgus pētījumu projektus psiholoģijā veselības aprūpes kontekstā, sadarbojoties ar Latvijas un ārvalstu kolēģiem;
- 2) nodrošināt iespēju iegūt akadēmiskam darbam nepieciešamo kompetenci, lai pildītu docētāja pienākumus Latvijas un ārvalstu augstskolās, kā arī nodrošinātu pēctecību pētniecības un akadēmiskajā darbā;
- 3) veicināt doktorantu savstarpējo, nacionāla un starptautiska mēroga sadarbību pētniecības jomā.

³ RSU Uzņemšanas noteikumi doktora studiju programmās. No: *Rīgas Stradiņa universitāte*, <https://www.rsu.lv/studiju-iespejas/uznemsana/uznemsana-doktorantura>

Studiju rezultāti: absolvējot psiholoģijas doktorantūras studiju programmu, doktoranti iegūst zināšanas, prasmes un kompetenci, kas atbilst Eiropas Kvalifikācijas ietvarstruktūras⁴ 7. līmenim.

Iegūtās zināšanas dod iespēju:

- 1) analizēt, skaidrot un diskutēt par zinātnes un psiholoģijas attīstības tendencēm un likumsakarībām, padziļināti izprotot jautājumus, kas psiholoģijā risināmi veselības aprūpes vidē;
- 2) analizēt un salīdzināt mūsdienu pieaugušo izglītības teorijas.

Prasmes ļauj:

- 1) izstrādāt nozīmīgu oriģinālu pētījuma projektu psiholoģijā, lietojot mūsdienīgas datu vākšanas un apstrādes metodoloģijas, un īstenot to, kritiski vērtējot iegūtos rezultātus, un izplatīt tos, sagatavojot prezentācijas, uzstājoties konferencēs un publicējot zinātniskus rakstus;
- 2) sagatavot un lasīt lekcijas un vadīt seminārus psiholoģijā atbilstīgi mūsdienu pieaugušo pedagoģijas sasniegumiem.

Kompetence nodrošina spēju patstāvīgi veikt zinātnisko un akadēmisko darbu, kas atbilst mūsdienu psiholoģijas starptautiskajam līmenim.

Studiju rezultāti tiek sasniegti:

- 1) radot intelektuāli stimulējošu pētniecības vidi, organizējot studiju kursus un citus pasākumus (konferences, simpozijus) ar RSU un citu augstskolu docētāju piedalīšanos;
- 2) nodrošinot doktorantiem pieeju nepieciešamajai literatūrai un metodiskajiem materiāliem;
- 3) piedāvājot iespēju iesaistīties pētījumu programmās;
- 4) sekmējot doktorantu savstarpējo sadarbību, lai apmainītos ar zināšanām un pieredzi;
- 5) radot iespēju docēt studiju kursus bakalaura līmeņa programmā;
- 6) nodrošinot doktorantiem iespēju iegūt starptautisko pieredzi, piedaloties konferencēs, publicējot rakstus akadēmiskajos žurnālos, kā arī piesaistot ārzemju vieslektorus;
- 7) attīstot doktorantu prasmes iesaistīties publiskās diskusijās.

Doktora studijas organizē Rīgas Stradiņa universitātes Doktorantūras nodaļa atbilstoši Doktora studiju reglamentam, kurā noteikts, ka doktora studijas ir zinātniskā darba vadītāja un akadēmiskā personāla vadīts doktoranta patstāvīgs darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

⁴ Eiropas Kvalifikāciju sistēmā (*European Qualifications Framework, EQF*) ir astoņi līmeņi.

Doktora studiju programmas saturu veido četri nozīmīgākie studiju kursu bloki:

- 1) ar promocijas darba izstrādi saistītie studiju kursi;
- 2) ar zinātniskās darbības metodoloģijas apguvi saistītie studiju kursi;
- 3) ar zināšanu izplatīšanu un zinātniskā darba komunikāciju saistītie studiju kursi;
- 4) augstskolu pedagogijas apguve.

Studiju programmas didaktiskā koncepcija tiek orientēta uz doktorantu maksimālu iesaisti studiju procesā, organizējot aktivitātes, kas veicina doktorantu individuālo un grupu sniegumu, prezentācijas un diskusijas par aktuāliem nozares pētniecības un teorijas jautājumiem, dalību konferencēs un zinātnisko publikāciju sagatavošanu, kā arī zināšanu izplatīšanu. Studiju process ir veidots tā, lai doktorantus motivētu pievērsties nepārtrauktai pašizglītibai (mūžizglītibai). Visās aktivitātēs doktorantiem tiek nodrošināta individuāla atgriezeniskā saite par paveiktā uzdevuma izpildi.

Šīs studiju programmas izveides aktualitāte tiek pamatota ar nepieciešamību sagatavot augsti kvalificētus, starptautiskajām prasībām atbilstošus speciālistus – zinātniekus un mācībspēkus, kas nodrošinās gudras, ilgtspējīgas un integrējošas sabiedrības izaugsmi, attīstīs mūsdienīgus pētījumus psiholoģijā un iekļausies starptautiskajos pētījumu projektos. Šī nepieciešamība noteikta nacionāla līmeņa politikas plānošanas dokumentos izvirzītajās valsts attīstības prioritātēs, kā arī Latvijas uzdevumos Eiropas Savienības kopējo stratēģiju īstenošanā.

Studiju programma atbilst Eiropas augstākās izglītības telpas veidošanas rekomendācijām, tostarp stratēģijas “Eiropa 2020” trīs prioritātēm, kas ir formulētas kā prasības izglītibai. Programma ir veidota arī saskaņā ar Boloņas deklarāciju (1999) un Zolburgas deklarācijas pamatprincipiem (2005). Boloņas procesā paredzēts, ka doktorantūras studijas ir trešais augstākās izglītības posms, kas seko bakalaura un maģistra studijām. Trešais cikls ir atšķirīgs, un tas tiek īstenots, izmantojot citus instrumentus nekā iepriekšējos ciklos: doktorantūra ir individuāls ceļš, un tāpēc tiek sniegts atbalsts doktora grāda kandidātu individuālai attīstībai, veidojot kvalitatīvu, stimulējošu un vienlaikus ietverošu pētniecības vidi.

Zināms, ka doktorantūras mērķis ir attīstīt uz pētniecību vērstu domāšanu, lai sekmētu uzskatu elastību, radošumu un intelektuālu neatkarību, izstrādājot oriģinālu pētījumu projektus, kas atbilst darba tirgus prasībām un mūsdienu zinātnes izaicinājumiem, kā arī doktorantūrai jāsniedz jaunas atziņas attiecīgajā zinātņu nozarē. Tāpēc doktorantu kā jauno zinātnieku kompetence tiek veidota, veicot pētījumus un izplatot to rezultātus, izmantojot iespēju gūt mobilitātes un starptautiskās sadarbības pieredzi. Tātad doktoranti – jaunie zinātnieki – dod

nozīmīgu ieguldījumu jaunu zināšanu radīšanā, un viņu vadībai, kas ir balstīta uz skaidri noteiktu atbildības sadalījumu un caurskatāmību, ir izšķiroša nozīme studiju procesā. Lai sekmētu jauno zinātnieku personīgo un profesionālo izaugsmi, pamatojoties uz esošajām iestrādēm, tiek attīstīta sadarbība starptautiskā un nacionālā līmenī, sekmējot mobilitāti.

Doktora studiju programma "Psiholoģija" ir saskaņota ar Rīgas Stradiņa universitātes attīstības koncepciju, kurā noteikts, ka RSU mērķis ir radīt labvēlīgu un Eiropas Savienībā konkurētspējīgu izglītības un pētniecības vidi, koncentrējot resursus laikmetam, sabiedrības vajadzībām un problēmām atbilstošu izcilu pētījumu veikšanai medicīnā un sociālajās zinātnēs, lai uzlabotu sabiedrības un tās dalībnieku dzīves vispārējo kvalitāti un labklājību.

Psiholoģijas doktora studiju programma ir vērtējama kā starpdisciplināra: šajā programmā var studēt dažādu jomu pārstāvji, piemēram, veselības aprūpes speciālisti, pedagogi, sociālie darbinieki, lai, gūstot jaunas zināšanas, izstrādājot oriģināla pētījuma projektu psiholoģijā un izplatot tā rezultātus, izmantojot iespēju gūt mobilitātes un starptautiskās sadarbības pieredzi, attīstītu pētnieciskā un akadēmiskā darba kompetenci, kas sakņojas padziļinātā psiholoģijas teoriju un metodoloģijas izpratnē, tomēr vienlaikus saglabātu iepriekš iegūtās izglītības un prakses pieredzi, kas veido labus priekšnoteikumus kompleksai tēmas izpratnei.

Doktora studiju programmai ir jāsekmē gan oriģinālu pētījumu izstrāde, gan studiju kursu, kas ir balstīti uz jaunākajiem zinātnes sasniegumiem, izveide un īstenošana, gan iesaiste starptautiskos pētniecības projektos un augstas raudzes publikāciju sagatavošanā – tādējādi nozīmīgi stiprinot psiholoģijas virzienu Rīgas Stradiņa universitātē. Nākotnē šai programmai ir jārada pamats zinātnisko skolu attīstībai un jānodrošina pēctecība, t. i., jaunu pētnieku ienākšanai Rīgas Stradiņa universitātē.

2017. gada augustā notika doktorantūras studiju pretendentu pētniecisko ideju prezentācijas Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedras un profesionālo organizāciju kopīgi rīkotās zinātniski praktiskās konferences "Psiholoģiskā palīdzība Latvijā: izaicinājumi un risinājumi" ietvaros. Tās darbā piedalījās gandrīz 50 dalībnieki no dažādām profesionālajām grupām – psihologi, ārsti, funkcionālie speciālisti, kā arī palīdzošo profesiju pārstāvji un studējošie no vairākām Latvijas augstskolām. Jācer, ka, uzklusot dažādu speciālistu jautājumus un ieteikumus, pētniecisko ideju, to praktiskās nozīmes aprobežšana kļūs par labu tradīciju. Studijas doktorantūrā tās pirmajā pastāvēšanas gadā uzsāks astoņi doktoranti.

Uz tikšanos studijās!

Psiholoģijas virziena struktūrvienības Rīgas Stradiņa universitātē

S. Mihailova

Socioloģijas un psiholoģijas katedra

Socioloģijas un psiholoģijas katedras galvenais mērķis ir sagatavot Eiropas prasībām atbilstošus bakalaura un maģistra līmeņa socioloģijas un bakalaura līmeņa psiholoģijas speciālistus, kuri apguvuši socioloģijas vai psiholoģijas teorētiskos un metodoloģiskos pamatus, kā arī sagatavot viņus turpmākām studijām maģistrantūrā un doktorantūrā sociālajās zinātnēs.

Socioloģijas un psiholoģijas katedras galvenie uzdevumi ir šādi:

- 1) radīt intelektuāli stimulējošu vidi docētājiem un studējošajiem;
- 2) veicināt studentu un pasniedzēju zinātniski pētniecisko darbību un kvalifikācijas paaugstināšanu;
- 3) iemācīt studentiem analizēt dažādus sociālās dzīves aspektus, kritiski izvērtēt idejas un interpretēt faktus;
- 4) iemācīt studentiem sadarboties mācību un pētniecības procesā;
- 5) sekmēt topošo sociologu un psihologa asistentu ētikas principu ievērošanu mācību un pētnieciskajā darbā;
- 6) sadarboties ar citām RSU struktūrvienībām, gan veicinot programmu attīstību, gan attīstot pētniecību.

Katedras galvenie pētniecības virzieni ir saistīti ar jaunatnes, kultūras un sociālās politikas jautājumiem, kā arī personības raksturojumu, vērtību un uzvedības pētījumiem.

Socioloģijas un psiholoģijas katedra tika dibināta 1998. gada septembrī. Tās nosaukums laika gaitā vairākkārt mainījies. Sākumā tā bija Socioloģijas katedra, pēc tam – 2005. gadā – Socioloģijas un tiesību zinātņu katedra, bet kopš 2007. gada – Socioloģijas un psiholoģijas katedra. Katedra visu laiku atrodas Dzirciema ielā 16, C korpusā.

Katedras vēsture ir cieši saistīta ar Rīgas Stradiņa universitātes sociālā bloka fakultāšu izveidi un attīstību. 1998. gadā (toreiz Latvijas Medicīnas akadēmijā) tika izveidota Sociālo zinātņu fakultāte (dekāne bija *Dr. phil.* Ilze Ostrovska) ar četrām katedrām, no kurām viena bija Socioloģijas katedra. Par tās vadītāju tolaik kļuva docente, *Dr. phil., Mg. psych.* Silva Omārova (līdz 2002. gadam). Katedra nodrošināja divu jaunizveidoto socioloģijas bakalaura studiju programmu – “Socioloģija” un “Socioloģija un menedžments” – īstenošanu. Tām 1999. gadā pievienojās vēl viena studiju programma – “Socioloģija un sociālā psiholoģija”. Visu socioloģijas studiju programmu vadītāja bija docente, *Dr. sc. soc.* Ritma Rungule, kura 1999. gadā sāka darbu katedrā.

Tajā laikā katedras mērķis bija sagatavot bakalaurus, kuri būtu apguvuši socioloģijas fundamentālos teorētiskos un metodoloģiskos pamatus, izprastu Eiropas Savienības procesus un būtu sagatavoti turpmākām studijām maģistrantūrā un doktorantūrā. Socioloģijas programmas bija vērstas uz to, lai palīdzētu studentiem pilnveidot kritisko domāšanu, zinātniskā darba rakstīšanas prasmes, svešvalodu apguvi, prasmi darbā izmantot jaunās informāciju tehnoloģijas.

Eiropas studiju fakultātei (ESF) 2007. gadā sadaloties trīs struktūrvienībās (Juridiskais institūts, Komunikācijas fakultāte un ESF, kurā palika Politikas zinātnes katedra un Reģionālās ekonomikas un biznesa katedra), Socioloģijas un tiesību zinātnes katedra tika pārveidota par Socioloģijas un psiholoģijas katedru (SUP), kas 2007. gada septembrī sāka īstenot profesionālo bakalaura studiju programmu “Psiholoģija”. Šīs programmas mērķis bija radīt iespēju iegūt profesionālu bakalaura izglītību psiholoģijā, akcentējot darbu veselības aprūpē. Šobrīd katedra īsteno divas bakalaura studiju programmas (“Psiholoģija” un “Organizāciju un menedžmenta socioloģija”), kā arī maģistra studiju programmu “Sociālo procesu analīze un vadība”.

Kopš 2007. gada katedra nodrošina lielāko daļu studiju kursu bakalaura programmā “Psiholoģija”, atsevišķiem kursiem pieaicinot vieslektorus. Sadarbībā ar Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras docētājiem, kā arī citu augstskolu zinātniekiem ir izveidotas vairākas kolektīvās monogrāfijas, veikti kopīgi pētījumi psiholoģijā, rīkotas zinātniskās konferences un adaptēti vairāki izpētes instrumenti. Sadarbība notiek arī starptautiskā līmenī: gan katedras docētāji, gan psiholoģijas programmas studenti regulāri piedalās *Erasmus+* mobilitātē, kā arī docētāji katru gadu iesaistās pētnieciska rakstura projektos, iekļaujot tajos arī studentus.

Lai veicinātu pētniecības metožu kvalitatīvu adaptāciju, 2016. gadā SUP katedras paspārnē tika izveidota Psiholoģijas laboratorija, kuru vadīja docente,

Dr. psych. Viktorija Perepjolkina. 2017. gada vasarā ar RSU Senāta lēmumu Psiholoģijas laboratorija tika pārcelta uz Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultāti, kļūstot par tās struktūrvienību. Laboratorijas vadītājas un arī pētnieces pienākumus šobrīd pilda docente Jeļena Koļesņikova. Laboratorijas uzdevums ir veicināt starptautisko kvalitātes standartu ieviešanu attiecībā uz psiholoģiskajiem izpētes instrumentiem visu līmeņu psiholoģijas studiju programmās RSU, arī akadēmiskā personāla realizētajos pētījumos, informējot par Latvijā adaptētajiem un izstrādātajiem psiholoģiskās izpētes instrumentiem, kā arī informatīvi atbalstīt pētījumu metodoloģijas, psiholoģisko izpētes instrumentu izstrādi un adaptāciju.

Socioloģijas un psiholoģijas katedras docētāji nodrošina psiholoģijas kursus arī citās sociālo zinātņu fakultātēs un katedrās – gan Komunikācijas studiju katedrā (Komunikācijas psiholoģija, Vadības un sociālā psiholoģija), gan Reģionālās ekonomikas un biznesa katedrā (Stresa menedžments), kā arī Juridiskajā fakultātē (Vispārīgā un juridiskā psiholoģija, Juridiskā konfliktoloģija un mediācija). Tādējādi psiholoģijas zināšanas RSU iegūst ne tikai topošie psihologi, bet arī citu sociālo zinātņu studenti.

Katedras, kā arī Psiholoģijas bakalaura programmas attīstībā lielu ieguldījumu deva arī tā laika sekretāres Sanita Vīksne (līdz 2014. gadam), Anete Hofmane (2014–2016) un Luīze Berga (2016–2017), no 2017. gada – Anda Zamure. Sekretāres rūpējas par dokumentāciju, palīdz studējošajiem risināt dažādus jautājumus, savukārt programmas vadītāju atbalsta dokumentu un akreditācijas materiālu gatavošanā.

Galvenie katedras nākotnes uzdevumi psiholoģijas jomā ir šādi:

- 1) jaunu psiholoģiskās izpētes instrumentu adaptēšana, paplašinot jau esošo izpētes instrumentu klāstu;
- 2) bakalaura programmu attīstīšana, pieaicinot vieslektoros;
- 3) prakses vietu pilnveide.

K. Mārtinsone

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras darba mērķis ir vērsts uz mūsdienīgas, augstas kvalitātes izglītības īstenošanu psiholoģijā, pedagoģijā un mākslu terapijā veselības aprūpes kontekstā, pamatojoties uz biopsihosociālo pieeju, bagātinot izglītības saturu ar pētniecībā, starptautiskajos kontaktos un sadarbībā gūtajiem rezultātiem un pieredzi.

Lai īstenotu minēto mērķi, ir formulēti šādi uzdevumi:

- 1) īstenot mācību metodisko darbu psiholoģijā, pedagoģijā, supervīzijā un mākslu terapijā (izstrādājot un realizējot studiju kursus psiholoģijas, veselības aprūpes, pedagoģijas, izglītības un sporta virzienu visu līmeņu studiju programmās un nodrošinot to metodisko pamatu; attīstot mācību prakses iespējas un piedāvājot tālākizglītības un profesionālās pilnveides kursus speciālistiem);
- 2) īstenot zinātniski pētniecisko darbību (sekmējot akadēmiskā personāla iesaisti pētniecībā un iegūto pētījumu rezultātu aprobāciju konferencēs, simpozijos un publikācijās, kā arī to pārnesi tehnoloģijās un praksē; organizējot konferences un akadēmiskos lasījumus; rosinot studējošos iesaistīties katedras docētāju realizētajos pētījumu projektos; nodrošinot studentu zinātniskā pulciņa darbību un vadot studentu zinātniski pētnieciskos darbus; sagatavojot monogrāfijas un zinātnisko rakstu krājumus psiholoģijā, pedagoģijā, supervīzijā, mākslas terapijā, pētniecībā);
- 3) sniegt konsultācijas un ekspertīzi par psiholoģijas, supervīzijas, mākslas terapijas jautājumiem;
- 4) attīstīt un uzturēt starptautisko un vietējo sadarbību ar citām augstskolām, darba devējiem un sociālajiem partneriem;
- 5) sekmēt katedras personāla kvalifikācijas paaugstināšanu.

Studiju procesa, mācību prakses un zinātniski pētnieciskā darba nodrošināšanai izvērsta sadarbība ar dažādām Latvijas un ārvalstu mācību iestādēm, valsts pārvaldes, ārstniecības un rehabilitācijas iestādēm, kā arī profesionālajām organizācijām.

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras darbība pašlaik tiek īstenota vairākos virzienos, nodrošinot psiholoģijas, pedagoģijas, supervīzijas un mākslas terapijas studijas un pētniecību. Šī daudzveidība ir izveidojusies vēsturiski.

Katedras vēsture

Katedras darbības aizsākumus var meklēt 2006. gadā, kad Rīgas Stradiņa universitātes Mākszinību fakultātē (dekāne – asociētā profesore Inga Millere) tika izveidota Mākslas terapijas akadēmiskā skola (MTAS)¹ (vadītāja – docente Kristīne Mārtinsone, lektore Inga Majore-Dūše, lietvede A. Rabova), kuras pamatuzdevums bija izveidot un attīstīt mākslu terapijas profesionālās izglītības un profesionālās darbības sistēmu, adaptējot ārvalstu kolēģu pieredzi Latvijā. Līdztekus darbībai mākslu terapijas jomā MTAS mācībspēki aktīvi iesaistījās profesionālās bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” izveidē un vēlāk nodrošināja tajā vairāku studiju kursu docēšanu.

2009. gadā pēc vispārējām strukturālām pārmaiņām RSU, kad tika likvidētas visas akadēmiskās skolas, maģistra studiju programma “Mākslas terapija” (vadītāja – docente Kristīne Mārtinsone) savu vietu atrada Rehabilitācijas fakultātes (RF)² (dekāns – profesors Aivars Vētra) Sporta un pedagoģijas katedrā (vēlāk – Sporta, uztura un pedagoģijas katedrā (SUPK), vadītājs – asociētais profesors Voldemārs Arnis). Palielinoties mācībspēku sastāvam (darbu uzsāka Kristīne Vende, Anda Upmale, vēlāk – Aelita Vagale, kopš 2013. gada strādāja arī Ervīns Čukurs un Jeļena Koļesņikova), SUPK izveidojās psiholoģijas un mākslu terapijas docētāju grupa. Šī grupa, sadarbojoties ar Socioloģijas katedru (kopš 2007. gada – Socioloģijas un psiholoģijas katedra, vadītāja – asociētā profesore Sandra Mihailova), aktīvi iesaistījās psiholoģijas studiju virziena attīstībā Rīgas Stradiņa universitātē un nodrošināja psiholoģijas studiju kursu docēšanu RF bakalaura un maģistra studiju programmās, kā arī, sadarbojoties vairāku augstskolu mācībspēkiem, sagatavoja vairāk nekā 200 publikāciju un izveidoja grāmatas (kolektīvās monogrāfijas un rakstu krājumus) psiholoģijā, pētniecībā, mākslu terapijā, pieaugušo izglītībā un supervīzijā. 2012. gadā sākās profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” izveides darbs (vadītāja – asociētā profesore Kristīne Mārtinsone). Šīs studiju programmas izveides nepieciešamību noteica vairāki apstākļi, bet vispirms fakts, ka notika Komunikācijas fakultātē īstenotās profesionālās bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” jauno speciālistu pirmais izlaidums. 2013. / 2014. akadēmiskajā gadā tika uzsākta profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” īstenošana. Sporta, uztura un pedagoģijas katedras psiholoģijas

¹ Mārtinsone, K. (2010). Mākslas terapijas akadēmiskā skola. No: *No universitātes līdz universitātei: RSU 60 izcilības gadi (1950–2010)*. Rīga: RSU, 377.–379. lpp.

² Mārtinsone, K. (2014). Kurp aizvedis pirmais solis. No: *Rehabilitācija: RSU Rehabilitācijas fakultātei 20 gadi (1994–2014)*. Rīga: RSU, 75.–84. lpp.

docētāji ne vien iesaistījās studiju kursu sagatavošanā un realizēšanā, bet arī veidoja pirmās publikācijas veselības psiholoģijā, skaidroja šīs apakšnozares būtību un vietu psiholoģijas un veselības zinātņu sistēmā, ierosināja un koordinēja pirmo Psiholoģijas dienu norisi Latvijā. (Prieks, ka Psiholoģijas dienas Latvijā jau kļuvušas tradicionālas! Paldies Latvijas Psihologu biedrībai par to koordinēšanas darbu!)

Attīstot profesionālās darbības praksi, SUP katedras psiholoģijas un mākslu terapijas docētāju grupa attīstīja arī supervīziju kā profesionālās darbības jomu – sākotnēji kā divgadīgus kursus Tālākizglītības fakultātē, pēc tam izveidoja arī maģistra studiju programmu “Supervīzija” (vadītāja līdz 2015. gadam – asociētā profesore Kristīne Mārtinsone, 2015. / 2016. akadēmiskajā gadā – docente Jeļena Ļevina, šobrīd – Māszinību un dzemdību aprūpes katedras docents *Dr. med.* Kristaps Circenis).

2014. gada 1. jūlijā Rīgas Stradiņa universitātē, apvienojot bijušo Māszinību fakultāti, Sabiedrības veselības fakultāti, Rehabilitācijas fakultātes Sporta, uztura un pedagoģijas katedru un Sociālā darba katedru, tika izveidota Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultāte (SVSLF) (dekāne – profesore Inga Millere). Pievienojoties jauniem kolēģiem un pamatojoties uz iepriekš veiktajām iestrādēm, tika izveidota SVSLF Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra (VPUPK).

Kopumā VPUPK darbs tiek koncentrēts uz kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanu, sadarbības stiprināšanu ar citu augstskolu mācībspēkiem, pētnieciskās kapacitātes attīstību un dažādošanu, ciešāku saišu veidošanu ar darba devējiem un sociālajiem partneriem, konferenču un citu zinātnisku pasākumu rīkošanu. Lai arī kopīgais katedras darba pamats ir vienots, tomēr tās darbība vienlaikus ir arī strukturēta, izdalot vairākas darba grupas – psiholoģijā, pedagoģijā, supervīzijā un mākslu terapijā.

Katedras darbinieku ieguldījums psiholoģijas attīstībā

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras psiholoģijas darba grupa – vadītāja docente Jeļena Koļesņikova (par mācību metodiskā darba attīstību) un docente Jeļena Ļevina (par zinātnes attīstību) – ir formulējusi sava darba vīziju, misiju un stratēģiju.

Vīzija: starptautiskajiem standartiem atbilstoša un konkurētspējīga psiholoģijas izglītība, pētniecība, prakse un sadarbība veselības kontekstā Rīgas Stradiņa universitātē un Latvijā.

Misija: efektīva profesionāļu komanda, kas kopīgi strādā, lai sagatavotu augsti kvalificētus un konkurētspējīgus speciālistus ar kompetenci psiholoģijā veselības kontekstā.

Stratēģiskie mērķi: turpināt attīstīt mūsdienīgu izglītību topošajiem psihologiem un citiem speciālistiem, integrējot teoriju un praksi, balstoties uz sadarbību ar profesionālajiem un sociālajiem partneriem; veikt pētījumus psiholoģijā veselības kontekstā, tos attīstīt RSU un popularizēt Latvijā.

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras psiholoģijas docētāji realizē ne vien psiholoģijas virziena studiju kursus visu līmeņu psiholoģijas studiju programmās, bet arī daudzveidīgus psiholoģijas studiju kursus citām studiju programmām, to skaitā – izvēles studiju kursus ar horizontālu un starpdisciplināru nozīmi (piemēram, pašefektivitātes un pašregulācijas, personības un veselības, veselības uzvedības kursu) RSU veselības bloka programmās Medicīnas fakultātē, Rehabilitācijas fakultātē, Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultātē un Ārvalstu studentu nodaļā latviešu un angļu valodā, kopumā vairāk nekā 20 studiju programmās. Var teikt, ka Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras docētāji, istenojot studiju kursus veselības aprūpes studiju virzienā, sekmē to, ka topošie funkcionālie speciālisti, ārsti, sociālie darbinieki u. c. apgūst psiholoģijas jautājumus, kas nepieciešami šo speciālistu profesionālajai darbībai.

Lūkojoties plašāk, Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras psiholoģijas docētāju ieguldījums horizontālo saišu attīstībā RSU, kā arī starpdisciplināritātes sekmēšanā izpaužas daudzveidīgi, piemēram, sadarbībā ar Eiropas Veselības psiholoģijas savienību (*EHPS*) visās dalībvalstīs nacionālajā valodā tiek veidotas publikācijas (emuārs) iedzīvotāju izglītošanai par veselības psiholoģijas tēmām³, ir sagatavota kolektīvā monogrāfija “Veselības psiholoģija”⁴, kas tapusi, sadarbojoties RSU psiholoģijas, veselības aprūpes un izglītības docētājiem, integrējot psiholoģijas (arī izglītošanas) jautājumus veselības aprūpes kontekstā, un tā ir noderīga gan veselības aprūpes programmu, gan psiholoģijas virziena studentiem. Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra organizē ikgadējas starpdisciplināras zinātniskās konferences, vieslektoru seminārus, tālākizglītības kursus, kuros piedalās ne tikai psihologi un psiholoģijas studenti, bet arī veselības aprūpes speciālisti (dažādu specialitāšu ārsti, medicīnas māsas, funkcionālie

³ *Practical Health Psychology*. Sk.: <http://practicalhealthpsychology.com>

⁴ Mārtinsons, K., Sudraba, V. (2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.

speciālisti), sociālie darbinieki u. c. Sadarbībā ar Eiropas Veselības psiholoģijas savienību Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā jau ir izstrādāts izvēles studiju kurss “Sociālā neirozinātne”, kuru plānots piedāvāt gan psiholoģiju, gan veselības aprūpi studējošajiem. Šī studiju kursa īstenošanā plānots iesaistīt vieslektoros no vairāku ārvalstu augstskolām. Balstoties uz jau izveidoto platformu e-studijās, ir izstrādāts arī izvēles studiju kurss par tīmekļa intervencēm veselības uzvedības stiprināšanai visiem RSU studējošajiem.

Realizējot starpdisciplināritātes un horizontālo pieeju, studiju un prakses kursu nodrošināšanā tiek ņemtas vērā studējošo vajadzības. Mācību saturā, praktiskajās nodarbībās un praksē tiek akcentēts veselības aprūpes konteksts, biopsihosociālās pieejas nozīmīgums, kas ir izmantojams profesionālajā darbā un ir aktuāls katrā veselības bloka studiju programmā.

Lai turpmāk īstenotu Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras psiholoģijas darba grupas noteiktos stratēģiskos mērķus, svarīgi ir gan attīstīt jaunus studiju kursus, gan piesaistīt jaunus docētājus.

Galvenie uzdevumi ir šādi:

- 1) jaunizstrādāto studiju kursu, kā arī doktora studiju programmas kursu aprobācija;
- 2) jaunu psiholoģijas studiju kursu izveide topošajiem veselības aprūpes speciālistiem;
- 3) vieslektoru piesaiste un starptautisko kontaktu attīstība.

Pētniecības jomā tiek plānots attīstīt vairākas iestrādes: patentēt izveidoto Latvijas klinisko personības testu⁵ un turpināt pētījumus, lai to pilnveidotu un digitalizētu; attīstīt Latvijā jaunu jomu – tīmekļa intervences veselības uzvedības sekmēšanai; starptautiskā mērogā paplašināt pētījumus par individuālās anomijas fenomenu; turpināt pētījumus par senioru kognitīvajām rezervēm u. c.

Noteikti jāuztur un jāpilnveido tradīcija RSU organizēt starptautiskās starpdisciplinārās konferences par psiholoģiskās izpētes un palīdzības jautājumiem, kā arī jāturpina sadarboties ar kolēģiem no Rēzeknes un Jaroslavas, piedaloties starptautisko konferenču organizēšanā. Kā īpaši nozīmīga ir jāizceļ iespēja organizēt psiholoģijas sekciju konferencē “Sabiedrība, integrācija, izglītība”.

Citiem vārdiem sakot, atslēgvārdi nākotnes redzējumam Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras psiholoģijas darba grupā ir šādi: kvalitāte mācību un pētnieciskajā darbā, starpdisciplināritāte un sadarbība.

⁵ Perepjolkina, V., Koļeņņikova, J., Mārtinsone, K. un Stepens, A. Latvijas kliniskais personības tests: Tehniskā rokasgrāmata. Rīga: RSU, 2017.

J. Ļevina

Psiholoģijas zinātnes attīstība Rīgas Stradiņa universitātē

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas (VPUP) katedrā sadarbībā ar Socioloģijas un psiholoģijas (SUP) katedru mērķtiecīgi tiek attīstīta psiholoģijas zinātne, kas ietver dalību valsts pētījumu programmās, sasniegumus grāmatu un rakstu publicēšanā, sadarbību ar zinātniskajiem žurnāliem, t. sk. citu autoru rakstu recenzēšanu (dalību redkolēģijās), kā arī pieredzi starptautisko konferenču organizēšanā Rīgas Stradiņa universitātē un dalību citu starptautisko konferenču zinātniskajās komitejās.

Lielākā daļa pētnieku zinātniski pētnieciskajā komandā, kas nodarbojas ar psiholoģijas zinātnes attīstību Rīgas Stradiņa universitātē, ir VPUP katedras docētāji: profesore, docenti, lektori un asistenti. Kopumā gan VPUP, gan SUP katedrā strādā seši Latvijas Zinātņu akadēmijas eksperti psiholoģijā – profesore Kristīne Mārtinsons, asociētā profesore Sandra Mihailova, docente Jeļena Koļesņikova, docente Jeļena Ļevina, docente Viktorija Perepjolkina un lektore Jeļena Ļubenko.

Pētniecības tēmas psiholoģijā RSU

Galvenās pētniecības tēmas:

- veselības uzvedība un veselīga dzīvesveida sekmēšana (piemēram, tīmekļa intervences studējošajiem);
- kognitīvie procesi (piemēram, neurodeģeneratīvo saslimšanu profilakse, kognitīvās rezerves);
- personība veselības kontekstā (piemēram, personības iezīmes, to skaitā patoloģiskās personības iezīmes, kā arī mūsdienu psiholoģijā nozīmīgi konstrukti – kreativitāte un garīgums – un to saistība ar citiem veselības saglabāšanā un atjaunošanā nozīmīgiem konceptiem, kā arī tēmas par subjektīvo labklājību, pašefektivitāti un pašregulāciju);
- sociālās psiholoģijas tēmas veselības kontekstā (piemēram, tiek pētīti jautājumi par individuālo anomiju saistībā ar piedalīšanos sociālajās aktivitātēs, individuālām vērtībām, “Es” koncepciju, identitāti).

Īpaši nozīmīgs RSU zinātniskās pētniecības virziens, pateicoties komandai ar lielisku kompetenci psihometrijā, ir psiholoģiskās izvērtēšanas instrumentu izstrādāšana un adaptācija. Jāmin vien daži piemēri: 2014.–2017. gadā valsts pētījumu programmā tiek veidots Latvijas kliniskais personības tests (LKPT) un Individuālās anomijas aptauja. Šie divi izpētes instrumenti sniegs nozīmīgu ieguldījumu teorijas un prakses attīstībā Latvijā. LKPT būs nozīmīgs rīks psihologu darbā (pieaugušo izpētes procesā), jo tā izveide un standartizācija tika veikta atbilstoši mūsdienu psihometrikas zinātnes prasībām, turklāt tā notika Latvijas kultūrvidē. Ir noslēgts sadarbības līgums ar Rīgas Tehnisko universitāti un Aizsardzības ministriju par projektu, kurš balstās uz Latvijas klīnisko personības testu un kura īstenošanas gaitā paredzēts izstrādāt datorizētu sistēmu psihisko traucējumu simptomu novērtēšanai augsta riska profesiju pārstāvjiem, tādējādi iesaistoties NATO Zinātņu un tehnoloģiju organizācijas vadītā starptautiskā pētījumā. Par individuālās anomijas aptauju ar lepnumu var teikt, ka tai jau pastāv latviešu, lietuviešu, krievu, angļu un vācu valodas versija. Pētnieki sadarbojas ar Rupinas Akadēmisko centru (*Ruppin Academic Center*) Izraēlā, kur kolēģi plāno adaptēt aptauju un izstrādāt aptaujas versiju ivritā un arābu valodā. Tādējādi tiek attīstīta starpkultūru pētījumu iespēja.

Svarīga ir sadarbība ar ārvalstu pētniekiem, ir saņemtas atļaujas adaptēt citu autoru psiholoģiskos testus un aptaujas, kā arī izmantot tos pētījumos Latvijā. Piemēram, 2016. / 2017. mācību gadā RSU psiholoģijas virziena studenti saņēma ASV profesora Alberta Banduras atļauju divu fiziskās pašefektivitātes skalu adaptācijai latviešu valodā un to izmantošanai savos pētījumos.¹

Ar gandarījumu jāatzīmē, ka visu pētniecības tēmu izstrādē aktīvi iesaistās gan bakalaura, gan maģistrantūras studiju programmu psiholoģijas virziena studenti. Paldies viņiem par to!

No 2017. gada pētniecības tēmas aptvers plašāku tēmu loku – pētniecisko projektu izstrādi uzsāks jaunie doktoranti, pakāpeniski bagātinot Latvijas sabiedrību ar empīriskiem pierādījumiem par psiholoģiskās palīdzības dažādiem aspektiem.

¹ Ar izstrādāto un adaptēto testu un aptauju nosaukumiem varat iepazīties šeit: *Rīgas Stradiņa universitāte*. Psiholoģijas izglītībai RSU – 10. 2017. www.rsu.lv/psiholoģijas-izglitiba-10

Dalība valsts pētījumu projektos

Kopš 2014. gada psiholoģijas virziena docētāji, iesaistot studējošos, aktīvi piedalās valsts pētījumu programmu īstenošanā:

- 1) “Biomedicīna sabiedrības veselībai” (BIOMEDICINE) apakšprojektos (vadītājs *Dr. med. Ainārs Stepens*):
 - “Jaunas tehnoloģijas “Latvijas daudzdimensiju klīniskais personības tests” izstrāde un pārnese tautsaimniecībā” (BIOMEDICINE Nr. 5.8.2.) – šajā projektā no psiholoģijas virziena docētājiem piedalās profesore Kristīne Mārtinsone, docente Jeļena Koļesņikova un docente Viktorija Perepjolkina;
 - ENABLE-LV – Latvijas sadaļa starptautiskam pētniecības un sadarbības projektam *Establishing the Net Attainable Benefits of Long-term Exercise* (ENABLE) – šajā projektā piedalās trīs psiholoģijas virziena pārstāvji: lektore Jeļena Harlamova un maģistrantes (nu jau absolventes) Kristīne Šneidere un Zane Ulmane;
- 2) projekta “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai” (EKOSOC-LV) apakšprojektā Nr. 5.2.5. “Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko pārmaiņu laikā” (apakšprojekta vadītājs profesors Sergejs Kruks) piedalās divi psiholoģijas virziena pārstāvji: profesore Kristīne Mārtinsone un docente Jeļena Ļevina.

Projektā “Jaunas tehnoloģijas “Latvijas daudzdimensiju klīniskais personības tests” izstrāde un pārnese tautsaimniecībā” (BIOMEDICINE Nr. 5.8.2.) tiek konstruēts Latvijas klīniskais personības tests, kas profesionāliem palīdzēs daudzpusīgi novērtēt indivīda psihisko stāvokli, viņa emocionālās un sociālās adaptācijas grūtības, sevis un citu cilvēku uztveri, emocionālo reakciju un uzvedības (patoloģiskās) īpatnības / iezīmes, t. i., ļaus labāk izprast daudzveidīgos personības raksturojumus un tiem potenciāli atbilstošās uzvedības tendences.

ENABLE-LV apakšprojekta galvenais mērķis ir noskaidrot, vai pastāv saistība starp iesaistišanās aerobās fiziskajās aktivitātēs un kognitīvajiem procesiem senioriem. Pētījumā tiek salīdzinātas trīs senioru grupas: seniori ar ilgtermiņa regulāru aerobo fizisko aktivitāšu pieredzi; seniori, kas aerobās fiziskās aktivitātes uzsākuši nesen; seniori, kam ir sēdošs dzīvesveids. Pētījumā padziļināti tiek pētīti kognitīvie procesi, notiek dzīves stila paradumu izpēte, kā arī tiek veikta galvas smadzeņu magnētiskā rezonanse, noteikta ķermeņa kompozīcija un aerobās darbības spējas. Pētījums norit sadarbībā ar Saseksas Universitāti (*University of Sussex*) Lielbritānijā. Pilotpētījuma rezultāti liecina, ka augstāki

darba atmiņas, spējas pārslēgt uzmanību un reakcijas ātruma kognitīvo procesu rādītāji ir senioriem ar ilgtermiņa regulāru aerobo fizisko aktivitāšu pieredzi.

Valsts pētījuma programmā “Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko pārmaiņu laikā” (EKOSOC 5.2.5.) tiek pētītas iepriekš minētās sociālās psiholoģijas tēmas. Piemēram, viena no galvenajām tēmām ir individuālā anomija. Pētnieki izšķir divus anomijas tipus – sociālo un individuālo anomiju. Sociālā anomija ir sabiedrības stāvoklis, kuru raksturo sociālo normu un uzvedības priekšrakstu sistēmas dezintegrācija un sabrukums, kā arī neatbilstība starp sociālajiem mērķiem un to sasniegšanas tiesiskajiem līdzekļiem. Savukārt individuālā anomija ir individuāli psiholoģisks stāvoklis, kuru cilvēks var pārdzīvot vai nu sociāli ekonomisko un politisko pārmaiņu laikā, vai arī dzīves laikā sabiedrībā, kuru raksturo daudzveidība, vairāku izvēļu iespējas, un tā sekas ir nenoteiktības izjūta un uztverta normu neesamība. Jau veiktajos pētījumos ir iegūti interesanti, spilgti rezultāti. Pētījuma programmā uzmanība vērsta tieši uz individuālo anomiju, tās rādītāju saistību ar citiem fenomeniem. Piemēram, ir secināts, ka individuālo anomiju kā individuāli psiholoģisko stāvokli raksturo ne tikai uztverta normu neesamība, bet arī sociālās izolācijas un bezjēdzības izjūta. Individuālā anomija var negatīvi ietekmēt subjektīvo labklājību, piemēram, apmierinātību ar dzīvi un laimes izjūtu. Savukārt piedalīšanās sociālās aktivitātēs, it īpaši brīvprātīgajā darbā, samazina individuālās anomijas līmeni un pozitīvi ietekmē subjektīvo labklājību. Šis un citas atziņas var izmantot psihologu praktiskajā darbībā – konsultēšanā, jo nav šaubu, ka psiholoģisko likumsakarību zināšana paaugstina psiholoģiskās konsultēšanas kvalitāti.²

Nozīmīgākās publikācijas

Rīgas Stradiņa universitātes psiholoģijas virziena docētāju komanda var lepoties ar publikāciju daudzveidību un bagātību. Kā autori, līdzautori, zinātniskie redaktori vai sastādītāji psiholoģijas virziena docētāji ir sagatavojuši vairāk nekā 200 zinātnisko rakstu dažādos izdevumos (t. sk. *Scopus* un *Web of Science* datubāzēs), kā arī piedalījušies 16 nozīmīgu kolektīvo monogrāfiju un rakstu krājumos par psiholoģiju un pētniecību izveidē, t. sk. sadarbībā ar vairāku Latvijas un ārvalstu universitāšu kolēģiem (sk. 1. pielikumu “Grāmatas psiholoģijā un pētījumu metodoloģijā, kuru izveidē piedalījušies Rīgas Stradiņa universitātes docētāji”).³

² Par pētījumu rezultātiem vairāk sk. šeit: Rīgas Stradiņa universitāte. Psiholoģijas izglītībai RSU – 10. 2017. www.rsu.lv/psihologijas-izglitiba-10

³ Turpat.

Dalība zinātnisko žurnālu redakcijās

Psiholoģijas virziena docētāji regulāri piedalās zinātnisko, to skaitā starptautisko, tēžu krājumu un žurnālu redakcijās (piemēram, *The International Journal of Interdisciplinary Global Studies*; *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*; *International Test Commission, ITC*; *International Interdisciplinary Scientific Conference "Society. Health. Welfare": Proceedings*; *Conference "Society. Integration. Education": Proceedings*; *Медицинская психология в России*).

Dalība konferencēs

Psiholoģijas virziena mācībspēki katru gadu piedalās nozīmīgāko konferenču darbā (atbilstīgi pētniecības tēmām) gan Latvijā, gan ārvalstīs. Piemēram, 2015. / 2016. akadēmiskajā gadā vien docētāji apmeklēja nozares konferences Aberdīnā (Lielbritānijā)⁴, Vankūverā (Kanādā)⁵ un Timišoarā (Rumānijā)⁶.

Īpaši nozīmīga un aktīva ir psiholoģijas virziena docētāju dalība Rīgas Stradiņa universitātes zinātniskajā konferencē, Latvijas Universitātes zinātniskajā konferencē (Psiholoģijas sekcijā), Liepājas Universitātes, Daugavpils Universitātes, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas, kā arī psihologu profesionālo organizāciju rīkotajās konferencēs.

Pastāv arī tradīcija: aprīlī Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra sadarbībā ar Socioloģijas un psiholoģijas katedru organizē starptautisko zinātniski praktisko konferenci "Veselība un personības attīstība: integratīvā

⁴ Koļesņikova, J. (2016). The Relation of personality, smoking, and physical activity in the general population. Paper presented at the 30th *European Health Psychology Society and British Psychological Society Division of Health Psychology Conference*, Scotland, Aberdeen.

⁵ Levina, J. & Martinsone, K. (2016). Psychometric properties of the Anomia Questionnaire (AQ). Paper presented at 10th ITC Conference *Improving policy and practice: Opportunities and Challenges in an International Context*, Vancouver, Canada; Levina, J. & Martinsone, K. (2016). Psychometric properties of the Supervisors' Professional Competences Questionnaire (SPCQ): A pilot study. Paper presented at 10th ITC Conference *Improving policy and practice: Opportunities and Challenges in an International Context*, Vancouver, Canada.

⁶ Martinsone, K., Levina, J., Perepjolkina, V., & Bogdanova, I. (2016). Relations of anomia and maladaptive personality traits. Paper presented at the 18th *European Conference on Personality*, Timisoara, Romania; Martinsone, K., Perepjolkina, V., Bogdanova, I. & Kolesnikova, J. (2016). A Closer look at the dimensions of personality pathology: relation of maladaptive and adaptive personality traits. Paper presented at the 18th *European Conference on Personality*, Timisoara, Romania.

pieeja”. Šajā konferencē vadošie pētnieki informē par pētījumu rezultātiem, studenti aprobē iegūtos pētījumu rezultātus un gūst pieredzi dalībai zinātniskajā konferencē. Un galvenais – konferenču laikā klausītāji saņem unikālu iespēju apmeklēt viesprofesoru lekcijas un meistarklases, iepazīties ar pieredzējušu ārvalstu speciālistu jaunākajiem pētījumiem un praktiskā darba pieredzi psiholoģijā, attīstīt kontaktus un sadarbību. Šāda prakse ir nozīmīga veselības psiholoģijas attīstībai, jo mūsu valstī pētniecība šajā jomā ir aizsākusies tikai nesen.

Studiju virziena docētāji regulāri piedalās Rīgas Stradiņa universitātē notiekošās starptautiskās starpdisciplinārās konferences *Society. Health. Welfare.* (2007., 2008., 2012., 2014., 2016. gadā) organizēšanā, kā arī citu konferenču darbā, piemēram, 2011. gadā – starptautiskās starpdisciplinārās zinātniskās konferences “Krīze un tās pārvarēšanas iespējas” organizēšanā un 2012. gadā – starptautiskās zinātniskās konferences *The biopsychological basics of life in education and health* zinātniskās komitejas darbā.

Rīgas Stradiņa universitātes starptautiskās starpdisciplinārās konferences “Sabiedrība. Veselība. Labklājība” (*Society. Health. Welfare*) sekcijas sēde 2016. gada 23.–25. novembrī. Sēdē piedalās ārvalstu veselības psiholoģijas pētnieki un mācībspēki, veselības psihologi.

Pirmajā rindā pirmā no kreisās puses – Krievijas Hercena Valsts pedagoģijas universitātes (*Herzen State Pedagogical University of Russia*) profesore, bioloģijas zinātņu doktore Jeļena Nikolajeva, Rīgas Stradiņa universitātes docente Jeļena Ļevina; otrajā rindā otrā no kreisās puses – Izraēlas Vingeitas Universitātes (*Wingate University*) profesore Jeila Neca (*Yael Netz*) un Lietuvas Vītauta Dižā Universitātes profesors Antans Gostauts

3. Latvijas psihologu kongresā, ko rīkoja Latvijas Psihologu biedrība sadarbībā ar Rīgas Stradiņa universitāti, sēžu pārtraukumos dalībnieki turpināja diskusijas par kongresa ziņojumu tēmām

2016. un 2017. gadā Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra pēc profesores Kristīnes Mārtinsones iniciatīvas, turpinot sadarbību ar Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju, organizēja Psiholoģijas sekciju ikgadējā starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Society. Integration. Education*. 2016. gada konferences rakstu krājumā, kas iekļauts *Web of science* datubāzē, psiholoģijas nozarē tika publicēti divdesmit trīs raksti. Sekcijas darba organizatoriskos jautājumus pārrauga docente Jeļena Ļevina.

No ārvalstu konferencēm psiholoģijas virziena attīstībai RSU īpaši nozīmīga ir Eiropas Veselības psiholoģijas savienības (*EHPs*) rīkotā ikgadējā konference, kurā ne tikai tiek sniegts ieskats veselības psiholoģijas attīstības tendencēs un nozīmīgākajos pētījumos, bet arī notiek diskusijas par īstenotajām intervencēm un psihologu dalību veselības sekmēšanā. Saprotams, tā ir iespēja kontaktēties ar Eiropas valstu veselības psiholoģijas studiju programmu mācībspēkiem, un šādi kontakti ir būtiski ne tikai pētniecībai, maģistra un doktora studiju programmu attīstībai, bet arī psiholoģijas virziena attīstībai RSU kopumā. Šajā konferencē psiholoģijas virziena docētāji ir piedalījušies katru gadu, sākot no 2012. gada.

Neapšaubāmi, konferenču apmeklēšana RSU psiholoģijas virziena pētniekiem sniedz iespēju aprobēt iegūtos rezultātus un rast iespējas starptautiskai sadarbībai ar citiem pētniekiem pasaulē.

Studentu iesaiste pētniecībā

Viens no svarīgākajiem mērķiem – pēc iespējas aktīvāk iesaistīt studentus pētniecībā jau studiju sākumposmā, lai motivētu viņus apgūt pētnieciskai darbībai nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetenci. Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā ir izveidots studentu zinātniskais pulciņš, kurā piedalās gan studenti, gan vairāki docētāji. Pulciņa sēdēs notiek diskusijas par pētniecības tēmām, studējošie apmainās ar publikācijām un citiem materiāliem. Pulciņa sēdēs studenti pilnveido prezentēšanas prasmes, krāj pieredzi dalībai diskusijās un izmanto iespēju dzirdēt docētāju un kursabiedru viedokļus.⁷

Nobeiguma vietā

Saistībā ar psiholoģijas virziena zinātniskās darbības attīstību RSU var teikt, ka studentiem un docētājiem ir nodrošinātas unikālas iespējas akadēmiski pašrealizēties. Psiholoģijas zinātnes attīstība veicina psiholoģijas prakses attīstību – tiek izstrādāti jauni un adaptēti jau esošie psiholoģiskās izvērtēšanas instrumenti, izstrādātas jaunas intervencu formas, izmantojot modernās tehnoloģijas, piemēram, tīmekļa intervences, kas ļauj saņemt psiholoģisko atbalstu un palīdzību. Atklātās likumsakarības – piemēram, starp vērtībām, patoloģiskajām personības iezīmēm, piedalīšanos sociālajās aktivitātēs, individuālo anomiju, subjektīvo labklājību – un jaunie zinātniskie pierādījumi dod pamatu psiholoģiskās konsultēšanas procesa pilnveidei. Savukārt Latvijas kliniskais personības tests, domājams, nākotnē kļūs par neaizvietojamu instrumentu pieaugušo izpētes un novērtēšanas procesā.

Attīstoties pētniecībai un praksei, aizvien tiek stiprināta sadarbība ar veselības aprūpes speciālistiem.

Pētnieciskais darbs Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā ir aizraujošs un prasa atbildīgu attieksmi, laika plānošanas prasmes, koleģialitāti, spēju strādāt komandā un, vispirms, – mīlestību pret savu darbu. Atskatoties uz padarīto, jāatzīst – jā, tā mums ir!

⁷ Vairāk sk.: <https://www.rsu.lv/studentu-zinatniska-darbiba>

G. Freimane

Sadarbība ar izglītības iestādēm, profesionālajām organizācijām, darba devējiem un līdzdalība tiesību aktu projektu izstrādē

Sadarbība ar Latvijas augstskolām

Studiju virziena “Psiholoģija” docētāju sadarbība ar citu Latvijas augstskolu mācībspēkiem ir fokusēta uz diviem nozīmīgiem darbības virzieniem: zinātnisko monogrāfiju un studējošiem nepieciešamu izdevumu sagatavošanu, kā arī starptautisku (starpdisciplināru) zinātnisku un zinātniski praktisku konferenču organizēšanu psiholoģijā.

Profesores Kristīnes Mārtinsones vadībā, sadarbojoties studiju virziena “Psiholoģija” mācībspēkiem un vairāku Latvijas augstskolu (Daugavpils Universitātes, Latvijas Universitātes, Liepājas Universitātes, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas, Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas) mācībspēkiem, iesaistot ārvalstīs strādājošus mācībspēkus un pētniekus (profesoru Juri Dragūnu, pētnieci Daigu Kamerādi), kā arī psihologus, kuri strādā dažādās jomās, tika izdoti vairāki izdevumi (sk. 1. pielikumu “Grāmatas psiholoģijā un pētījumu metodoloģijā, kuru izveidē piedalījušies Rīgas Stradiņa universitātes docētāji”).

Otrais nozīmīgākais sadarbības virziens ir starptautisku (starpdisciplināru) zinātnisku un zinātniski praktisku konferenču sagatavošana psiholoģijā. Tas ir saistīts ar psiholoģijas studiju virziena mācībspēku darbu šo konferenču zinātniskajās un organizācijas komitejās, iesniegto tēžu recenzēšanu un sēžu vadīšanu (piemēram, Daugavpils Universitātē 2006. gadā starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Izglītība sociālo pārmaiņu apstākļos”, Liepājas Universitātē 2008. gadā konferencē “Psiholoģijas aktualitātes mūsdienu izglītībā”, Rīgas Pedagoģijas izglītības un vadības akadēmijā 2011. gadā starptautiskajā starpdisciplinārajā zinātniskajā konferencē “Krīze un tās pārvarēšanas iespējas”). Īpaši jāizceļ stabilā sadarbība ar Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju – RSU psiholoģijas virziena docētāji piedalās Psiholoģijas sekcijas organizācijā Rēzeknes

Tehnoloģiju akadēmijas starptautiskajā konferencē *Society. Integration. Education*, kā arī Jaroslavas Valsts medicīnas universitātes (*Ярославский государственный медицинский университет*) starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Medicīnas psiholoģija” (*Медицинская психология*).

Līdz ar maģistrantūras studiju programmas “Veselības psiholoģija” izveidošanu īpaši aktuāla kļuva sadarbība veselības aprūpes speciālistu zinātniskajās konferencēs, lai diskutētu par veselības psihologu vietu un lomu veselības aprūpē, kā arī profesionālās darbības robežām (piemēram, jau 2013. gadā psiholoģijas docētāji aktīvi iesaistījās Baltijas Rehabilitācijas medicīnas asociācijas kongresa *4th Baltic and North Sea Conference on Physical and Rehabilitation Medicine* un zinātniskās konferences *4th International Scientific Conference “New Approaches to Improving Health Care Education: Today and Tomorrow”* zinātniskajā un organizācijas komitejā; gan kongress, gan konference notika Rīgā).

Kā ļoti veiksmīga un bagātinoša jāizceļ sadarbība ar visām Latvijas augstākās izglītības iestādēm, kurās sagatavo psihologus, kopīgi veidojot grāmatu par mūsu valsts psiholoģijas izglītības vēsturi.¹

Šie darbības virzieni un aktivitāšu piemēri jāvērtē ne tikai kā nozīmīgs ieguldījums psiholoģijas zinātnes, izglītības un profesionālās darbības attīstībā, bet arī kā sadarbības rezultāts, kas apliecina spēju apvienot psiholoģijas nozares pētniekus un speciālistus no visām Latvijas augstskolām sabiedrībai nozīmīgu vērtību radīšanai un turpmākai psiholoģijas zinātnes un prakses attīstībai.

Sadarbība ar ārvalstu augstskolām: docētāju un studējošo mobilitāte

Sadarbība ar ārvalstu augstskolām tika uzsākta līdz ar studiju programmu izveidošanu. Psiholoģijas virziena docētājiem ir saskare ar vairākām Lielbritānijas augstskolām, piemēram, ar Edžhilas Universitāti (*Edge Hill University*) un Saseksas Universitāti (*University of Sussex*), ar Rupinas Akadēmisko centru (*Ruppin Academic Center*) Izraēlā, Padujas Universitāti (*University of Padova*) Itālijā, Viļņas Universitāti (*Vilnius University*), Vītauta Dižā Universitāti (*Vytautas Magnus University*) un Viļņas Pedagoģijas universitāti (*Vilnius Pedagogical University*) Lietuvā, Imperatora Aleksandra I vārdā nosaukto Sanktpēterburgas Valsts satiksmes ceļu universitāti (*Петербургский государственный университет путей сообщения Императора Александра I*) un Jaroslavas Valsts medicīnas universitāti (*Ярославский государственный медицинский университет*) Krievijā u. c.

¹ Mārtinsone, K. (sast.). (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība*. Rīga: RaKa, 320 lpp.

Valsts pētījumu programmā “Biomedicīna ENABLE” strādājot, ir izveidota sadarbība ar Saseksas Universitāti Lielbritānijā. Īpaši jāizceļ fakts, ka jau vairāk nekā trīs gadus tiek attīstīta saikne ar Padujas universitāti Itālijā, kas ir starptautiski atzīts starptdisciplināru pētījumu centrs eksperimentālajā psiholoģijā.

Nozīmīgs sadarbības projekts, kas sekmēja veselības psiholoģijas attīstību Latvijā, bija Šefildas Universitātes (*Sheffield University*) profesora Pola Normena (*Paul Norman*), Eiropas Veselības psiholoģijas savienības (*EHPS*) bijušā prezidenta, vieslekcijas un meistarklases par veselības uzvedības pētījumiem, kā arī dalība starptautiskā konferencē “Psiholoģija veselības aprūpē”, kuru RSU mācībspēki rīkoja 2013. gadā sadarbībā ar Latvijas Veselības psiholoģijas un Latvijas Klinisko psihologu asociāciju. Konferencē piedalījās ap 120 dalībnieku, kas pārstāvēja visas profesionālās psihologu organizācijas un psihologu sagatavošanā iesaistītās augstskolas. Veselības psiholoģijas pētniecības tēmu attīstību Latvijā sekmēja arī asociētās profesores Efratas Neteres no Rupinas pētniecības centra videolekcija par e-intervencēm (2014. gadā) un uzstāšanās Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras konferencē par mūsdienu veselības psiholoģijas nozīmīgākajiem un aktīvāk pētītajiem jautājumiem veselības psiholoģijā (2015. un 2016. gadā).

Nozīmīga sadarbība, kuras pirmsākumi meklējami Eiropas Veselības psiholoģijas savienības konferencēs un kuras saturs iezīmē starptdisciplināritāti, ir psihoonkoloģijai veltītās aktivitātes, kas tiek attīstītas kopā ar emeritēto profesori, klinisko un veselības psiholoģi Šulamīti Kreitleri (*Shulamith Kreitler*) no Telavivas Universitātes (*Tel Aviv University*). Tās ietver vieslekcijas RSU, dalību Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras rīkotajās konferencēs, videolekcijas u. tml. Piemēram, 2017. gadā, kad profesore atkārtoti viesojās RSU, viņa publiskā lekcijā un divu dienu psihoonkoloģijas seminārā sniedza iespēju diskutēt par veselības psiholoģijas pētniecības rezultātu izmantošanu un pieejām multiprofesionālā kontekstā. Šos pasākumus apmeklēja vairāk nekā 80 cilvēku – veselības aprūpes nozares speciālisti, to skaitā ārsti un rezidenti, psihologi un palidzošo profesiju pārstāvji, pacientu organizāciju pārstāvji, kā arī RSU studenti un docētāji, kuri interesējās par psihoonkoloģiju.

Vieslekcijas un videolekcijas Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra organizē regulāri. Piemēram, 2016. gadā studējošajiem, mācībspēkiem un interesentiem bija iespēja noklausīties ne tikai jau minētos (E. Neteres un Š. Kreitleres) priekšlasījumus, bet arī Izraēlas Vingeitas Universitātes (*Wingate University*) profesores Jeilas Necas (*Yael Netz*) vieslekcijas par veselīgu novecošanu saistībā ar fiziskajām aktivitātēm, kā arī bioloģijas zinātņu doktores no Krievijas, profesores Jeļenas Nikolajevas (*Елена Николаева*) videolekcijas un vieslekcijas par epiģenētikas ietekmi uz bērna attīstību, par bioloģiskā dzimuma, dzimuma identitātes un seksuālās orientācijas veidošanos un agrinās

ontogēnes kritiskajiem periodiem, tāpat arī varēja apmeklēt Lietuvas Mikola Romera Universitātes (*Mykolas Romeris University*) profesora Ģedimina Navaita (*Gediminas Navaitis*) vieslekciju par ģimenes konsultēšanas jautājumiem.

Savukārt 2017. gadā ikgadējā, 3. starptautiskā zinātniski praktiskā konference “Veselība un personības attīstība: Integratīvā pieeja” pulcēja dalībniekus no sešām valstīm (Izraēlas, Lielbritānijas, Vācijas, Nīderlandes, Lietuvas un Krievijas), kuru pārstāvju vieslekcijas bija par dažādām tēmām, t. sk. par darba modeļiem ar emocijām kognitīvi biheiviorālajā terapijā, sirds ritma mainīguma nozīmi fiziskajā un psihiskajā veselībā, adaptāciju neauglības ārstēšanas procesā, psihoemocionālā atbalsta sniegšanu pacientiem ar hematoloģiju un viņu tuviniekiem, saistību starp skolēnu veselības uzvedību un suicidālām domām. Vieslektori konferences gaitā vadīja piecas meistarklases. Galvenais referents šajā konferencē bija profesors Reinouts Viers (*Reinout Viers*) no Amsterdamas Universitātes (*Amsterdam University*) Nīderlandē. Viņš referēja par implicīto kognitīvo procesu izvērtēšanu un izmaiņām cilvēkiem ar atkarību.

Docētāju apmaiņa nenoliedzami ir divvirzienu process. Arī RSU psiholoģijas virziena mācībspēki lasa lekcijas citu valstu augstskolās. Piemēram, aizvadītajos trīs gados vietējie mācībspēki viesojās vairākās augstskolās: 2015. gadā Kristīne Mārtinsons lasīja vieslekcijas un vadīja nodarbības Edžhilas Universitātē Lielbritānijā un Nūrtingenas–Gaislingenas Universitātē (*Nürtingen-Geislingen University*) Vācijā, Jeļena Koļesņikova un Aelita Vagale – Padujas Universitātē Itālijā, 2016. gadā Kristīne Mārtinsons un 2017. gadā Jeļena Koļesņikova apmeklēja Rupinas Akadēmisko centru Izraēlā, savukārt Jeļena Ļevina tajā pašā gadā ar vieslekcijām bija Telavivas Universitātē Izraēlā un Humanitāro zinātņu koledžā (*College of Humanities Sciences*) Grieķijā.

Studējošajiem ir iespēja piedalīties mobilitātes programmā *Erasmus+*, ko izmantojuši trīs psiholoģijas virziena studenti, kuri apguva psiholoģijas programmas studiju kursus Groningenas Universitātē (*Groningen University*) Nīderlandē. Savukārt Kristīne Šneidere pēc maģistrantūras studiju beigšanas 2017. gada novembrī un decembrī absolventu praksē dosies uz Padujas Universitāti, lai padziļināti studētu kognitīvās un neiro psiholoģijas jautājumus.

Sadarbība ar profesionālajām organizācijām Latvijā un ārvalstīs

Sadarbība ar profesionālajām organizācijām Latvijā veidojas, attīstot psiholoģijas maģistra studiju programmas profesionālās darbības jomu saturisko piepildījumu (iesaistīta tiek Latvijas Veselības psiholoģijas asociācija un Latvijas Konsultatīvās psiholoģijas asociācija), kā arī strādājot Latvijas Psihologu

biedrības (LPB) padomē (Kristīne Mārtinsons, no 2016. gada – Jeļena Koļesņikova), lai kopīgi ar citiem speciālistiem gan organizētu Psiholoģijas dienas, gan veidotu, attīstītu un formulētu psihologu profesionālās darbības tiesisko regulējumu.

Mācībspēki ir iekļāvušies Latvijas Rehabilitācijas profesionālo organizāciju apvienības (LRPOA) darbā (valdes locekle – Kristīne Mārtinsons). Vienlaikus ar daudziem citiem jautājumiem LRPOA kopš 2015. gada Veselības ministrijā aktualizē nepieciešamību veikt izmaiņas tiesiskajā regulējumā, lai mūsu valstī ārstniecībā pilntiesīgi varētu iesaistīties veselības psihologi.

Psiholoģijas dienas ir sadarbības projekts, kas apvieno daudzas psihologu profesionālās organizācijas Latvijā. Tajās iesaistās septiņas psihologu profesionālās organizācijas un piecas augstskolas, kas piedāvā psiholoģijas studiju programmas², veicinot Latvijas sabiedrības izpratni par psiholoģiju un tās lomu cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanā. 2016. gadā RSU telpās Psiholoģijas dienu laikā sadarbībā ar LPB tika organizēts 3. psihologu kongress, kas kļuva par nozīmīgu atskaites punktu būtisku jautājumu risināšanā un kura noslēgumā tika pieņemta kopīga rezolūcija.³ Šis sadarbības aizsākums meklējams Pirmajā apvienotajā Latvijas psihologu kongresā, kurā tika apstiprināts sadarbības memorands⁴, un Otrajā apvienotajā kongresā.

Nozīmīgākais ārvalstu sadarbības partneris no profesionālajām organizācijām ir Eiropas Veselības psiholoģijas savienība. Sadarbība ar to tika uzsākta jau veselības psiholoģijas studiju programmas veidošanas laikā, t. i., 2012. gadā, apspriežot programmas saturu un izmantojot citu valstu pārstāvju ieteikumus programmas izstrādei, bet vēlāk – izvērtēšanai un pilnveidei. Latviju šajā organizācijā pārstāv nacionālās delegātes Kristīne Mārtinsons⁵ un Jeļena Koļesņikova.⁶

Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra ir iesaistīta Eiropas Veselības psiholoģijas savienības projekta īstenošanā, kura gaitā reizi mēnesī tiek sagatavoti emuāri par aktuāliem veselības psiholoģijas jautājumiem, tie tiek iztulkoti Eiropas valstu valodās, tā popularizējot veselības psiholoģiju Latvijā. Emuāri ir pieejami arī latviešu valodā.⁷

² Vairāk sk. www.psihologijasdienas.lv

³ Latvijas 3. psihologu kongresa rezolūcija (2016). *Latvijas Psihologu biedrība*. <http://www.psihologubiedriba.lv/?p=722>

⁴ Mārtinsons, K. (sast.). (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība*. Rīga: RaKa, 320 lpp.

⁵ Neter, E. (2015). Dr. Kristīne Martinsone – an academic pioneer. The story of health psychology in Latvia is the story of Kristīne Martinsone. *European Health Psychologist*, 17(1).

⁶ *European Health Psychology Society*. <https://www.ehps.net/content/latvia>

⁷ *Lietišķā veselības psiholoģija*. <http://practicalhealthpsychology.com/lv/>

Sadarbība ar darba devējiem

Psiholoģijas virziena attīstībā būtiska ir sadarbība ar sociālajiem un citiem partneriem – ne vien profesionālo asociāciju pārstāvjiem, bet arī darba devējiem. Komunikācija ar darba devējiem tiek attīstīta, lai programmas veidotāji būtu informēti par aktuālajām darba tirgus prasībām, lai sagatavotu sabiedrības vajadzībām atbilstīgus profesionāļus. Darba devēji ir iesaistīti psiholoģijas studiju kvalitātes padomē, viņi piedalās valsts pārbaudījumos, t. sk. kvalifikācijas eksāmenā un regulāri sniedz ieteikumus studiju programmu pilnveidei. Šie darba devēju padomi tiek rūpīgi analizēti un ņemti vērā studiju procesa attīstīšanā.

Sadarbība ar valsts iestādēm: līdzdalība pārvaldē

Studiju virziena īstenošanā iesaistītais akadēmiskais personāls līdzdarbojas psihologu profesijas normatīvā regulējuma pilnveidē, piemēram, Psihologu likuma apspriešanā (iesniegts Saeimā 2014. gada nogalē un pieņemts 2017. gada 30. martā), kā arī citu normatīvo dokumentu izstrādē.

Psiholoģijas virziena docētāji strādā Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas un Veselības ministrijas dažādās darba grupās, sniedzot ieguldījumu psiholoģijas jautājumu risināšanā, kā arī attīstot darba iespējas psiholoģijas studiju virziena absolventiem.

Noslēguma vietā

RSU psiholoģijas mācībspēkiem ir izveidojusies regulāra sadarbība ar Latvijas un citu valstu augstskolām, profesionālo psihologu un veselības aprūpes speciālistu asociācijām Latvijā un ārvalstīs, darba devējiem un valsts pārvaldes iestādēm. Šī saskare tiek attīstīta, un tai ir pozitīvi rezultāti iedzīvotāju garīgās un fiziskās veselības, labklājības un dzīves kvalitātes sekmēšanā.

Šeit akcentētie un turpmāk īstenojamie sadarbības projekti, kā arī jaunie nosacījumi (piemēram, doktorantūras studiju programmas izveide RSU) dod iespēju prognozēt, ka sadarbība paplašināsies, nākotnē nodrošinot motivējošus izaicinājumus gan psiholoģijas studiju virziena docētājiem, gan arī studējošajiem.

K. Šneidere

Rīgas Stradiņa universitātes psiholoģijas virziena studentu dzīve

Studentu dzīve Rīgas Stradiņa universitātē ir interesanta un norit labās telpās ar augsta līmeņa tehnisko nodrošinājumu. Studējošo rīcībā ir brīnišķīga bibliotēka ar visiem nepieciešamajiem resursiem. Studentu prakse notiek reālā darba vidē, un pastāv daudzas iespējas attīstīt sadarbību un piedalīties projektos. Turklāt svarīgi, ka vairums docētāju ir patiesi atsaucīgi.

Prakse

Bakalaura profesionālajā psiholoģijas studiju programmā studentiem ir iespēja iepazīties ar dažādām psiholoģijas apakšnozarēm un iziet obligātās supervizētās prakses (veselības un sociālajā aprūpē, izglītības vidē, organizācijā). Prakses laikā studenti nostiprina prasmes lietot psiholoģiskās izpētes instrumentus izziņas procesu un personības izpētei, un konsultēšanas tehnikas, strādājot gan individuāli, gan grupā. Piemēram, viens no uzdevumiem ir izstrādāt konsultēšanas stratēģiju, balstoties uz slimības vēsturi, interviju un izpētes rezultātiem, un to īstenot supervizora pārraudzībā.

Topošajiem speciālistiem prakses gaitā gūtā pirmā pieredze mēdz būt “raiba” un nereti – pārdzīvojumiem pilna. Daloties pieredzē, studenti stāsta par dažādiem negaidītiem notikumiem. Daudziem prakse ir pirmā vieta, kur sākt atpazīt un noturēt savas profesionālās robežas un mācīties profesionālās attiecības. Šī pieredze var būt liels izaicinājums. Turklāt, ja notiek sastapšanās ar (gandrīz) sava vecuma cilvēkiem, tas var būt izaicinājums robežu noturēšanā. Šajās situācijās vienmēr var palīdzēt supervizijas.

Studenti augstu vērtē iespēju bakalaura studiju programmas laikā iziet praksi dažādās iestādēs – gan skolās, gan klīniskajā vidē, gan kādā organizācijā, savukārt maģistra studiju programmas laikā – slimnīcās un rehabilitācijas centros. Vairāki studenti atzīmē, ka prakse bijusi izaicinājums un iespēja pārliecināties par savām spējām pārvarēt iekšējos ierobežojumus, kā arī izdevība skaidrāk apzināties savu attieksmi, strādājot ar klientu (pacientu), un saprast, cik daudz patiesībā viņi var paveikt.

Studijās tiek izmantotas aktīvās mācīšanās metodes. Veselības psiholoģijas studiju programmas 1. kursa maģistranti 2016. / 2017. akadēmiskajā gadā

Zinātniskā darbība

RSU psiholoģijas programmu studenti arvien biežāk tiek aicināti iesaistīties valsts finansēto pētījumu programmās. RSU ciešā sadarbība ar medicīnas iestādēm studentiem dod iespēju piedalīties pētījumos, kas tiek veikti, lietojot jaunākās tehnoloģijas, piemēram, iekārtu magnētiskās rezonanses izmeklējumus. RSU Medicīnas izglītības tehnoloģiju centrā ir speciāla aparatūra fizisko mērījumu veikšanai, kuru var izmantot arī veselības psiholoģijas pētījumos, kas saistīti ar fiziskajām aktivitātēm vai uztura paradumiem. Šie mērījumi ļauj noteikt ķermeņa kompozīciju, kā arī aerobās darbības spējas.

Studentu pētījumu aktualitāti un kvalitāti apliecina arī vairāki RSU interneta vietnē publicētie raksti par mūsu studentiem un viņu zinātnisko darbību, piemēram, par Kristiānu Klinci,¹ Kristu Jāni Lazdiņu,² Marinu Sokolu³ un Kristīni Šneideri.⁴ Viņi visi ir aktīvi studentu zinātniskā pulciņa dalībnieki.

¹ Vairāk par pētījumu sk. <http://www.rsu.lv/aktualitates/ka-latvijas-iedzivotaju-vertibas-saistitas-ar-individualas-anomijas-fenomenu>

² Vairāk par pētījumu sk. <http://www.rsu.lv/aktualitates/jaudigu-automasinu-ipasnieki-ir-agresivaki-neka-citi-autobrauceji>

³ Vairāk par pētījumu sk. <http://www.rsu.lv/aktualitates/par-studentu-vertibam-2010-un-2015-gada>

⁴ Vairāk par pētījumu sk. <http://www.rsu.lv/aktualitates/par-viltus-atminam>

Kopš 2016. gada Rīgas Stradiņa universitātē pētījumu rezultātus var publicēt studentu veidotajā populārzinātniskajā žurnālā *Semper Anticus*. Visus iesniegtos rakstus izvērtē redaktori no pašu studentu vidus, un izraudzītie raksti tiek saglabāti arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas arhīvā.

Studenti – gan studiju laikā, gan arī pēc augstskolas absolvēšanas – tiek aktīvi aicināti iesniegt darbus un tos prezentēt dažādās vietējā mēroga un starptautiskās konferencēs. Studentiem bija iespēja piedalīties ne tikai RSU starptautiskajā studentu zinātniskajā konferencē, bet arī kā līdzautoriem piedalīties RSU zinātniskajā konferencē un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā organizētajā starptautiskajā konferencē *Society. Integration. Education*, RSU rīkotajā starptautiskajā zinātniskajā konferencē *Society. Health. Welfare*, kā arī Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedras rīkotajā ikgadējā zinātniski praktiskajā konferencē “Veselības un personības attīstība: integratīvā pieeja”.⁵

Ar 2017. gadu RSU piedāvā iespēju studēt arī doktorantūras programmā “Psiholoģija.”

Apbalvojumi

2015. gadā pirmo reizi notika Rīgas Stradiņa universitātes starptautiskā studentu zinātniskā konference. Tās Komunikācijas sekcijā piedalījās arī trīs psiholoģijas bakalaura studiju programmas studentes – tolaik 4. kursa studente Liene Lapiņa ar ziņojumu par savu bakalaura darbu un Kristīne Šneidere ar savu kursa darbu “Dīza / Rēdigera-Makdermotas paradigmas adaptācija”, kā arī 3. kursa studente Kristiāna Klinie ar ziņojumu par kursa darbu “Dzimumatšķirības un autobiogrāfiskā atmiņa”. Viņas šajā sekcijā ieguva pirmās trīs vietas. 2016. gadā Komunikācijas sekcijā ar prezentācijām uzstājās četras psiholoģijas bakalaura studiju programmas studentes – Kristiāna Klinie, Marina Sokola, Linda Lejiņa un Sintija Boļšakova. Godalgotās vietas ieguva K. Klinie ar ziņojumu par bakalaura darbu “Saistība starp vērtībām un individuālo anomiju Latvijas iedzīvotājiem” un M. Sokola ar ziņojumu par bakalaura darbu “Studentu vērtības 2010. un 2015. gadā: salīdzinošs pētījums”.

Jauna iespēja parādīt sevi ārpus universitātes pavērs 2014. gadā, kad Psiholoģijas dienās Latvijas Psihologu biedrība izveidoja jauno zinātnieku konkursu, kurā psiholoģijas studiju programmu absolventus aicināja iesūtīt informatīvu video par savu pētījumu. 2014. gadā ar pētījumu “Autovadītāju agresijas un braukšanas uzvedības saistība ar personīgās automašīnas jaudu un virsbūves tipu” (darba vadītāja – Kristīne Mārtinsone) piedalījās Kristis Jānis Lazdiņš. Pētījuma

⁵ Vairāk par studentu zinātniski pētniecisko dabību sk.: <https://www.rsu.lv/studentu-zinatniska-darbiba>

mērķis bija pārbaudīt autovadītāju agresijas un braukšanas uzvedības saistību ar personīgās automašīnas jaudu, virsbūves tipu, kā arī analizēt demogrāfiskos rādītājus un ceļu satiksmes pārkāpumu skaitu. Pētījuma rezultāti ļāva secināt, ka jaudīgu automašīnu īpašnieki ir agresīvāki nekā tie, kam automašīnas ir mazāk jaudīgas, un pastāv agresīvas izturēšanās un riskantas braukšanas atšķirības starp dažādu jaudu automašīnu vadītājiem. Tas nozīmē, ka jaudīgāku automobiļu vadītāji brauc riskantāk un agresīvāk nekā citi. K. J. Lazdiņš konkursā – skatītāju vērtējumā – ieguva otro vietu.⁶

Gadu vēlāk šajā konkursā piedalījās K. Šneidere ar jau minēto ziņojumu par bakalaura darba izstrādes laikā veikto pētījumu “Dīza / Rēdigeras-Makdermotas paradigmas adaptācija Latvijā” (darba vadītāja – Kristīne Mārtinsone), kurā tika veikta pirmā viltus atmiņu izpētes instrumenta adaptācija lietošanai Latvijā. Pētījuma rezultāti ļāva secināt, ka viltus atmiņu veidošanās studentu vidū varētu būt saistīta ne tikai ar asociatīvo atmiņu, bet arī ar personības iezīmēm. K. Šneidere ieguva otro vietu gan žūrijas, gan skatītāju vērtējumā. 2016. gadā konkursā piedalījās Linda Lejiņa, kura prezentēja pētījumu “Kultūras dimensiju saistība ar informācijas un komunikāciju tehnoloģiju individuālo lietošanu dažādās pasaules valstīs” (darba vadītāja – Kristīne Mārtinsone). Pētījuma mērķis bija noteikt, vai pastāv saistība starp kultūras dimensijām un informācijas un komunikāciju tehnoloģiju individuālo lietošanu dažādās pasaules valstīs. Rezultāti apliecināja, ka kultūrai ir saistība ar informācijas un komunikāciju tehnoloģiju lietošanas paradumiem. Arī šoreiz tika iegūta otrā vieta.

Atzinība par zinātnisko darbību iegūta arī ārpus Latvijas robežām. 2015. gadā K. Šneidere pārstāvēja pētnieku komandu starptautiskajā simpozijā *The 3-dimensional Effect of Physical Activity in Old Age – Physical, Mental & Emotional* (“Fizisko aktivitāšu trīsdimensionālā – fiziskā, garīgā un emocionālā – ietekme uz vecumu”), kas noritēja Lietuvas Sporta universitātē (*Lithuanian Sports University*) Kauņā. Uzstājoties ar valsts pētījuma projektu “Ilgtermiņa regulāras aerobas slodzes ietekme uz kognitīvajiem procesiem”, K. Šneidere ieguva godalgotu vietu par labāko jaunā pētnieka prezentāciju.

Atbalsts studējošajiem

2016. gadā Rīgas Stradiņa universitāte kļuva par Latvijā pirmo universitāti, kurā studentiem tiek piedāvāta iespēja saņemt psiholoģisko atbalstu studiju procesā interneta vidē. Speciālu programmu šai vajadzībai izstrādāja Veselības

⁶ Vairāk sk. <http://www.rsu.lv/studentiem/9043-video-jaudigu-automasinu-ipasnieki-ir-agresivaki-neka-citi-autobrauceji>

psiholoģijas studiju programmas docētāji un studenti. Programma sākotnēji ietvēra divas intervences – laika plānošanu (izstrādāja Gundega Rudzīte) un fizisko aktivitāšu motivāciju (izstrādāja Mārtiņš Taranda) –, taču jau 2017. gadā timekļa intervences tika papildinātas ar praktiskiem ieteikumiem stresa pārvarēšanai (izstrādāja Zane Ulmane). Timekļa intervenču pilotprogramma ir pieejama visiem RSU studentiem.

Atbildes uz mācību jautājumiem studenti var meklēt gan Studentu servisā, gan arī RSU Studējošo pašpārvaldē. Studentu serviss atrodas Rīgā, Dzirciema ielā 16 un Anniņmuižas bulvārī 26a, kur sniedz informāciju un pakalpojumus, kas galvenokārt saistīti ar studiju procesu, studiju iespējām un dzīvošanu kopmītnēs. Studentu serviss ir vieta, kur vērsties, lai saņemtu izziņu par studijām, kā arī studenta apliecību.

Studējošo pašpārvalde savukārt ir pašu studentu organizēta un pārvaldīta studentu organizācija, kuras galvenais mērķis ir pārstāvēt studējošo intereses akadēmiskās, materiālās un kultūras dzīves jautājumos. Viens šāds atbalsta pasākums ir jau par tradīciju kļuvušais divu dienu seminārs pirmkursniekiem ZGI jeb 2016. gadā tā nosaukums bija “Zirga gudrības izaicinājums”. Pateicoties RSU Studējošo pašpārvaldei, studentiem katru gadu ir iespēja saņemt bezmaksas plānotāju akadēmiskajam gadam. Arī divas psiholoģijas studiju programmas studentes – Linda Skrūzmane un Diāna Krasnovska – ir aktīvi iesaistījušās Studējošo pārvaldes darbā.

Bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” pirmie absolventi 2011./2012. akadēmiskajā gadā. Absolventi priecājas par tikko aizstāvēto bakalaura darbu

Kopš 2011. gada Komunikācijas, Eiropas studiju un Juridiskās fakultātes studenti var iegūt RSU Absolventu asociācijas dibināto stipendiju “AS SEB banka Izglītības stipendija”. Šī stipendija tiek piešķirta sekmīgākajiem un talantīgākajiem studentiem, un trīs gadus pēc kārtas tā piešķirta arī Psiholoģijas studiju programmas studentēm Aivai Bundzenai (2013. / 2014.), Lindai Lejiņai (2014. / 2015.) un Kristiānai Klincei (2015. / 2016.).

Studentiem ir plašas brīvā laika pavadīšanas iespējas. Dejotāji var pieteikties tautas deju ansamblī “Ačkups” (vadītāja Elita Treilone), savukārt dziedātāji var iesaistīties jauktajā korī “Rīga” (kora mākslinieciskā vadītāja Zane Zilberte). Studentiem ir pieejams arī RSU Sporta klubs, kurā regulāri tiek rīkoti grupu treniņi (piemēram, zumbas un funkcionālie treniņi), kā arī basketbola, volejbola un citu sporta veidu nodarbības un sacensības. Studentiem, kurus interesē plašsaziņas līdzekļi, ir izdevība iesaistīties studentu medija “Skaļāk” darbībā.

RSU telpu infrastruktūra ir pielāgota, ņemot vērā studentu vajadzības. Galvenajā ēkā Dzirciema ielā 16 un RSU Medicīnas izglītības tehnoloģiju centra (MITC) telpās ir brīvi pieejams dzeramais ūdens, darbojas ēdnīca, kā arī nodrošināts nepieciešamais, lai var uzsildīt līdzņemto ēdienu.

Interesanti, atraktīvi un konkurētspējīgi

2017. gadā Rīgas Stradiņa universitātes bakalaura studiju programmas “Psiholoģija” absolventi izlaidumu svinēja jau sesto reizi, savukārt maģistrantūras studiju programmas “Veselības psiholoģija” absolventi – trešo reizi. RSU psiholoģijas programmu beigušie ir apliecinājuši, ka viņi ir konkurētspējīgi un atraktīvi kolēģi gan praktiskajā darbībā, gan arī zinātnē. Studiju laikā viņiem bijusi lieliska iespēja iziet supervizētu praksi dažādās iestādēs veselības aprūpes vidē. Daudzi studenti sekmīgi piedalījušies gan RSU starptautiskajā studentu konferencē, gan arī citās starptautiskās konferencēs. Jau studiju laikā viņiem bijusi izdevība iekļauties valsts pētījumu programmās.

Pozitīvi vērtējams ir atbalsts Erasmus+ apmaiņas studiju braucieniem uz ārzemēm. Vairāki studējošie aktīvi izmantojuši iespēju iesaistīties universitātes pasākumos, piemēram, kā RSU vēstnieki viesojoties vidusskolās vai pārstāvēt RSU ikgadējā izstādē “Skola”. Studējošie vienmēr labprāt iesaistās RSU piedāvātajās aktivitātēs, piemēram, mākslinieciskajos kolektīvos vai sporta klubā.

Un galvenais – darba devēji viņus gaida savā kolektīvā.

Rīgas Stradiņa universitātes administrācija un psiholoģijas mācībspēki par psiholoģijas virziena izveidi (intervijas)

Dr. med., profesors **Aivars Vētra**,
Rehabilitācijas fakultātes dekāns (1994–2014),
Rehabilitācijas fakultātes Rehabilitoloģijas
pētnieciskās laboratorijas vadītājs

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Lai būtu kvalitatīva izglītība, ir jābūt iepriekš definētām prasībām: kas ir psihologa profesionālā darbība, un kāpēc vispār jāizglītojas? Līdzšinējais psihologu darbības normatīvā regulējuma trūkums viņu darbu un šo profesiju gandrīz nolika ārpus legāliem rāmjiem ārstniecībā. Ja godīgi, mani pārsteidz, ka vispār izglītība attīstījās... Droši vien kolēģi bija pārliecināti, ka agri vai vēl, bet likums (un reglamentētas prasības!) psihologiem būs.

Kad Rehabilitācijas fakultātē tika veidota maģistra studiju programma, tās saturs tika formulēts atbilstoši profesijas standartam. Tomēr standartā nav izdalītas psihologa profesionālās darbības jomas. Īpaši svarīgs šis jautājums ir tiem psihologiem, kuri strādās ārstniecībā, – pēc tagadējā regulējuma klīniskajiem un veselības psihologiem. Tāpēc mūsu Rehabilitācijas fakultātē veidojot Latvijā pirmo (un vienīgo) maģistra studiju programmu veselības psiholoģijā, sākotnēji bija daudz diskusiju – kā noteiktā apjomā ietilpināt prasības, kas

noteiktas profesijas standartā, un specifisko kompetenci, kas nepieciešama psihologam, kurš kaut kad strādās ārstniecībā multiprofesionālā vai monoprofesionālā komandā, kā arī Ministru kabineta noteikumos noteiktās prasības par maģistra studiju programmām. Tika analizēta arī ārvalstu pieredze, un pakāpeniski tika izveidota optimāla struktūra.

Taču jautājums par psihologa izglītības saturu šobrīd ir aktualizēts no jauna, jo ir pieņemts Psihologu likums, kurā tiek izdalītas vairākas profesionālās darbības jomas, un psihologi ir kļuvuši par reglamentētu profesiju. Saprota, ka pagaidām nav izstrādāti citi dokumenti, tāpēc vēl ir daudz neskaidrību, piemēram, kādas prasības tiks izvirzītas sertifikācijai.

Ir vairāki aspekti, kuri, manuprāt, būtu jāņem vērā, domājot par profesijas attīstību nākotnē, precīzāk – par tiem psihologiem, kuri strādās ārstniecībā.

Zināms, ka ārstniecības process ir reglamentēts. Tiem, kuri strādā šajā jomā, lai saprastos, nepieciešams apgūt vienotu valodu. Šī izpratne ir jāapgūst kliniskā vidē gan studiju laikā, gan praksē – tas nozīmē, ka nepieciešamas noteiktas papildu prasības psihologu mācību videi.

Atskatoties vēsturē, līdzšinējā diskusija par to, vai psihologs vienlaikus var būt arī ārstniecības persona vai ārstniecības atbalsta persona, man šķiet, nebija pareiza, jo šāds jautājums noliek psihologu ārpus profesionālās grupas veselības aprūpes kontekstā. Gan valdībai, gan pacientiem šī nesakārtotība traucē saprast, ko tieši psihologs ārstniecībā dara.

Pareizākais variants būtu, ja psihologu vieta būtu definēta normatīvajos aktos. Tas noteikti vienkāršotu izpratnes procesu. Līdz šim viņu statuss ārstniecībā nav skaidri noteikts, bet tas būtu jādara. Pašreiz gan nav skaidrs, cik gadus vajadzēs, lai mainītu Ārstniecības likumu. Tomēr psihologiem pašiem jāsaprot: ja likumdošana nav sakārtota, psihologs legāli nevar darboties ārstniecībā. Piemēram, atbilstīgi likumam psihologam nav atļauts iepazīties ar slimības vēsturi. Viņš drīkst klausīties, ko stāsta pacients, bet es kā ārstējošais ārsts nedrīkstētu ar psihologu dalīties ar profesionālu informāciju, jo to man aizliedz Ārstniecības likums.

Protams, Latvijā ir gan likuma vara, gan paražu tiesības, kā savulaik teikusi profesore Baiba Rozentāle. Paražu tiesības ir arī psiholoģijas kontekstā – Latvijā jau gadiem ilgi psihologi tiek minēti visas ārstniecības kontekstā psihiatrijā un rehabilitācijā, kā arī dažādos Ministru kabineta noteikumos, bet likumdošanas bāzē (Ārstniecības likumā) viņu nav. Un šeit parādās Latvijas fenomens: līdz šim nav precedenta, ka psihologa klātbūtne vai piedalīšanās ārstniecībā būtu tiesiski apšaubīta. Bet agri vai vēlū kāds “advancēts jurists” var pajautāt, uz kāda pamata ārsts ir ļāvis pieņemt psihologu darbā ārstniecības iestādē un ļāvis viņam darboties ar pacientu vēsturēm un citiem dokumentiem.

Un vēl – sabiedrībā pagaidām nav skaidras izpratnes, kā atšķiras klīniskie un veselības psihologi, tāpēc arī šis jautājums prasa papildu skaidrošanu. Ir divas dažādas studiju programmas – RSU absolventi (veselības psihologi), piemēram, ir ziņošāki par dažādiem veselības traucējumiem un darbu multiprofesionālā komandā, savukārt klīniskie psihologi, kas ir beiguši Latvijas Universitāti, – par psihes traucējumiem. Tomēr slimnīcas galvenais ārsts bieži vien pat nesaprot, kāpēc vispār viņam būtu jāzina šis nišanses. Situācija, ka vienā profesionālās darbības jomā ir divas apakšjomas, neatvieglo dzīvi ne galvenajiem ārstiem, ne citiem ārstniecības iestāžu vadītājiem. Tāpēc psihologa statuss ārstniecībā noteikti ir jāsakārto, piemēram, ar sertifikācijas kartību, jo darbība ārstniecībā ir specifiska, tādēļ jāapsver, kādas būs prasības, lai sertificētos darbam medicīnā. Iespējams, klīniskajiem un veselības psihologiem risinājums jāmeklē Ministru kabineta noteikumu līmenī un saistībā ar Latvijas Ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienības Sertifikācijas padomi.

Atbilstoši Ārstniecības likumam un Pacientu tiesību likumam par visu ārstniecības procesu atbild ārstējošais ārsts, tāpēc, manuprāt, vajadzētu iesaistīt sertifikācijā arī ārstus, ar kuriem psihologiem profesionāli ir jāsadarbojas, jo ļoti būtiska klīnisko un veselības psihologu funkcija ir ārstniecības procesa atbalstīšana. Es īsti neticu, ka izolēta sertifikācija tikai psihologu profesionālajā vidē varētu atrisināt veselības aprūpes organizācijas jautājumu konsekvences, tāpēc par to vajadzētu domāt, veidojot Ministru kabineta noteikumus. Iepriekšējā pieredze, ko raksturo klīnisko psihologu distancēšanās no veselības aprūpes, droši vien ir saistīta ar subjektīviem faktoriem, jo sākotnēji rehabilitācijas speciālisti ieguldīja pietiekami lielu darbu, lai, sadarbojoties ar Latvijas Universitātes docētājiem, attīstītu klīnisko psiholoģiju ārstniecībā. Tomēr tas nebija iespējams.

Atgriezoties pie psihologu izglītības jautājuma, jāatzīmē, ka maģistra studiju programmas izglītības saturs RSU, protams, tika balstīts uz nākotnes vīziju. Un man šķiet, ka tas ir liels šā studiju virziena pluss. Apbrīnoju, ka profesore Kristīne Mārtinsone, asociētā profesore Sandra Mihailova, docentes Jeļena Koļesņikova, Jeļena Ļevina un citi docētāji tik mērķtiecīgi strādā, attīstot programmu, veidojot rakstus, ejot uz Saeimu u. tml., arī gatavojot šo grāmatu par psiholoģijas izglītības RSU 10 gadiem un citus projektus. Priecājos, ka pētniecības un akadēmisko resursu atjaunošanas darbā arī esat ļoti aktīvi: dažkārt grūti saprast, kā jums izdodas iekvēlināt nodarboties ar pētniecību studentus un docētājus!

Runājot par manu ieguldījumu – kā Rehabilitācijas fakultātes dekāns mudināju veidot maģistra līmeņa psiholoģijas programmu, jo psihologs ir ļoti svarīgs multiprofesionālas komandas loceklis. Turklāt tieši Rehabilitācijas

fakultāte apvieno dažādu profesiju izglītības programmas un sagatavo speciālistus, kuri pēc studiju beigšanas strādā šajā komandā, – fizioterapeitus, ergoterapeitus, audiologopēdus, tehniskos ortopēdus, uztura speciālistus un mākslas terapeitus. Sākotnēji arī lasīju lekcijas veselības psihologiem – par psihologa lomu rehabilitācijas medicīnā – un kopā ar citiem kolēģiem – par cilvēka funkcionēšanu.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Varu piedāvāt vairākus priekšlikumus no ārsta, mācībspēka, organizācijas vadītāja perspektīvas.

Pirmkārt, ja mēs runājam par pasaules pieredzi un gribam, lai klīniskie un veselības psihologi strādātu veselības aprūpes sistēmā, – mana personīgā pārliecība, ko apliecina arī pētījumi un dažādos kongresos dzirdētais, – izglītības procesam no pirmās dienas ir jānorit klīniskā vidē. Tikai tā studējošie ik dienas var redzēt pacientus, viņu piederīgos un mediķus – nākamos kolēģus. Tikai šāda pieredze skaidri sakārto domas, par ko ārstniecībā vispār ir runa.

Drīzumā, iespējams, veselības psihologiem līdz ar citiem Rehabilitācijas fakultātē studējošajiem vajadzētu iekļauties Vispārīgās rehabilitācijas studiju kursā, lai mācītos kopā ar citiem multiprofesionālās komandas profesiju pārstāvjiem. Šajā kursā ir iekļauta gadījumu analīze – vienu gadījumu izskata dažādi speciālisti un kopā nonāk līdz kādam lēmumam par terapijas procesu.

Otrkārt, jautājums par to, kurā fakultātē ir studiju programma. Vēsturiski programma veidojās Rehabilitācijas fakultātē, un veselības psihologu izglītības izveide un attīstība bija saistīta ar dažādu speciālistu nodrošinājumu darbam rehabilitācijas komandā. Tomēr pēc RSU struktūrvienību reformas Veselības psiholoģijas studiju programma tika iedalīta Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultātei. Šī dalījuma pamatā bija tieši nesakārtotais profesijas reglamentācijas jautājums: Rehabilitācijas fakultātē palika visas reglamentēto profesiju izglītības programmas. Šobrīd situācija ir mainījusies.

Treškārt, ir skaidrs, ka vēl ļoti daudz jāizdara turpmākās darbības nodrošināšanai, sadarbojoties ar Veselības ministriju, Labklājības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju. Jāturpina strādāt, lai informētu darba devējus tajā vidē, kur programmas absolventi ies strādāt. Lai galvenais ārsts darbā nepajautātu: “Kas tu tāds... un ko tu te dari?”

Ceturtkārt, protams, jāturpina nodarboties ar pētniecību, īpaši starpdisciplināriem pētījumiem. Domājams, ka jaunā doktora studiju programma “Psiholoģija” šajā laukā sniegs lielu ieguldījumu!

Un, iespējams, galvenais – ja pēc Psihologu likuma stāšanās spēkā psihologu izglītības ilgums samazināsies un būs tikai pieci gadi, pēc tam sekos darbs sertificēta psihologa pārraudzībā līdz sertifikācijai, tad veselības psihologiem, t. i., tiem, kuri strādās medicīnas jomā, manuprāt, vajag papildus nodrošināt vismaz pusgadu ilgu medicīnas jeb ārstniecības kursu. Lai specializācija nebūtu pārāk šaura, lai speciālists spētu runāt un spriest ne tikai par kognitīvām lietām, lai viņam būtu izpratne un pieredze ļoti plašajā amata, zinātnes un mākslas jomā, ko sauc par medicīnu! Tas palīdzētu saprasties un strādāt kopā ar citiem speciālistiem ārstniecībā.

Dr. med., profesore **Inga Millere**,
Sabiedrības veselības un sociālās labklājības
fakultātes dekāne

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Psiholoģijas bakalaura studiju programmas realizācijas sākumposmā veidoju un vadīju dažus studiju kursus. Pirmā psiholoģijas programma dzima grūti, jo, manuprāt, universitātē saskārās ar pretestību, jo bija jau zināmas tradīcijas. Tomēr prieks, ka daudzi atbalstīja jauna virziena ienākšanu un deva tam iespēju veidoties un attīstīties.

Pašlaik ir izveidots pilns studiju cikls – psiholoģijas bakalaura, maģistra un doktorantūras studiju programmas, un tas ir milzīgs sasniegums! Kā virziena attīstības veicinātājus var minēt docētāju kompetenci un atpazīstamību, un savstarpējo sadarbību universitātes līmenī.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Liela nozīme psiholoģijas virziena turpmākajā attīstībā būs Psihologu likumam, kas būs ļoti svarīgs pagrieziena punkts nākotnē. Iespējams, ir vērts padomāt, kā paplašināt psiholoģijas virzienu pa profesionālās darbības jomām, arī – par psihologu vietu starpdisciplinārā komandā. Lūkojoties plašāk, noteikti būtu jādomā par psiholoģijas vietu citās studiju programmās, kur katedras kapacitāte vēl netiek pietiekami izmantota. Psiholoģijas zināšanām ir nenovērtējama nozīme jebkuras profesijas speciālistu sagatavošanā. Ne velti Ministru kabineta noteikumos izteikta nepieciešamība iekļaut studiju programmās psiholoģiju kā vispārīzglītojošu kursu, un to, strādājot starpdisciplināri universitātes mērogā, vajadzētu realizēt visās studiju programmās.

Jācer, ka nozīmīgu ieguldījumu fakultātes attīstībā nākotnē sniegs Psiholoģijas laboratorija.

Mg. art. Taņa Lāce,
Komunikācijas fakultātes dekāne

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Ar asociēto profesori Sandru Mihailovu mēs sadarbojāmies, lai Rīgas Stradiņa universitātē attīstītu psiholoģijas bakalaura programmu, kas būtu atšķirīga no pārējām. Atceros, ka tika spriests, kurā fakultātē veidot psiholoģijas programmu... Bija zināms risks, jo budžeta vietu nebija un šādu programmu piedāvāja arī citas augstskolas – konkurence bija liela. Bet mēs riskējam un 2007. gadā atvērām programmu. Studentu bija maz, grupas – nelielas.

Sākumā programma tika akreditēta uz diviem gadiem, jo mēs tajā iekļāvām diezgan daudz medicīnas kursu, un šādu pieeju neatbalstīja akreditācijas komisija. Psiholoģijas bakalaura programma nevarēja būt tik “šaura”. Nākamajā gadā pēc komisijas ieteikumiem pilnveidojām programmu un atkal rakstījām materiālus akreditācijai, un skaidrojām ministriņām un visiem citiem par programmu, tomēr programmu atkal akreditēja uz diviem gadiem, jo nebija izveidota maģistrantūras programma. Kad tas tika izdarīts, ieguvām akreditāciju jau uz sešiem gadiem.

Studenti pamazām nāca klāt, un viņi bija ļoti motivēti. Salīdzinot ar citu programmu studentiem, psihologu vidējās atzīmes ir augstākas. Psihologiem raksturīgs iekšējs pamatojums attīstīties un stingras prasības pret sevi, un viņi arī nopietni strādā, ir motivētāki.

Sākumā bija maz prakšu vietu, toties tagad ir daudz plašāki kontakti, lai īstenotu prakses. Iepriekš mums tika pārņemts, ka pētniecība nav attīstīta, bet tagad ievērojami pieaudzis pētījumu skaits. Ļoti priecē, ka pētījumi tiek veikti starpdisciplinārā vidē. Psiholoģijas docētāji īsteno pētījumus sadarbībā ar citu nozaru speciālistiem, viņi iesaistījušies ļoti nopietnos projektos, piemēram,

Valsts pētījuma programmas projektos EKOSOC un BIOMEDICINE. Tam ir ļoti liela nozīme. Ļoti labi, ka pētniecībā aktīvi iesaistīti gan bakalaura, gan maģistra programmas studenti. Psiholoģijas virziena docētāji un studenti aktīvi piedalās konferencēs.

Sākumā mūsu absolventi varēja izvēlēties maģistrantūrā studēt mākslas terapiju, vēlāk tika izveidota maģistra studiju programma "Veselības psiholoģija". Kaut arī psihologus sagatavo divās fakultātēs, man šķiet, ka mūsu fakultātes ļoti labi sadarbojas. Izveidojusies "laba kopiena". Mēs esam izauguši līdz doktorantūras līmenim.

Jāpiemin arī tas, ka, pateicoties pārējām Komunikācijas fakultātes programmām, bija iespēja attīstīties finansiāli – fakultātei ir budžeta vietas.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Mēs esam ļoti izauguši. Tagad svarīgi ir turpināt virziena attīstīšanu kopumā. Visi trīs līmeņi ir būtiski, un tie jāsauglabā.

Neredzu mīnus tam, ka psiholoģijas studiju programmas ir divās fakultātēs, jo tām ir cieša sadarbība. Bakalaura programma ir vispārīgāka, savukārt maģistra studiju programma – specifiskāka. Bakalaura līmenī mums ir ļoti labs un stabils studentu skaits, lai gan mums nav nevienas valsts budžeta vietas. Tas parāda, ka mums ir ļoti labs līmenis un studenti gatavi maksāt par studijām.

*Dr. psych., Mg. psych., Mg. paed.,
Mg. sc. sal., profesore **Kristīne Mārtinsone**,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas
katedras vadītāja, LZP eksperte psiholoģijā*

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Kopā ar asociēto profesori Sandru Mihailovu (toreiz Jirģenu) man bija iespēja būt vienai no psiholoģijas studiju radītājām un veidotājām Rīgas Stradiņa universitātē.

2006. gadā, pēc desmit gadu akadēmiskā un administratīvā darba Latvijas Universitātē (LU), pārnācu uz Rīgas Stradiņa universitāti. Esmu patiesi pateicīga par gūto darba pieredzi LU, kur vairāk nekā piecus gadus vadīju bakalaura studiju programmu “Psiholoģija”, biju katedras vadītājas pienākumu izpildītāja Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē, strādāju gan psiholoģijas, gan pedagoģijas studiju padomē, sekmēju divu psiholoģijas katedru apvienošanu un Psiholoģijas nodaļas izveidi. Uz RSU devos, lai attīstītu mākslu terapijas izglītību un profesionālo darbību Latvijā, kļūstot par Mākslas terapijas akadēmiskās skolas vadītāju¹ Māszinību fakultātē.

Sākotnēji, 2007. gadā, licencētā bakalaura studiju programma psiholoģijā (vadītāja – docente Sandra Mihailova, tolaik Jirģena), kurā bija salīdzinoši liels medicīnas studiju kursu apjoms, Socioloģijas katedrā (vēlāk – Socioloģijas un psiholoģijas katedrā) tika veidota kā bāzes studijas maģistra studiju programmai mākslu terapijā, tomēr pakāpeniski šī programma kļuva patstāvīga, liekot pamatus vēl vienam psiholoģijas izglītības un pētniecības centram mūsu valstī.

2009. gadā, pateicoties plašākām administratīvām un strukturālām pārmaiņām RSU, Mākslas terapijas studiju programma, kuru tolaik vadīju

¹ Mārtinsone, K. (2010). Mākslas terapijas akadēmiskā skola. No: Vētra, J. (sast.). *No universitātes līdz universitātei: Rīgas Stradiņa universitātes akadēmiskās darbības vēsture dokumentos un atmiņās*. Rīga: RSU, 377.–379. lpp.

(2009–2013), tika pārcelta uz Rehabilitācijas fakultātes (RF) (dekāns – asociētais profesors Aivars Vētra) Sporta, pedagogijas un uztura katedru (vadītājs – asociētais profesors Voldemārs Arnis),^{2,3} kur tika izveidota mākslas terapijas un psiholoģijas docētāju grupa (Indra Majore-Dūšele, Aelita Vagale, Anda Upmale, vēlāk arī Kristīne Vende-Kotova un Ervīns Čukurs, vadītāja – Kristīne Mārtinsone), kura realizēja ne tikai visus mākslu terapijas specializācijas, bet arī psiholoģijas studiju kursus RF (piemēram, vispārīgās psiholoģijas, saskarsmes psiholoģijas vai profesionālās komunikācijas) un vairākus studiju kursus Komunikācijas fakultātē (KF) studējošajiem.

2012. gadā, lai nodrošinātu likumsakarīgu psiholoģijas virziena attīstību – mūsu absolventu studiju iespējas maģistrantūrā –, no vienas puses, bet, no otras –, lai veidotu pilnu multiprofesionālas komandas izglītības klāstu RF,⁴ tika sākts darbs pie maģistra studiju programmas veselības psiholoģijā izveides. 2013. gadā šī programma vēra durvis pirmajiem maģistrantiem – studijas tajā sāka RSU bakalaura studiju absolventi, pēc tam – arī citās augstskolās izglītību ieguvušie bakalauri. Maģistra studiju programmas izveide prasīja jaunu izglītības kvalitātes attīstības līmeni – vajadzēja piesaistīt darbam RSU psiholoģijas zinātnu doktorus, aktīvāk un mērķtiecīgāk iesaistīties pētniecības projektos.

2014. gadā, kad RSU notika nākamās administratīvās un strukturālās pārmaiņas, pēc kurām tika izveidota Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultāte (SVSLF) (dekāne – profesore Inga Millere) un Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedra, tiku ievēlēta par šīs katedras vadītāju, savukārt maģistra studiju programmas vadību pārņēma docente Jeļena Koļesņikova. Šajā laikā psiholoģijas virziena docētāju komandai pievienojās vairāki kolēģi. Pateicoties docentes Jeļenas Ļevinas ieguldījumam, tika izveidota arī otra maģistrantūras specializācija – konsultatīvā psiholoģija.

Paldies kolēģiem par entuziasma piepildītu laiku un ciešo sadarbību, attīstot gan maģistra studiju programmu, gan uzsākot nozīmīgus pētījumu projektus (to skaitā Latvijas kliniskā personības testa izveidi), gan izveidojot un attīstot daudzveidīgu studiju kursu saturu psiholoģijā SVSLF, Medicīnas fakultātē (MF) un RF dažādās studiju programmās!

² Mārtinsone, K. (2016). Mākslu terapija cilvēku uzmeklē pati. No: Duhovska, J. un Mārtinsone, K. (sast.). *Mākslas terapijas izglītības desmit gadi Rīgas Stradiņa universitātē: No ieceres līdz profesijai*. Rīga: RSU, 11.–26. lpp.; Mārtinsone, K. (2014). Kurp aizvedis pirmais solis. No: *Rehabilitācija. RSU Rehabilitācijas fakultātes 20 gadi (1994–2014)*. Rīga: RSU, 75.–84. lpp.

³ *Rehabilitācija. RSU Rehabilitācijas fakultātes 20 gadi (1994–2014)*. (2014). Rakstu krājums. Rīga: RSU, 122 lpp.

⁴ Turpat.

Lūkojoties uz laiku, kad tika veidota un attīstīta maģistra studiju programma veselības psiholoģijā RSU, šķiet, svarīgi pieminēt, ka biju iesaistīta arī plašākās norisēs psiholoģijas izglītības un prakses attīstībā mūsu valstī. Pakavēšos tikai pie svarīgākā uzskaitījuma, lai gan jāatzīst, ka katrā notikumā vai procesā ieguldīta degsmē un entuziasms. Tātad daži svarīgi notikumi: Pirmais⁵ un Otrais psihologu kongress LU un Daugavpils Universitātē; Latvijas Psihologu biedrības dibināšana un darbs tās padomē, arī dalība Psihologu likumprojekta izstrādē, kur būtiski bija nodrošināt dialogu starp dažādām psihologu profesionālajām organizācijām; Latvijas Psiholoģijas dienu, kuras pirmajā norises gadā strukturēju un koordinēju, tradīcijas iedibināšana; vairāku grāmatu par psiholoģiju⁶ un zinātniskās pētniecības metodoloģiju⁷ sagatavošana kopā ar kolēģiem no RSU un citām augstskolām; starptautiski – iesaiste Eiropas Veselības psiholoģijas savienības darbā⁸.

Paldies šim laikam, kurā notika daudzas neaizmirstamas tikšanās un bagātinošas diskusijas! Droši varu teikt, ka, pateicoties šīm norisēm, psiholoģijas izglītība RSU ieguva jaunu kvalitāti.

2016. gadā kopā ar kolēģiem esam mērķtiecīgi turpinājuši izvēlēto ceļu un, ievērojot mūsu kapacitāti, – licencējuši un arī akreditējuši doktora studiju programmu “Psiholoģija”, kuras īstenošana būs jauns izaicinājums.

Iespējams, ka nebūs pārspīlēts, ja teikšu, ka esmu veicinājusi psiholoģijas virziena izveidi un stiprināšanu RSU, vienlaikus, protams, tas nebūtu iespējams bez maniem kolēģiem un bez man nozīmīgiem Skolotājiem. Par ieguldījumu tajā, kā šodien saredzu pasauli un specifiski – psiholoģijas izglītības un profesionālās darbības attīstību, noteikti vēlos pateikt viņiem paldies! Īpaša pateicība

⁵ Mārtinsone, K. (sast). (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība: Rakstu krājums*. Rīga: RaKa, 320 lpp.

⁶ Mārtinsone, K. un Miltuze, A. (red.). (2015). *Psiholoģija. 1. Pamatjautājumi – teorijas un pētījumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 358 lpp.; Mārtinsone, K. un Miltuze, A. (red.). (2015). *Psiholoģija. 2. Personība, grupa, sabiedrība, kultūra*. Rīga: Zvaigzne ABC, 304 lpp.; Mārtinsone, K. un Miltuze, A. (red.). (2015). *Psiholoģija. 3. daļa. Lietišķās jomas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 166 lpp.; Mārtinsone, K., Lasmane, A. un Karpova, Ā. (2016). *Psiholoģijas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 544 lpp.; Mārtinsone, K. un Sudraba, V. (red.). (2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: RSU, 240 lpp.; Bite, I., Mārtinsone, K. un Sudraba, V. (red.). (2016). *Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse*. Rīga: Zvaigzne ABC, 622 lpp.

⁷ Mārtinsone, K. un Pipere, A. (zin. red.). (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa, 284 lpp.; Eņģele, I. (sast). (2011). *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RaKa, 74 lpp.; Mārtinsone, K. un Pipere, A., Kamerāde, D. (red.). (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa, 546 lpp.

⁸ Neter, E. (2015). Dr. Kristine Martinsone – an academic pioneer. The story of health psychology in Latvia is the story of Kristine Martinsone. *European Health Psychologist*, 17(1).

man ļoti nozīmīgam cilvēkam Ārijai Karpovai – par nebeidzamajām sarunām un dažādības pieņemšanu, Intai Tiltiņai – par patiesu cilvēcisko vērtību īstenošanu vadības darbā un, protams, par to, ka mani vēl psiholoģijas maģistra studiju laikā uzaicināja strādāt LU, Ausmai Šponai – par izcilu vadības redzējumu, Malgožatai Raščevskai – par domāšanu, kas orientēta uz rezultātu, Jurim Dragūnam no ASV – par spēju sniegt patiesu un nesavtīgu atbalstu, Vladimiram Kolzovam no Krievijas – par personīgo un profesionālo mērķu latīņu!

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Tā kā ir paredzamas jaunas administratīvās izmaiņas RSU, ir saprotams, ka tās nesīs jaunas vēsmas, tomēr pamatvērtība psiholoģijas izglītībā RSU, domājams, paliks nemainīga – nodrošināt un stiprināt kvalitatīvu, uz studentu centrētu pieeju, kas sakņojas gan dažāda veida un līmeņu sadarbībā, gan prakses un pētniecības sasaistē, un vienlaikus nodrošināt psiholoģijas studiju kursus citās RSU studiju programmās – MF, RF, SVSLF, KF. Lūkojoties plašāk – stiprināt psiholoģijas izglītības un pētniecības centra statusu un pozīciju mūsu valstī, piepildot mūsdienās tik nozīmīgo nišu – psiholoģija veselības kontekstā! Tas nozīmē, pirmkārt, vajadzību attīstīt reglamentētās profesijas – psihologa – izglītību un tālākizglītību Latvijā, specializējoties veselības un konsultatīvajā psiholoģijā (vertikālais virziens), un attīstīt starpdisciplinārās saites (horizontālais virziens), piedaloties pētniecības projektos; otrkārt, sniegt ieguldījumu citu, īpaši veselības aprūpes, studiju programmu saturā, lai attīstītu topošo palidzošo profesiju speciālistu izpratni par psiholoģiskajām likumsakarībām profesionālajā praksē (horizontālais virziens); treškārt, identificēt un piedāvāt to unikālo, ko spējam RSU, piemēram, pagaidām neizmantots resurss ir psihologu zināšanas un kompetence psihometrijā, kas noderētu arī kolēģiem dažāda veida verbālās izpētes instrumentārija izveidē un / vai adaptācijā; ceturtkārt, attīstīt uz veselības uzvedību vērstas tīmekļa intervences studējošajiem (arī horizontālais virziens).

Lai īstenotu šos uzdevumus, svarīgi sekmēt vismaz trīs savstarpēji saistītu darbības vektoru izaugsmi – attīstīt doktorantūras studijas, stiprināt starptautisko sadarbību dažādos līmeņos un nodrošināt pielietojamo pētniecības projektu īstenošanu.

Jācer, ka psiholoģijas doktorantūras studijas ļaus stiprināt cilvēkkapitāla resursus, sniegs ieguldījumu psiholoģijas izglītības, pētnieciskā un akadēmiskā darba kompetencē. Attiecībā uz sadarbību – turpināsim attīstīt kontaktus gan ar sociālajiem partneriem un darba devējiem Latvijā, gan sadarbības partneriem ārvalstīs, arī aicinot vieslektoros, organizējot ikgadējās starptautiskās

konferences. Viens no izaicinājumiem varētu būt izveidot starpaugstskolu studiju programmu. Pirmie mēģinājumi studiju starptautisko kursu sagatavošanā jau veikti: sadarbībā ar Eiropas Veselības psiholoģijas savienību izstrādāts izvēles studiju kurss “Sociālā neirozinātne”, ko jau 2017. gadā plānots piedāvāt psiholoģijas un veselības aprūpes studiju virzienā studējošajiem. Šī studiju kursa īstenošanā plānots iesaistīt vieslektoros no Eiropas valstu augstskolām.

Savukārt, ja runājam par pētniecības piemēriem (šie nav vienīgie projekti), tad var minēt vismaz četrus, kas jāattīsta arī nākotnē:

- 1) īstenojot problēmu kompleksu izpēti, turpināt individuālās anomijas izpēti starpkultūru kontekstā;
- 2) turpināt Latvijas sadaļu starptautiskajā pētniecības un sadarbības projektā par senioru kognitīvajām rezervēm, kas sniedz ieguldījumu dzīvildzes faktoru jautājumā risinājumā;
- 3) turpinot attīstīt Latvijas klīniskā personības testa digitalizāciju, sadarbībā ar Rīgas Tehnisko universitāti un Aizsardzības ministriju līdz 2020. gadam izstrādāt datorizētu sistēmu psihisko traucējumu simptomu izvērtēšanai⁹ augsta riska profesiju pārstāvjiem, iesaistoties NATO Zinātņu un tehnoloģiju organizācijas vadītājā starptautiskajā pētījumā par pašnāvības risku mazināšanu militārpersonām;
- 4) turpināt pilnveidot tīmekļa intervenci veselīga dzīvesveida sekmēšanai RSU studējošajiem.

Atskatoties uz padarīto šajos desmit gados un palūkojoties uz nākotnes perspektīvu, varu teikt, ka priecājos par izjūtu, ka “esmu savā vietā”, ka darba vide RSU nodrošina interesantus izaicinājumus, kas sekmē arī personīgo izaugsmi, no vienas puses, bet, no otras –, piedāvā arī resursus šai izaugsmei, ka strādāju kopā ar ļoti dažādiem, aizrautīgiem kolēģiem, ka kopdarbībā varam paveikt ko nozīmīgu. Paldies par to!

Ceru, ka vēl pēc desmit gadiem, svinot RSU psiholoģijas izglītības un pētniecības kā nozīmīga centra 20 gadu jubileju, būsīm piepildījuši šobrīd plānoto, kā arī atsaukušies uz aktuālajām vajadzībām psiholoģijas izglītībā un praksē mūsu valstī un aiz tās robežām.

⁹ Izmantojot jaunāko tehnoloģiju iespējas, tiks radīta datorizēta sistēma, kas lietojama, lai izvērtētu personības iezīmju un psihisko traucējumu simptomus augsta riska profesiju pārstāvjiem, tostarp karavīriem, policistiem, glābšanas dienestā strādājošajiem, ambulatori un stacionāros ārstētiem pacientiem, kā arī tiesu ekspertizēs, personāla atlasē un novērtēšanā. Šo ieceri plānots īstenot trīs gadu laikā, balstoties uz RSU Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedras pētnieku izstrādāto Latvijas klīnisko personības testu.

*Dr. psych., Mg. psych., Mg. paed., Mg. sc. sal.,
Mg. biol., asociētā profesore **Sandra Mihailova**,
Socioloģijas un psiholoģijas katedras vadītāja,
LZP eksperte psiholoģijā*

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Psiholoģijas bakalaura studiju programma Rīgas Stradiņa universitātē radās kā maģistra studiju programmas “Mākslas terapija” jaunākā māsa, jo, kopā ar Kristīni Mārtinsoni veidojot šo programmu, domājām, ko piedāvāt kā bāzi maģistrantūras studijām mākslu terapijā. Mākslu terapijas studijām ir nepieciešamas zināšanas arī psiholoģijā, tāpēc nolēmām, ka vidusskolēniem dosim iespēju apgūt psiholoģiju, lai pēc tam viņi veiksmīgi startētu uz mākslu terapijas maģistrantūru. Sākotnēji bija doma tikai par bakalaura programmu Socioloģijas un psiholoģijas katedrā, taču pirmajā programmas akreditācijā tika norādīts, ka viena pati bakalaura programma pastāvēt nevarēs. Tas nozīmēja, ka jāveido maģistrantūras programma psiholoģijā. Šī nostādne saskanēja ar Rehabilitācijas fakultātes studiju programmu attīstības redzējumu – izveidot veselības psiholoģijas studiju programmu.

Kristīne Mārtinsone kopā ar kolēģiem aktīvi uzsāka veselības psiholoģijas attīstīšanu, gatavojot zinātniskās publikācijas, dibinot asociāciju un izveidojot studiju programmu. Ja bakalaura programmas īstenošanai lielākoties pietika ar RSU docētāju resursiem, tad, attīstot maģistrantūru, bija skaidrs, ka vajadzīgi jauni psiholoģijas doktori. Kristīne Mārtinsone izveidoja spēcīgu profesionāļu komandu, kas vēlāk noformējās kā Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra.

Tādējādi RSU izveidojās divas katedras, kas saistītas ar psiholoģiju. Sākās strauja psiholoģijas virziena attīstība – tika radīta arī konsultatīvās psiholoģijas specializācija maģistra studiju programmā, organizētas starptautiskas konferences, piedalījāmies dažādos projektos un veidojām augstākās raudzes zinātniskos rakstus un monogrāfijas. Par augsto līmeni liecināja tas, ka drīz

vien RSU bija seši LZP eksperti dažādās psiholoģijas jomās. Šobrīd profesores Kristīnes Mārtinsones vadībā ir izveidota arī psiholoģijas doktorantūra, un rudenī tiks uzņemti pirmie doktoranti.

Esmu saistīta ar psiholoģijas virzienu no pirmās dienas līdz pat šim brīdim: aizstāvēju psiholoģijas programmu (vēlāk virzienu) dažādās sēdēs, prezentēju plānus un atskaites, pārliecināju citus par programmu / virzienu nepieciešamību un vietu RSU, piedalījos klātienē un neklātienē visās psiholoģijas programmu akreditācijās, pazīstu visus studiju programmu beidzējus, jo visiem esmu kaut ko mācījusi. Arī tajā laikā, kad atrados bērnu kopšanas atvaļinājumos un programmu vadīja asistente Aelita Vagale, koordinācija un plānošana palika manā ziņā. Toreiz jutos kā "māte Īrijā", kas audzina bērnus no attāluma. Pricējās, ka šobrīd esmu kopā ar studentiem jau no pirmā kursa un tiekos ar viņiem klātienē visus semestrus!

Esmu pateicīga liktenim, ka man bija iespēja vērot, kā no bikiem vidusskolas beidzējiem izveidojas pārliecinoši profesionāļi, īpaši, ja apzinos, ka tajā ir arī mans pienesums. Manuprāt, augstskolas uzdevums nav tikai veidot profesionāļus, bet arī attīstīt viņiem personības kvalitātes, kas padara psiholoģijas programmu absolventus konkurētspējīgus gan darba tirgū, gan dzīvē kopumā, palīdz viņiem saglabāt savu fizisko un psihisko veselību un gūt prieku no sava darba un dzīves.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Manuprāt, šobrīd RSU ir spēcīga psihologu komanda ar daudzveidīgiem resursiem un iespējām, kas ļauj veidot gan veiksmīgu starptautisko sadarbību, gan adaptēt psiholoģiskās izpētes instrumentus, gan rīkot starptautiskās zinātniskās konferences, gan sagatavot atzītas grāmatas.

Attīstot doktorantūru, būs arī jauni mācībspēki, kas varēs veidot jaunus studiju kursus, ko piedāvāt studentiem. Attīstoties Psiholoģijas laboratorijai, tiks adaptēti jauni izpētes instrumenti, kas uzlabos psiholoģiskās izpētes kvalitāti. Mūsu psihologu spēks ir gan augstais profesionālais līmenis, gan zinātniskā kapacitāte, gan arī prasme savas zināšanas nodot nākamajām paaudzēm.

Nākotnē RSU ļoti spēcīgi sevi pierādīs gan veselības psiholoģijā, gan konsultatīvajā psiholoģijā, jo mūsu augstskolas absolventi veiksmīgi konkurē ar citu augstskolu beidzējiem gan profesionālajā, gan zinātniskajā līmenī.

Dr. psych., Mg. psych.,
docente **Jelena Koļesņikova,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra,
LZP eksperte psiholoģijā

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

2013. gadā sāku strādāt efektīvā Rīgas Stradiņa universitātes profesionāļu komandā, kura jau bija izveidojusi psiholoģijas studiju virzienu augstskolā, nodrošinot iespēju iegūt profesionālo bakalaura un maģistra grādu. Augstu vērtējams, ka šīs studiju programmas ne tikai atbilst Eiropas augstākās izglītības prasībām, par ko liecina psiholoģijas virziena akreditācija uz maksimālo termiņu (sešiem gadiem), bet arī tas, ka docētājiem izdevās izveidot un attīstīt Latvijā unikālu psiholoģijas virzienu – veselības psiholoģiju un vēlāk arī konsultatīvo psiholoģiju. No 2017. gada studējošie varēs turpināt studijas doktorantūrā, veicot pētījumus psiholoģijā veselības kontekstā.

Psiholoģijas virzienā ir attīstīti un tiek īstenoti pētniecības projekti, kuros ir iesaistīti studenti, ir publicētas vairākas mācību grāmatas, katru gadu tiek organizētas starptautiskas zinātniskās un praktiskās konferences, vieslekcijas un semināri, attīstītas dažādas prakses vietas klīniskajā vidē, izveidota veiksmīga sadarbība ar darba devējiem un profesionālajām organizācijām, kā arī ir pilnveidota sadarbība ar ārzemju augstskolām. Esmu ļoti pateicīga par iespēju darboties šajā profesionāļu komandā!

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Psiholoģijas virziena turpmāko attīstību es saistu ar nepārtrauktu psiholoģijas izglītības kvalitātes pilnveidošanu, kas ietver sadarbību ar citām augstskolām Latvijā un Eiropā. Svarīgi ir attīstīt starptautisko sadarbību, lai sekmētu mūsdienu tehnoloģiju lietošanu psiholoģijā, piemēram, tīmekļa intervences

veselīga dzīvesveida sekmēšanai RSU studentiem. Vēlos arī atzīmēt nepieciešamību attīstīt Psiholoģijas laboratorijas darbu.

Ņemot vērā, ka mūsu valstī psihologa profesionālai darbībai joprojām nav pietiekami izstrādāts normatīvais regulējums, svarīgi ir turpināt aktīvi sadarbīties ar valsts pārvaldes iestādēm, lai to pilnveidotu. Svarīgi arī iegūt finansējumu studiju vietām no valsts budžeta.

Un galvenais – nākotnē redzu prestižu psiholoģijas izglītību veselības kontekstā RSU un Latvijā, pētniecības projektu attīstību, paplašinātu praksi un izveidotu sadarbību ar darba devējiem un profesionālajām organizācijām.

Dr. psych., Mg. psych.,
docente **Jelena Ļevina,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra,
LZP eksperte psiholoģijā

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Rīgas Stradiņa universitātē es strādāju tikai trešo gadu, tāpēc varu priest tikai par šo laiku. Intensīvi, dinamiski, strauji tiek attīstīta gan bakalaura programma, gan profesionālā maģistra studiju programma “Veselības psiholoģija”. Tiek attīstīts studiju kursu saturs – studijuursos katru gadu docētāji integrē jaunas atziņas. Tiek pilnveidotas prakses iespējas – noslēgti jauni līgumi par prakses vietām. Progresē pētniecība – mūsu docētāji un studenti piedalās valsts pētījuma programmās, aktīvi raksta publikācijas un piedalās vietējās un starptautiskās konferencēs. Attīstās starptautiskie sakari, sadarbība ar vairākām augstskolām pasaulē. Tomēr, manuprāt, galvenais sasniegums ir psiholoģijas doktorantūras izveide.

Uzskatu sevi vispirms par “zinātnes cilvēku” un ļoti ceru, ka mans ieguldījums ir saistīts ar psiholoģijas zinātnes attīstību. Piedalos valsts pētījuma programmā “Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko pārmaiņu laikā” (EKOSOC 5.2.5.). Pētījuma rezultāti ir prezentēti vairākās publikācijās. Gribu uzsvērt, ka RSU atbalstīja mani un ieguvu unikālu iespēju prezentēt pētījuma rezultātus starptautiskās konferencēs Horvātijā (10th Interdisciplinary Social Sciences Conference), Itālijā (14th European Congress of Psychology) un Kanādā (10th ITC Conference). Ar profesori Kristīni Mārtinsoni mēs iekļaujam pētniecībā arī studentus.

Otro gadu piedalos psiholoģijas sekcijas organizēšanā Rēzeknes konferencē “Sabiedrība. Integrācija. Izglītība”, attīstot sadarbību starp RSU un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju. Aktīvi piedalos Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras konferenču organizēšanā.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Pirmkārt, tagad RSU psiholoģijas virziena administrācija strādā, lai attīstītu starptautisko sadarbību. Noteikti iesaistišos šajos projektos.

Otrkārt, sekmēšu un attīstīšu psiholoģijas zinātniskā pulciņa darbību.

Treškārt un ceturtkārt, – šie punkti ir īpaši interesanti man personīgi – jauni pētījumu projekti un doktorantūras attīstība.

Dr. psych., Mg. psych.,
lektore **Jelena Ļubenko**,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra,
LZP eksperte psiholoģijā

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

RSU psiholoģijas mācībspēku kolektīvam pievienojos 2014. gadā kā asistenta pienākumu izpildītāja, psiholoģijas bakalaura studiju programmas studentiem vadīju studiju kursu “Izziņas procesu izpētes prakse”. Kopš 2016. gada esmu lektore Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultātes Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā. Šajā laikā ir paplašinājies manu docēto studiju kursu klāsts.

Varu teikt, ka esmu pievienojusies profesionālai un augsti kvalificētai docētāju komandai, kam ir skaidra izaugsmes vīzija. Man ir liels gandarījums strādāt šajā komandā, piedalīties gan kolektīvo monogrāfiju (piemēram, “Veselības psiholoģija”) tapšanā, gan vietējo un starptautisko konferenču organizēšanā, gan jaunu un mūsdienīgu studiju kursu (E-vide psiholoģijā, Pašefektivitāte un pašregulācija) izstrādē vai esošo studiju kursu papildināšanā ar jaunākajiem atklājumiem nozarē.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Psiholoģijas virziena attīstība RSU, manuprāt, balstās uz pieredzi un skaidri definētiem stratēģiskajiem mērķiem, kuri ietver gan izglītības kvalitātes nepārtrauktu pilnveidi, gan pētniecības un sadarbības attīstību un stiprināšanu. Psiholoģijas virziena izaugsmē ļoti svarīga un nozīmīga ir Psiholoģijas laboratorijas darbības attīstība Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultātē. Tā pavērs plašākas iespējas efektīvāk izmantot esošos psiholoģiskās izpētes instrumentus un attīstīt jaunus, kā arī īstenot pētījumus un sadarbības projektus ar citām augstskolām, darba devējiem un sociālajiem partneriem.

*Dr. psych., Mg. psych.,
docente **Viktorija Perepjolkina,**
Socioloģijas un psiholoģijas katedra,
LZP eksperte psiholoģijā*

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Rīgas Stradiņa universitatē strādāju kopš 2014. gada, tāpēc varu dalīties savos novērojumos tikai par pēdējiem trim gadiem. Kopumā pozitīvi vērtēju psiholoģijas virziena attīstību RSU. Katru gadu tiek pilnveidota studiju programma, tiek pārdomāta studiju kursu secība, katru gadu tiek veikti dažādi pasākumi studiju procesa uzlabošanai un kvalitātes paaugstināšanai, piemēram, tiek papildināti un precizēti studiju kursu apraksti, vērtēšanas kritēriji, tiek uzlabota e-vide un tajā pieejamie studiju materiāli. RSU mācībspēki pēdējo trīs gadu laikā ir sagatavojuši vairākas kolektīvās monogrāfijas, ko studenti var izmantot kā mācību literatūru dzimtajā valodā. Katru gadu tiek papildināts arī psiholoģiskās literatūras klāsts RSU bibliotēkā, tiek abonētas vairākas zinātnisko rakstu un arī grāmatu datubāzes, ko studenti un akadēmiskais personāls var izmantot savā pētnieciskajā darbā.

Būtisks ieguldījums psiholoģijas virziena attīstībā savulaik, neapšaubāmi, bija maģistrantūras programmas izveide veselības (un vēlāk – konsultatīvajā) psiholoģijā. Nākamajā mācību gadā notiks pirmā uzņemšana arī doktorantūras programmā. Varu teikt, ka kopumā ar katru gadu pieaug studentu noslēguma darbu kvalitāte un dziļums, arī studentu sniegums kvalifikācijas eksāmenā un prakses aizstāvēšana apliecina nepārtrauktu programmas attīstību un pilnveidošanos, kas summējas studentu demonstrētajās zināšanās, prasmēs un iemaņās.

Centšos maksimāli labi darīt savu darbu, dalīties ar studentiem savās zināšanās un pieredzē, sniegt padomu, atbalstu un palīdzību, iedvesmot un iedrošināt jauniem pētnieciskiem izaicinājumiem un panākumiem. Svarīgākais

ieguldījums no manas puses ir psiholoģisko izpētes metožu apkopojums un testu aprakstu sagatavošana, tādējādi nodrošinot studentus ar nepieciešamajiem materiāliem, ko viņi var izmantot, realizējot izziņas procesu un personības izpētes prakses uzdevumus. Ceru, ka zināmu ieguldījumu esmu devusi arī pētniecības attīstībā psiholoģijas virziena ietvaros, īpaši saistībā ar Latvijas klīniskā personības testa izveidi.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Jāturpina iesaistīt studentus zinātniskajos projektos un jāatbalsta zinātnisko pulciņu darbs. Vairāk jāpiesaista profesionāļi (praktizējoši psihologi) kā mācībspēki, jāturpina attīstīt studiju procesa kvalitātes kontroles pasākumi, sadarbība ar ārzemju partneriem, vairāk jāturpina piesaistīt vieslektorus no ārzemēm. Jāturpina uzkrāt metodisko materiālu bāzi. Kā viens no iespējamiem attīstības virzieniem ir starptautisko studiju programmu realizēšana.

Dr. psych., Mg. psych.,
lektors **Ervins Čukurs,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Rīgas Stradiņa universitātes kolektīvam pievienojos 2011. gadā kā stundu pasniedzējs, vadot studiju kursu “Kognitīvā psiholoģija” psiholoģijas bakalaura studiju programmas studentiem. Kopš 2014. gada esmu lektors Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultātes Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedrā un atbildu par vairākiem studiju kursiem (“Vispārīgā psiholoģija”, “Kognitīvā psiholoģija”, “Organizāciju psiholoģija”, “Grupu un organizāciju izpēte un konsultēšana praksē”, “Darba veselības psiholoģija”, “Vides un darba psiholoģija” un “Vispārējā un sporta psiholoģija”) vairākās studiju programmās.

Galvenie notikumi, kas ietekmēja psiholoģijas attīstību RSU, manuprāt, ir Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedras izveidošana 2014. gadā, nodalot Rehabilitācijas fakultātes Sporta, uztura un pedagoģijas katedras psiholoģijas un mākslu terapijas docētāju grupu.

Šajā laikā tika izveidota stabila, profesionāla brīnišķīgu docētāju komanda un veiksmīgi sadalītas atbildības jomas un definētas pētniecības tēmas. Veikti ne tikai daudzi pētījumi, bet arī izdotas un pieņemtas publicēšanai desmit kolektīvās monogrāfijas, grāmatas un zinātnisko rakstu krājumi. Tiek realizēti valsts pētījumu projekti saistībā ar Latvijas klīniskā personības testa izstrādi, individuālo anomiju, tās struktūru un mazināšanas faktoriem, vērtībām, tās ietekmējošajiem faktoriem, izziņas procesu izvērtēšanu u. c. Psiholoģija ir popularizēta šādos pasākumos: Psiholoģijas dienas, Zinātnieku nakts, kā arī starptautiskās konferencēs: “Veselības psiholoģija, veselības rekreācija un mākslas terapija veselības veicināšanai”, “Jaunas perspektīvas veselības psiholoģijā” un “Veselība un personības attīstība: integratīvā pieeja”.

Par savu personisko pienesumu uzskatu uzrakstītās un publicētās nodaļas kolektīvajās monogrāfijās “Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse” un “Psiholoģija. 1. daļa. Pamatjautājumi – teorijas un pētījumi”, kā arī veiksmīgi docēto studiju kursu izveidošanu un realizēšanu, gūstot augstu studentu novērtējumu.

Psiholoģijas bakalaura studiju programmas studiju kursā “Grupu un organizāciju izpēte un konsultēšana praksē” ir izveidota laba sadarbība ar Latvijas darba devējiem, piemēram, AS “Aldaris”, AS “Latvijas balzams”, SIA “Scandagra Latvia”, SIA “Allnex Latvia”, AAS “Balta”, AAS “Gjensidige”, SIA “Studio Moderna”, SIA “Working Day Latvia”, Nodarbinātības valsts aģentūru, SIA “CVO Recruitment”, Valsts zemes dienestu, SIA “Arena Catering”.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Jāturpina darbs augstas kvalitātes izglītības un pētniecības īstenošanā un starptautiskas un vietējās sadarbības veicināšanā ar citām augstskolām, darba devējiem un sociālajiem partneriem, kā arī mācību prakses iespēju attīstīšanā.

Dr. psych., Mg. psych.,
lektore **Jeļena Harlamova,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Desmit gadu laikā psiholoģijas virzienā tika izveidotas un īstenotas visu trīs līmeņu studiju programmas, kas regulāri tiek papildinātas ar jauniem studiju kursiem. Studējošiem tiek nodrošinātas prakšu vietas. Ir izveidota profesionālu docētāju komanda ar kopīgiem mērķiem un virziena attīstības vīzijas redzējumu. Tiek veidoti kontakti ar ārzemju pētniekiem un lektoriem, attīstīta pētniecība, pētījumos (arī starptautiskajos un valsts mēroga) iesaistot gan akadēmisko personālu, gan studējošos. Vienlaikus tiek veidota sadarbība ar citu specialitāšu pārstāvjiem.

Mans piensums ir jauna kursa (Križu un traumu psiholoģija) izveide, supervizētās prakses organizēšana un pilnveide, dalība, kā vadošai pētniecei, starptautiskā projektā un valsts pētījumu programmā par ilgtermiņa regulāras aerobas slodzes ietekmi uz kognitīvajiem procesiem senioriem, kā arī līdzdalība komandas darbā kopīgo mērķu sasniegšanā.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Turpmākajos gados paplašināsies starptautiskā sadarbība, dalība valsts un starptautiski nozīmīgos pētījumos, notiks jaunu studiju kursu attīstība, lai sagatavotu konkurētspējīgus psihologus un citu specialitāšu pārstāvjus ar zināšanām un kompetenci psiholoģijā.

Mg. psych., Mg. sc. sal.,
lektore **Indra Majore-Dūšele**,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Psiholoģijas virziena veidotāji Rīgas Stradiņa universitātē 10 gadu laikā spēruši dažus ļoti nozīmīgus soļus. Manuprāt, veiksmīgi tos varētu aprakstīt, izmantojot metaforu par upi.

Daudzas upes savu sākumu rod kā avots – no zemes nākoša urdziņa, kas izlauž sev ceļu virspusē – tā ir ideja, kas, kādu brīdi virmojusi cilvēku prātos un sirdīs, meklē savu iemiesojumu realitātē.

Man personīgi ir zināmas divas šīs idejas nesējas un iemiesotājas – Sandra Mihailova un Kristīne Mārtinsonsone. Kad avots ir sācis izpausties, tas cenšas aizņemt noteiktu teritoriju un, visdrīzāk, rod sev arī nosaukumu – kā ūdenskrātuve, diķis vai ezers. Tā psiholoģijas studiju programmai bija jāieņem sava vieta līdzās citām sociālajām zinātnēm RSU un vienlaikus – veselības aprūpes blokā, jāattīsta šai zinātnei raksturīgā valoda, jāveido psiholoģijas vieta šajā universitātē.

Sandra Mihailova ir rūpīgi veidojusi un kopusi šo teritoriju, lai RSU psiholoģijas bakalaura studiju programma būtu atpazīstama līdzās citām psiholoģijas studiju programmām mūsu valstī un tiktu akreditēta. Tomēr, lai veidotos upe ar savu straumi un virzienu, jābūt spēcīgam impulsam, kas gatavs izlauzt sev ceļu zemes reljefā un doties konkrētā virzienā. Skaidru virzību psiholoģijas programmai deva profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” izveide, kas piešķīra jaunu spēku, skaidrību un vīziju psiholoģijas attīstībai RSU. Par to jāpateicas Kristīnei Mārtinsonsonei, kas formulēja un izveidoja šo maģistratūras programmu un piesaistīja jaunus kolēģus, lai varētu notikt attīstība. Šobrīd maģistrantūras programma ir labās, enerģiskās rokās – docentes

Jeļenas Koļesņikovas vadībā. Esmu bijusi klāt psiholoģijas programmas pilnveidei gan tās otrajā, gan trešajā posmā (mācot studentiem profesionālo darbību un ētiku, psiholoģisko konsultēšanu un klīnisko psiholoģiju, attīstot vispārējās psihologa zināšanas), gan arī pirmajos veselības psiholoģijas maģistra programmas gados (pasniedzot veselības uzvedības kursu). Šobrīd veselības psiholoģijas maģistra programmā pasniedzu daļu no kursa par stresa pārvarēšanas stratēģijām.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Grūti iztēloties, ka tik spēcīgu straumi kaut kas varētu apturēt: psiholoģijas virzienam ir sava skaidra virzība un spēks, tas noteikti turpinās augt gan ar doktorantūras palīdzību, gan pētniecības attīstību. Psiholoģijas virziena speciālistiem var vēlēt veiksmīgu sadarbību ar citās veselības aprūpes profesijās nodarbinātajiem, piemēram, mākslas terapeitiem, savstarpēji bagātinot un papildinot citam citu pētniecībā un praksē.

Dr. psych., Mg. art.,
lektore **Kristīne Vende-Kotova,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Psiholoģijas virziens Rīgas Stradiņa universitātē ir strauji un mērķtiecīgi attīstījies. Ja sākotnēji bija tikai bakalaura līmeņa studiju programma, tad tagad jau maģistra un arī doktora studiju programma. Turklāt RSU ieviesa Latvijā līdz šim nebijušu profesionālās darbības jomu – veselības psiholoģiju – un attīsta konsultatīvo psiholoģiju, kas ir nozīmīgs solis ne tikai RSU, bet arī Latvijas kontekstā. Protams, jāmin arī kolēģu un studentu izveidotie testi un darbība starptautiskos projektos. Manuprāt, ir paveikts ārkārtīgi daudz diezgan īsā laikā.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Domāju, ka psiholoģijas virziens RSU kļūs ļoti spēcīgs, jo jau šo gadu laikā ir paveikts ļoti daudz – izveidotas maģistra un doktora studiju programmas, veikti nozīmīgi pētījumi, attīstītas prakses vietas, izstrādāts tests, starptautiskas publikācijas u. c. Ticu, ka turpināsies iesāktais nozīmīgais zinātniskais darbs un dalība projektos.

*Mg. psych., Mg. paed.,
Mg. sc. sal., asistente* **Anda Upmale,**
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Veselības psiholoģija Latvijā ir jauna apakšnozare un profesionālās darbības joma, kuras attīstība noritējusi samērā strauji. Jebkuras jaunas jomas attīstība iziet vairākus posmus, līdz tā kļūst atpazīstama plašākā sabiedrībā – sākot ar studiju programmas izveidi līdz pirmo speciālistu sagatavošanai un viņu darba gaitu uzsākšanai, sadarbībai ar citiem kolēģiem.

Domāju, ka šobrīd veselības aprūpē vārdi “veselības psiholoģija” rada arvien mazāk jautājumu. Sākumā bija daudz jāskaidro, ar ko veselības psihologs atšķiras no klīniskā psihologa, taču šobrīd situācija ir mainījusies.

Mana darbība veselības psiholoģijā galvenokārt ir saistīta ar nodaļas sagatavošanu grāmatai “Veselības psiholoģija”, strādājot kopā ar plašu autoru kolektīvu. Svarīgi, ka jau studiju sākumposmā topošajiem speciālistiem ir kvalitatīvs mācību līdzeklis latviešu valodā. Mana tēma veselības psiholoģijā vairāk ir saistīta ar komunikāciju veselības aprūpē, ārstu un pacientu attiecībām un to uzlabošanu.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Tas, ka veselības psihologi tiek sagatavoti Rīgas Stradiņa universitātē, nodrošina mācību programmas ciešāku sasaisti tieši ar medicīnu. Ceru, ka veselības psihologi mācību laikā turpinās attīstīt sadarbību ar citiem rehabilitācijas speciālistiem, lai turpmāk varētu veiksmīgi darboties vienā komandā. Domāju, ka to varētu panākt ne tikai ar teorētiskām mācībām, bet arī veidojot kopīgu praksi dažādiem speciālistiem dažādās vidēs, kuras vēlāk varētu kļūt par veselības psihologu potenciālajām darbavietām.

Mg. psych., asistente **Aelita Vagale**,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Psiholoģijas virziens šobrīd attīstās ļoti strauji. Pateicoties iespējai apgūt arī medicīnas priekšmetus, zināšanas, ko studenti apgūst Rīgas Stradiņa universitātē, ir unikālas, kādas nav nevienā citā augstskolā.

Mans pienesums izpaužas kā teorētisks un praktisks ieskats psiholoģijā, lasot lekcijas un vadot nodarbības. Parasti studentiem uzsveru, ka, piemēram, mācoties attīstības psiholoģiju, zināšanas noderēs ne tikai profesionālajā dzīvē, bet arī katram personīgi. Studentiem mācību procesa laikā rodas atklāsmes, kā iegūto lietot – tā ir pieredze gan par savu dzīvi, gan par potenciālo klientu dzīvesstāstu. Svarīgi ir integrēt zināšanas ar savu pieredzi. Psihologs ir brīnišķīga profesija. Saprast dzīves likumsakarības un spēt palīdzēt tās ieraudzīt klientam ir aizraujoši. Un šīs studijas ir brīnišķīga iespēja izzināt arī sevi!

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Man šķiet, ka tieši Rīgas Stradiņa universitātē tiek īstenots svarīgs veselības aprūpes un sociālās aprūpes integrācijas virziens. Jāattīsta medicīnas priekšmeti, neirozinātne u. c. Latvijā maz apgūta vide psihologiem ir veselības aprūpe. Medicīnā, domājot par multiprofesionālu komandu, visu profesiju speciālistiem nepieciešams savstarpēji sadarboties. Psihologu pienesums tajā ir, piemēram, vadot dažādas atbalsta grupas un izglītības programmas veselības aprūpē.

Domājot par dažādām specializācijām psiholoģijas jomā, jāsaprot, ka katrai ir savs uzdevums. Psihologu likumā ir nodalītas profesionālās darbības jomas. Svarīgākais, lai klients (pacients) varētu iegūt to, ko katras specializācijas pārstāvis var viņam sniegt.

Mg. psych., Mg. soc. sc.,
mācību procesa organizatore **Gunta Freimane**,
Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA ATTĪSTĪBU
AIZVADĪTO 10 GADU LAIKĀ, UN KĀDS IR JŪSU PIENESUMS?

Līdz 2012. gadā Eiropas Veselības psiholoģijas kongresā Prāgā satiku Kristīni Mārtinsoni un Velgu Sudrabu, savu darbošanos veselības psiholoģijas jomā drīzāk izjutu kā “kustības vakuumā”, jo bija grūti saskatīt perspektīvu, virzību bez kolēģiem, profesionālas biedrības, studiju programmas, tālākizglītības, sadarbības un pētījumiem. Profesore Mārtinsone man piedāvāja iesaistīties reālā procesā. Viņas vadībā sākās dinamiska veselības psiholoģijas attīstība, kurā varēju būt noderīga: dibinājām Latvijas Veselības psiholoģijas asociāciju, gatavojām Latvijā pirmās publikācijas par veselības psiholoģiju, veidojām studiju programmu un kursu saturu, vēlāk – veselības psiholoģijas sadaļu kolektīvajā monogrāfijā “Psiholoģija”, pirmo monogrāfiju “Veselības psiholoģija” latviešu valodā, arī doktorantūras studiju programmu. Šie četri gadi bijuši ļoti dinamiski veselības psiholoģijas jomai, studiju virzienam un ļoti jēgpilni man personiski, jo sniedzu kaut nelielu, bet reālu ieguldījumu procesā, kas man nozīmē ļoti daudz.

KĀDU JŪS REDZAT PSIHOLOĢIJAS VIRZIENA
TURPMĀKO ATTĪSTĪBU RSU?

Uzskatu, ka virziena attīstībai jānotiek gan plašumā, gan dziļumā, tai jāpieaug gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi, tomēr grūti to iedomāties izolēti un nesaistīti ar sabiedrības attīstību un labklājības pieaugumu. Psihologa un veselības psihologa pakalpojumiem jāklūst daudz pieejamākiem un arī plašāk valsts un dažādu kompāniju, apdrošinātāju apmaksātiem – ne tikai noteiktām pacientu grupām, bet arī veselības aprūpētājiem, jebkuram iedzīvotājam. Veselības psiholoģijai “jaieaug” veselības aprūpes sistēmā. Un mēs visi kopā varam šo procesu sekmēt!

Izmantotās literatūras saraksts

- Allen, N. A. (2004). Social cognitive theory in diabetes exercise research: An integrative literature review. *The Diabetes Educator*, 30, 805–819.
- Armitage, C. J., Conner, M. (2000). Social cognition model and health behaviour: A structured review. *Psychology and Health*, 15, 173–189.
- Barbato, A., D'Avanzo, B. (2016). Historical and conceptual developments of psychosocial rehabilitation: Beyond illness and disability in a humanistic framework. *International Journal of Mental Health*, 45(1), 97–104. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00207411.2015.1132896>
- Businelle, M. S., Kendzor, D. E., Reitzel, L. R., Costello, T. J., Cofta-Woerpel, L., Li, Y., ... & Wetter, D. W. (2010). Mechanisms linking socioeconomic status to smoking cessation: a structural equation modeling approach. *Health Psychology: Official Journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*, 29(3), 262–273. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20496980>
- Carlson, J. J., Norman, G. J., Feltz, D. L., Franklin, B. A., Johnson, J. A., Locke, S. K. (2001). Self-efficacy, psychosocial factors, and exercise behavior in traditional versus modified cardiac rehabilitation. *Journal of Cardiopulmonary Rehabilitation*, 21, 363–373.
- DiMatteo, M. R., Haskard, K. B., Williams, S. L. (2007). Health beliefs, disease severity, and patient adherence: A meta-analysis. *Medical Care*, 45(6), 521–528.
- Engel, G. L. (1977). The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. *Science*, 196(4286), 129–136.
- Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”: Latvijas Republikas likums: pieņemts 30.03.2017. un stājas spēkā 01.01.2018. Iegūts no: <https://vestnesis.lv/op/2017/75.10>
- Health 2020: Policy framework and strategy. (2012). *WHO Europe*. 149.
- Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. (2011). Mārtinsons, K., Pipere, A. (zin. red.). Rīga: RaKa.
- Informatīvais ziņojums “Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību”. (2014). Iegūts no: http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/petijumi/PKCzin_20140211_psi.pdf
- Jirgena, S. (2006). *Jaunieši un adiktīva uzvedība*. Rīga: Drukātava.
- Jou, Y. H., Fukada, H. (1997). Stress and social support in mental and physical health of Chinese students in Japan. *Psychological Reports*, 81, 1303–1312.

- Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam.* (2012). Iegūts no: <http://likumi.lv/doc.php?id=253919>
- Karpova, Ā., Mārtinsone, K. (2016). Psiholoģijas attīstība Latvijā. No: Mārtinsone, K., Lasmane, A., Karpova, Ā. *Psiholoģijas vēsture* (472.–516. lpp.). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Koļesņikova, J., Perepjolkina, V., Martinsone, K., Stepens, A., & Rancans, E. (2016). *The relation of personality, smoking, and physical activity in the general population.* European Health Psychology Society & BPS Division of Health Psychology Annual Conference 2016 “Behaviour change: making an impact on health and health services”: Conference abstracts (p. 505). Iegūts no: http://ehps2016.org/files/EHPS2016_Abstracts_Book_08082016.pdf
- Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse.* (2016). Bite, I., Mārtinsone, K., Sudraba, V. (zin. red.). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Latvijas Veselības psiholoģijas asociācija, (2016, oktobris). 3. *Latvijas psihologu kongresa materiāli.* Iegūts no: <https://www.scribd.com/document/327485607/Vesel%C4%ABbas-psiholo%C4%A3ija>
- Leventhal, H., Leventhal, E., Cameron, L. D. (2001). Representations, procedures, and affect in illness self-regulation: A perceptual-cognitive approach. In: Baum A., T. Revenson, & J. Singer (eds), *Handbook of Health Psychology* (pp. 19–48). New York: Erlbaum.
- Levina, J., Martinsone, K. (2016). *Psychometric properties of the Anomia Questionnaire (AQ).* 10th ITC Conference improving policy and practice: Opportunities and challenges in an international context: abstract. Vancouver, Canada. Iegūts no: <http://conferences.educ.ubc.ca/index.php/itc2016/itc2016/paper/view/560>
- Levina, J., Martinsone, K. (2016). *Psychometric properties of the Supervisors' professional competences questionnaire (SPCQ): A pilot study.* 10th ITC Conference improving policy and practice: Opportunities and challenges in an international context: abstract. Vancouver, Canada. Iegūts no: <http://conferences.educ.ubc.ca/index.php/itc2016/itc2016/paper/view/572>
- Levina, J. un Mārtinsone, K. (2016). *Konsultēšana un konsultatīvā psiholoģija.* Rīga: RSU. Iegūts no: http://www.rsu.lv/images/stories/dokumenti/strv-sadalas/15-261_konsultesana_un_konsultativa_psihologija.pdf1
- Lietīšķā veselības psiholoģija.* (2016). Iegūts no: <http://practicalhealthpsychology.com/lv/>
- Marks, D. F., Murray, M., Evans, B., Estacio, E. V. (2011). *Health Psychology: Theory, Research and Practice.* 3rd ed. London: SAGE Publications Ltd.
- Martinsone, K. (2014). Annual Report – Latvia. *The European Health Psychologist*, 16(6), 276–280.
- Martinsone, K. (2015). Annual Report – Latvia. *The European Health Psychologist*. 17(4), 227–229.
- Martinsone, K., Freimane, G., Kolesnikova, J. (2014). *Development of health psychology in Latvia in the context of the contemporary European studies.* Iegūts no: http://www.mprj.ru/archiv_global/2014_5_28/nomer/nomer05.php

- Martinsone, K., Kolesnikova, J. (2016). EHPS Annual national delegate report 2016. In: *European Health Psychology Society*. Iegūts no: <http://www.ehps.net/sites/default/files/sites/default/files/pdfs/latvia2015-16.pdf>
- Martinsone, K., Levina, J., Perepjolkina, V., & Bogdanova, I. (2016). *Relations of anomia and maladaptive personality traits*. 18th European conference on personality (ECP): Program book, (p. 267). Iegūts no: http://ecp18.psihologietm.ro/assets/program_-_abstracts_book_320_pages_july_20th_2016.pdf
- Mārtinsone, K. (2011). *Ārija Karpova: iedvesmotāja*. Rīga: RaKa.
- Mārtinsone, K. (2014). Kurp aizvedis pirmais solis. No: *Rehabilitācija: RSU Rehabilitācijas fakultātei 20 gadi (1994–2014)*. Rīga: RSU.
- Mārtinsone, K. (2010). Mākslas terapijas akadēmiskā skola. No: Vētra, J. (sast.). *No universitātes līdz universitātei: Rīgas Stradiņa universitātes akadēmiskās darbības vēsture dokumentos un atmiņās* (377.–379. lpp.). Rīga: RSU.
- Mārtinsone, K. (2016). Mākslu terapija cilvēku uzmeklē pati. No: Duhovska, J. un Mārtinsone, K. (sast.), *Mākslas terapijas izglītības desmit gadi Rīgas Stradiņa universitātē: No ieceres līdz profesijai* (11.–26. lpp.). Rīga: RSU.
- Mārtinsone, K. (2010). Māsinību akadēmiskā skola. No: *No universitātes līdz universitātei: RSU 60 izcilības gadi (1950–2010)* (351.–355. lpp.). Rīga: RSU.
- Mārtinsone, K. (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība*. Rīga: RaKa.
- Mārtinsone, K., Freimane, G., Mihailova, S. (2014). Veselības psiholoģija Latvijā: izaicinājumi, to risināšanas iespējas un ieguvums sabiedrībai. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums XVI* (262.–269. lpp.). Liepāja: LiePA.
- Mārtinsone, K., Freimane, G., Mihailova, S., Mihailovs, J. (2013). Veselības psiholoģijas izveides pamatojums Latvijā. Sabiedrība, integrācija, izglītība. *Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. 2. daļa (593.–602. lpp.). Rēzekne: RA izdevniecība.
- Mārtinsone, K., Lasmāne, A., Karpova, Ā. (2016). *Psiholoģijas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Mārtinsone, K., Sudraba, V. (2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
- Ministru kabineta noteikumi, likumprojekta “Psihologu likums” anotācija (2014). Likumprojekta “Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzišanu”” (reģ. Nr. TA-1251). Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/37A8046BD1F9177FC2257DAF002FC21C?OpenDocument>
- Ministru kabineta 2004. gada 20. decembra rīkojums Nr. 1003 “Par ambulatorās un stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju attīstības programmu”. Iegūts no: <https://likumi.lv/doc.php?id=98294>
- Neter, E. (2015). Dr. Kristine Martinsone – an academic pioneer. The story of health psychology in Latvia is the story of Kristine Martinsone. *European Health Psychologist*, 17(1). Iegūts no: http://openhealthpsychology.com/ehp/index.php/contents/article/view/766/pdf_42

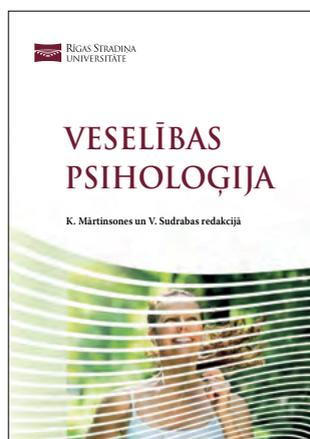
- Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām, (2017). Ministru kabineta 2017. gada 23. maija noteikumi Nr. 264. Iegūts no: <https://vestnesis.lv/op/2017/104.6>
- Omārova, S. (1996). *Cilvēks dzīvo grupā: Sociālā psiholoģija*. Rīga: Kamene.
- Omārova, S. (1996). *Cilvēks runā ar cilvēku: Saksarsmes psiholoģija*. Rīga: Kamene.
- Pētniecība: teorija un prakse*. (2016). Mārtinsons, K., Pipere, A., Kamerāde, D. (red.). Rīga: RaKa.
- Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2011). Enģele, I. (sast.). Rīga: RaKa.
- Practical Health Psychology*. Iegūts no: <http://practicalhealthpsychology.com>
- Primārā veselības aprūpe – esošā situācija un nākotnes izaicinājumi. *Latvijas Republikas Veselības ministrija* (2015). Iegūts no: http://www.lm.gov.lv/upload/protokols/pva_0910_lm.pdf
- Psihologu likums: Latvijas Republikas likums: pieņemts 30.03.2017. un stājas spēkā 01.01.2018. *Latvijas Vēstnesis*, 75, 12.04.2017.
- Psiholoģija*. (2015). Mārtinsons, K. un Miltuze, A. (zin. red.). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Rīgas Stradiņa universitātes Uzņemšanas noteikumi maģistra studiju programmās 2017./2018. akadēmiskajam gadam. *Rīgas Stradiņa universitāte*. 19.09.2016. Iegūts no: http://www.rsu.lv/images/stories/dokumenti/uznemsana/Uznemsanas_noteikumi_2017_18_magistrantura.pdf
- Suls, J., Rothman, A. (2004). Evolution of the biopsychosocial model: Prospects and challenges for health psychology. *Health Psychology*, 23(2), 119–125. <https://experts.umn.edu/en/publications/evolution-of-the-biopsychosocial-model-prospects-and-challenges-f>
- The British Psychological Society. (2011). *What is Health Psychology*. Iegūts no: <http://www.bps.org.uk/networks-and-communities/member-microsite/division-health-psychology>
- Upenieks, R., Mārtinsons, K., Freimane, G. (2013) Veselības psiholoģija – veselības aprūpes sistēmas sastāvdaļa. No: Rīgas Stradiņa universitāte. *2013. gada zinātniskā konference: tēzes* (434. lpp.). Rīga: RSU.
- Veselības psiholoģija*. (2016). Mārtinsons, K. (zin. red.). Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.
- Wahass, S. H. (2005). The role of psychologists in health care delivery. *Journal Of Family & Community Medicine*, 12(2), 63–70.
- Wang, H., Wu, S., & Liu, Y. (2003). Association between social support and health outcomes: a meta-analysis. *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, 19(7), 345–351.
- Мартинсон, К., Фреймане, Г., Колесникова, Е. (2014). Психология здоровья в Латвии в контексте современных европейских исследований. *Медицинская психология в России*, 5(28). Iegūts no: http://www.mprj.ru/archiv_global/2014_5_28/nomer/nomer05.php

Pielikumi

1. pielikums

Grāmatas psiholoģijā un pētījumu metodoloģijā, kuru izveidē ir piedalījušies RSU docētāji

Monogrāfijas

Mārtinsone, K. un Sudraba, V. (zin. red.).
(2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: Rīgas Stradiņa
universitāte, 240 lpp.

Kolektīvajā monogrāfijā aplūkoti būtiski veselības psiholoģijas pamatjautājumi, raksturotas sociālās vides un īpaši sociālā atbalsta un veselības kopsakarības, aplūkota stresa un tā pārvarēšanas veidu saistība ar veselību un slimībām.

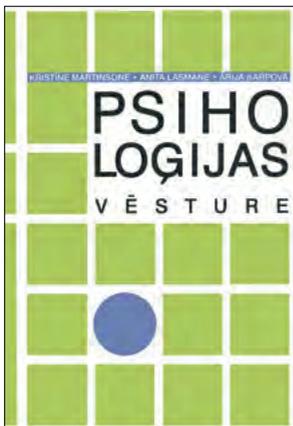
Īpaša uzmanība grāmatā pievērsta veselības uzvedības teorijām un modeļiem un to izmantošanai veselības psiholoģijā. Izdevumā arī sniegts ieskats par to, kā personības iezīmes ir saistītas ar veselību un ilgmūžību, aprakstīta krīzes un traumas inter-

vence veselības psiholoģijas kontekstā, raksturota veselības un slimības uztvere, aplūkoti jautājumi par komunikāciju veselības aprūpes vidē, aprakstītas pacientu izglītošanas un veselībratības pilnveides iespējas, kā arī pacientu līdzestību ietekmējošie faktori.

Atsevišķas apakšnodaļas veltītas sāpju menedžmenta jautājumiem, kā arī veselības psiholoģijas pieejai hronisku, dzīvību apdraudošu un nespēju izraisošu slimību gadījumā. Grāmatā sniegts veselības psiholoģijas attīstības aizsākuma raksturojums mūsu valstī.

Kolektīvā monogrāfija ir noderīga psihologiem, veselības aprūpē strādājošajiem, citu palīdzīgo profesiju pārstāvjiem, kā arī studentiem un visiem tiem, kurus interesē psiholoģijas un veselības zinātņu integrācijas jautājumi.

No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā kā grāmatas zinātniskās redaktore un autore piedalījušās profesore K. Mārtinsone un docente V. Sudraba, kā arī autori – asociētā profesore S. Mihailova, docenti J. Koļesņikova, A. A. Krūmiņa, J. Ļevina, I. J. Mihailovs un V. Perepjolkina, lektore J. Harlamova un I. Majore-Dūšeļa, asistente A. Upmale un lektore J. Ļubenko, pasniedzējas G. Freimane, A. Hofmane, A. Ošleja un Z. Ozoliņa.

Mārtinsone, K., Lasmane, A. un Karpova, Ā. (2016). *Psiholoģijas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 544 lpp.

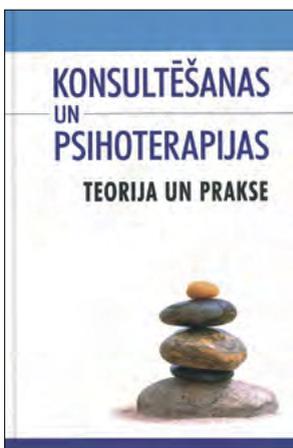
Daudzu gadu darba rezultātā tapusi kolektīvā monogrāfija sniedz orientierus daudzveidīgajā psiholoģijas ainā, palīdzot izprast mūsdienu psiholoģijas komplikēto dabu.

Autores darbā aplūko psiholoģijas priekšvēsturi, psiholoģijas kā patstāvīgas zinātnes veidošanos dažādās pasaules valstīs, dominejošās psiholoģijas skolas un virzienus, psiholoģijas attīstību Latvijā.

Psiholoģijas vēstures kopsakarību izklāstu papildina sociālkulturālā konteksta raksturojums un konkrētu personību devuma apskats.

Monogrāfija ir noderīga psihologiem, dažādu augstākās izglītības programmu studentiem, docētājiem un pētniekiem, kā arī visiem, kuri interesējas par psiholoģiju vai savā ikdienas profesionālajā darbībā izmanto psiholoģijas zināšanas.

No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā piedalījusies profesore K. Mārtinsone, bet grāmatas sagatavošanas nobeiguma posmā teksta pilnveidē palīdzējusi docente J. Ļevina.

Bite, I., Mārtinsone, K. un Sudraba, V. (zin. red.). (2016). *Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse*. Rīga: Zvaigzne ABC, 623 lpp.

Kolektīvā monogrāfija tapusi vairāku gadu intensīvā dažādu psihoterapijas un konsultēšanas virzienu izmantošanā pieredzējušu speciālistu individuālā un kopīgā darbā.

Grāmata sniedz ieskatu psiholoģiskās konsultēšanas un psihoterapijas teorijās un metodēs, gan raksturojot klasiskās pieejas, gan aplūkojot mūsdienu attīstības tendences šajā jomā, parādot dažādo virzienu līdzības un atšķirības.

Grāmatā ir apkopota informācija par konsultēšanas un psihoterapijas vēsturi, psihoterapijas organizāciju, par ētiskajiem jautājumiem konsultēšanā un supervīziju. Viena monogrāfijas nodaļa ir veltīta konsultēšanas un psihoterapijas skolu raksturojumam: psihodinamiskajai pieejai (psihoanalīze, objektu attiecību pieeja, analītiskā terapija, individuālpsholoģija), humānistiski eksistenciālajai pieejai (uz klientu centrēta psihoterapija, eksistenciālā terapija, geštalterapija, psihoorganiskā analīze, psihodrama), kognitīvi biheiviorālajai pieejai (biheiviorisms, kognitīvā terapija, kognitīvi biheiviorālā

terapija), transpersonālajai pieejai un sistēmiskajai ģimenes psihoterapijai. Viena no mūsdienu tendencēm konsultēšanā un psihoterapijā ir dažādu tās virzienu integrācija, tādēļ grāmatā ietverta arī nodaļa par integratīvi eklektisko pieeju konsultēšanā un psihoterapijā. Grāmatas saturs ir balstīts uz zinātniskiem pētījumiem un praktiskiem piemēriem. Interesantu to padara praktiska “Annas gadījuma” analīze dažādās pieejās.

Grāmata paredzēta dažādu jomu studentiem un pētniekiem un dažādu nozaru praktiķiem, kā arī cilvēkiem, kuriem profesionālajā darbībā ir saskare ar (vai interese par) psiholoģisko konsultēšanu un psihoterapiju.

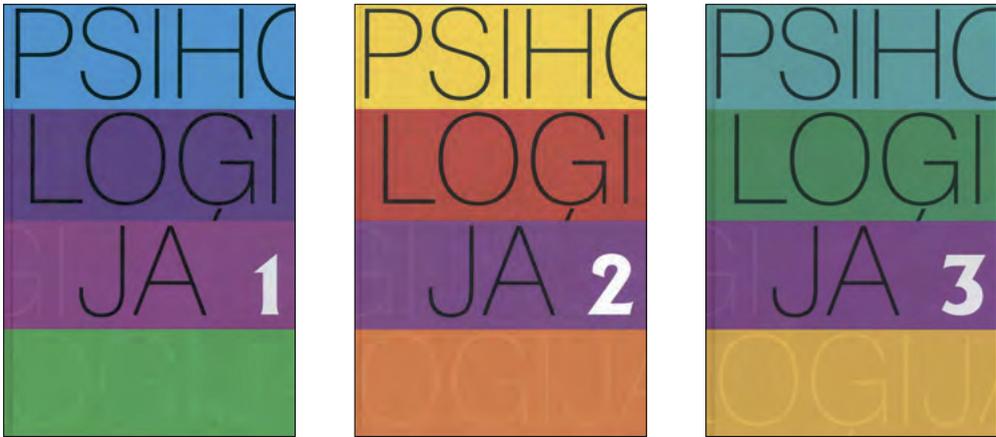
No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā kā grāmatas zinātniskās redaktores un autore piedalījušās profesore K. Mārtinsone (arī autoru kolektīva vadītāja) un docente V. Sudraba, kā arī autori – asociētā profesore S. Mihailova, docente V. Perepjolkina, lektori E. Čukurs un I. Majore-Dūšeļa, pasniedzējas M. Freimane un D. Zande.

Mārtinsone, K., Pipere, A. un Kamerāde, D. (zin. red.). (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa, 546 lpp.

Kolektīvajā monogrāfijā atspoguļota mūsdienu pētniecības sistēma, uzsverot pētniecības lomu sabiedrības ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā, tās nozīmi augstākās izglītības studiju procesā un praktizējošo speciālistu profesionālajā darbībā. Grāmatā sniegts ieskats pētniecības teorētiskajos pamatjautājumos un piedāvātas konkrētas norādes pētnieciskā darba veikšanai. Monogrāfija ir tapusi, sadarbojoties dažādu Latvijas augstskolu un ārvalstu mācībspēkiem, kuri līdztekus akadēmiskajam darbam veic arī pētniecisko darbu.

Izdevums ir paredzēts augstskolu studentiem, jauniešiem un arī pieredzējušiem pētniekiem sociālo, humanitāro, veselības aprūpes un izglītības zinātņu jomā – gan tālākizglītībai, gan dažādu nozaru speciālistu ikdienas profesionālajā darbībā. No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā kā grāmatas zinātniskā redaktore un autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone, kā arī autori – docenti J. Koļeņņikova, I. J. Mihailovs un V. Perepjolkina un lektore K. Vende-Kotova.

Mārtinsone, K., Miltuze, A. (zin. red.). (2015).
Psiholoģija [kolektīvā monogrāfija trijās grāmatās].

1. grāmata: Pamatjautājumi – teorijas un pētījumi. Rīga: Zvaigzne ABC, 358 lpp.
2. grāmata: Personība, grupa, sabiedrība, kultūra. Rīga: Zvaigzne ABC, 304 lpp.
3. grāmata: Lietišķās jomas. Rīga: Zvaigzne ABC, 166 lpp.

Kolektīvā monogrāfija “Psiholoģija” ir tapusi, sadarbojoties Latvijas un ārvalstu psiholoģijas mācībspēkiem un zinātniekiem. Tajā mūsdienīgi ir aplūkotas psiholoģijas nozaru teorijas un jaunākie pētījumi. Kolektīvās monogrāfijas galvenais mērķis ir stiprināt psiholoģijas zinātniskos pamatus mūsu valsti, attīstot izpratni par psiholoģijas pamatnozaru un apakšnozaru specifiku, tostarp par terminoloģiju. Tajā vienkopus skaidroti psiholoģijas pamatjautājumi, apkopotas pamatkonceptijas galvenajās psiholoģijas nozarēs un jaunākie pētījumi, sniegtas galveno terminu definīcijas.

Monogrāfiju veido trīs daļas, kas izkārtotas trijās grāmatās.

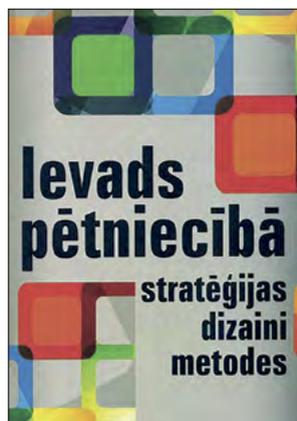
Pirmajā grāmatā sniegta pamatinformācija par psiholoģijas zinātnes vēsturi, daudzveidību, metodoloģiju un psihologa profesionālo darbību. Tajā raksturoti uzvedības bioloģiskie pamati, iedzimtības un vides ietekme, pamatkonceptijas par cilvēka psihiskajiem procesiem, emocijām, motivāciju, intelektu, kreativitāti, mācīšanos un indivīda attīstību, īpaši uzsverot populārākās teorijas un jaunākās atziņas katrā no šīm jomām.

Otrajā grāmatā sniegts visaptverošs ieskats personības teoriju daudzveidībā, analizēta “Es” koncepcija un ar to saistītie jēdzieni, aprakstīta sociālā izziņa, sociālā uztvere, konflikti un to risināšana starppersonu attiecībās un cilvēku uzvedība grupā, risināti cilvēka veselības un slimības mijattiecību jautājumi, kā arī aplūkoti starpkultūru pētījumi dažādās psiholoģijas nozarēs.

Trešajā grāmatā apskatītas organizāciju psiholoģijas, juridiskās psiholoģijas, militārās psiholoģijas, izglītības psiholoģijas un sporta psiholoģijas pamatnostādnes un jaunākās atziņas, akcentējot teorētisko uzskatu praktisko nozīmi.

Monogrāfija ir noderīga psihologiem, dažādu augstākās izglītības programmu studentiem, docētājiem un pētniekiem, kā arī visiem, kuri interesējas par psiholoģiju vai savā ikdienas profesionālajā darbībā izmanto psiholoģijas zināšanas.

No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā kā autoru kolektīva vadītāja, zinātniskā redaktore un autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone, kā arī autori – asociētā profesore S. Mihailova, docentes V. Perepjolkina un V. Sudraba, lektors E. Čukurs, pasniedzējas M. Freimane, G. Freimane un A. Hofmane.

Mārtinsone, K., Pipere, A. (zin. red.). (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa, 284 lpp.

Grāmatā aktualizēta pētniecība kā nozīmīga mūsdienu augstākās izglītības studiju un profesionālās darbības sastāvdaļa. Tā ietver gan pētniecības pamatjautājumus, gan konkrētas norādes pētnieciskā darba veikšanai. Grāmatu veido trīs daļas. Pirmajā daļā raksturotas pētniecības vispārīgās pamatnostādnes, otrajā – pētījuma dizaini un stratēģijas, precizējot katras pētniecības metodikas iespējas un ierobežojumus, trešajā – sniegts pārskats par pētījuma izstrādes posmiem.

Grāmata ir izveidota, sadarbojoties Latvijas un ārvalstu mācībspēkiem, kas līdztekus akadēmiskajam darbam veic arī pētniecisko darbu. Tā ir noderīga dažādu augstākās izglītības studiju programmu studentiem un pētniekiem, un to var izmantot tālākizglītībā un ikdienas profesionālajā darbībā.

No RSU psiholoģijas virziena docētājiem monogrāfijas tapšanā kā izdevuma sastādītāja, zinātniskā redaktore un autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone.

Jirgena, S. (2006). *Jaunieši un adiktīva uzvedība*. Rīga: Drukātava, 160 lpp.

Latvijas sabiedrības dzīves transformācijas rezultātā 20. un 21. gadsimta mijā ir mainījušās tradicionālās vērtības, uzskati un uzvedības modeļi. Sabiedrībā radušās pretrunas, jaunās vērtības un dzīvesveids spēcīgi atspoguļojas pusaudžu un jauniešu ikdienā.

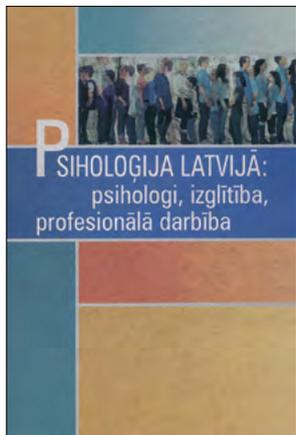
Kādu ceļu izvēlēties, lai dzīve būtu veiksmīga? Kādu lomu dzīvē spēlēt – būt savas dzīves skatītājam, aktierim vai režisoram? Vai par neveiksminieku piedzimst vai izveidojas? Kas nosaka to, ka daži jaunieši problēmas risina, lietojot narkotiskās vielas vai visu dienu pavadot pie datora, bet citi atrod produktīvākus risinājumus?

Kas ietekmē vecāko klašu skolēnu pašizjūtu un uzvedību ģimenē, skolā, sabiedrībā un pasaulē? Kā pieaugušie var palīdzēt jauniešiem pārvarēt identitātes krīzi?

Grāmatā tiek meklēta atbilde uz šādiem jautājumiem, apskatot uzvedības izvēles nosacījumus dažādu psiholoģisko teoriju skatījumā un analizējot adiktīvas uzvedības izvēles iemeslus.

Grāmatas autore – šobrīd asociētā profesore S. Mihailova.

Rakstu krājumi

Mārtinsone, K. (sast.). (2012). *Psiholoģija Latvijā: psihologi, izglītība, profesionālā darbība: rakstu krājums*. Rīga: RaKa, 320 lpp.

Rakstu krājums sniedz plašu ieskatu psiholoģijas zinātnes attīstībā Latvijā. Grāmatas ievaddaļā sniegts īss pārskats par psiholoģijas attīstības vēsturi Latvijā – no tās pirmsākumiem līdz 20. gadsimta vidum. Izdevumā ir apkopotas intervijas ar šobrīd populārākajiem Latvijā un ārvalstīs strādājošajiem latviešu izcelsmes psihologiem. Lielākā daļa grāmatas ir veltīta mūsu zemes augstskolām, kurās ir (vai bija) iespēja apgūt psiholoģiju. Lasītāji tiek iepazīstināti ar augstskolu programmām un mācībspēkiem.

Rakstu krājums ir labs uzziņas materiāls visiem, kas interesējas par Latvijas devumu psiholoģijā, psihologu profesionālo darbību un iespējām mācīties psiholoģiju. No RSU psiholoģijas virziena docētājiem rakstu krājuma tapšanā kā sastādītāja un autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone.

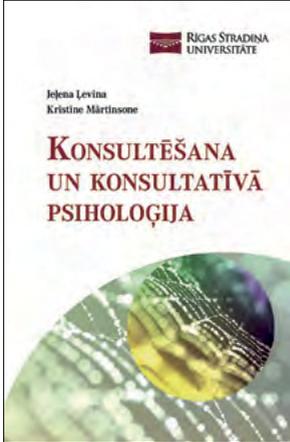

Mārtinsone, K. (sast.). (2011). *Ārija Karpova: iedvesmotāja: veltījums profesorei jubilejā*. Rīga: RaKa, 185 lpp.

Profesore Ārija Karpova ir viena no spilgtākajām personībām Latvijas psiholoģijas zinātnē kopš 20. gadsimta otrās puses. Viņas jubilejai veltītajā krājumā ievietots Ā. Karpovas biogrāfisks apcerējums, viņas publicēto darbu izlase, kolēģu un laikabiedru atmiņas un bibliogrāfija.

No RSU psiholoģijas virziena docētājiem rakstu krājuma tapšanā kā grāmatas sastādītāja un autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone, kā autore – asociētā profesore S. Mihailova.

Mācību grāmatas un vārdnīca

Ļevina, J., Mārtinsone, K. (2016). *Konsultēšana un konsultatīvā psiholoģija: mācību līdzeklis*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 73 lpp.

Mācību līdzekli ir raksturota konsultēšana kā profesionāla darbība un tās nozīme psihologa darbā, īpašu uzmanību veltot tās vēsturei un mūsdienu statusam pasaulē, kā arī attīstībai Latvijā.

Izdevums ir paredzēts psihologiem, psiholoģijas studentiem, kā arī citu nozaru profesionāļiem, kuri sniedz konsultācijas, veicinot savu klientu attīstību un labklājību, palīdzot risināt dažādas problēmsituācijas un sniedzot atbalstu lēmumu pieņemšanā.

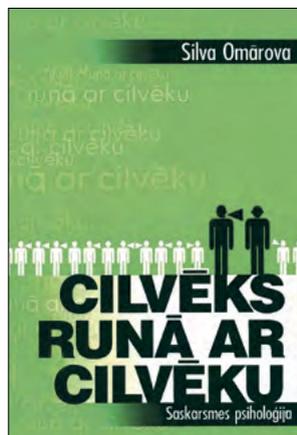
Mācību grāmatas autores ir docente J. Ļevina un profesore K. Mārtinsone.

Enģele, I. (sast.). (2011). *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RaKa, 74 lpp.

Vārdnīcā ir skaidroti galvenie jēdzieni, kurus izmanto mūsdienu, t. sk. psiholoģijas, pētnieki. Tā papildina autoru kolektīva veidoto grāmatu "Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes", bet to var lietot arī atsevišķi. Vārdnīcā ir skaidroti ap 600 būtiskākie jēdzieni. To skaidrojums ir veidots, savienojot zinātnisko un populāri skaidrojošo pieeju.

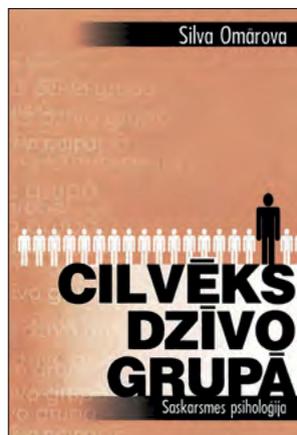
No RSU psiholoģijas virziena docētājiem mācību grāmatas tapšanā kā autore piedalījusies profesore K. Mārtinsone.

Omārova, S. (2008). *Cilvēks runā ar cilvēku: Saskarsmes psiholoģija*. Rīga: Kamene, 126 lpp.

Grāmatā aplūkotas svarīgākās saskarsmes psiholoģijas problēmas, galvenie jēdzieni un teorētiskās pieejas. Tajā sniegtas praktiskas rekomendācijas personīgās un lietišķās saskarsmes kultūras uzlabošanai. Daži populāri psiholoģiskie testi paredzēti lasītāju pašizziņai. Grāmata domāta plašam lasītāju lokam – visiem, kas interesējas par sociālo psiholoģiju. Tā vairākkārt izdota atkārtoti, pirmizdevums – 1996. gadā.

Grāmatas autore – docente S. Omārova.

Omārova, S. (2002). *Cilvēks dzīvo grupā: Sociālā psiholoģija*. Rīga: Kamene, 236 lpp.

Mācību līdzekli liela uzmanība pievērsta praktiskām rekomendācijām, kuru izmantošana varētu sekmēt saskarsmes efektivitāti. Grāmatā ir aplūkotas svarīgākās saskarsmes psiholoģijas problēmas, galvenie jēdzieni un teorētiskās pieejas. Daži populāri psiholoģiskie testi ir paredzēti lasītāju pašizziņai.

Grāmata vairākkārt izdota atkārtoti, pirmizdevums – 1996. gadā.

Grāmatas autore – docente S. Omārova.

*2. pielikums***Bakalaura studiju programmas
"Psiholoģija" absolventi****2012. gads**

Boluža Alīna
Ķirsis Jānis
Mize Liene
Nolberga Anna
Olava Sandra
Spigēna Līva
Tālere Barbara

2013. gads

Deksne Zane
Hofmane Anete
Jēgere Lauma
Jurjāne Aija
Kļaviņa Anete
Kupča Laine
Ošleja Austra
Ozoliņa Zane
Semjonova Anželika
Uburģe Ilze

2014. gads

Ābola Elīna
Beke Annija
Dimante Linda
Gaļicina Margarita

Izašare Velga
Kazjonovs Māris
Lazdāne Ance
Lazdiņš Kristis
Mihailova Ksenija
Norkusa Agnese
Parele Līga
Porozova Anete
Rudaka Madara

2015. gads

Bļasāne Māra
Gurdziela Dace
Karsa Elīna
Konvisere Alisa
Lapiņa Liene
Paukšta Kristīne
Plamadjala Ilona
Rudzīte Gundega
Stepanova Ilona
Stepanovs Kristaps
Šneidere Kristīne
Upesleja Gatis

2016. gads

Berga Luīze
Boļšakova Sintija

Klince Kristiāna
Legzdiņa Marija
Lejiņa Linda
Lielā Madara
Romanovs Vladlens
Sokola Marina
Vaņkovs Sergejs
Zavacka Laura

2017. gads

Abramova Daria
Bērzāja Anna Laura
Gligalova Olga
Gradovska Elena
Ivzāns Igors
Jevlampijeva Svetlana
Juralevičs Eduards
Nelzina Tatjana
Petroviča Sintija
Reidzāne Agnese
Saakovs Andrejs
Sarmule Elīna
Talalujevs Sergejs
Tininis Agris
Volodkeviča Diāna
Zarembe Jekaterina
Zemvaldis Edijs

*3. pielikums***Maģistra studiju programmas
"Veselības psiholoģija" absolventi****2015. gads**

Bobrunė Darja
Gintere Ilona
Hofmane Anete
Jēgere Lauma
Jurjāne Aija
Liberte Laura
Ošleja Austrā
Ozoliņa Zane
Pēča Kaiva
Reinfeldē Ilze
Taube Inese

2016. gads

Ābola Elina
Bogdanova Irina
Gaidis Ivars
Izašare Velga
Kazjonovs Māris
Kupča Laine
Lazdiņš Kristis Jānis
Legzdiņš Normunds
Šterna Kristīne

2017. gads

Caica Dace
Daņiļčenko Santa
Ekerte Larisa
Grundāne Žanna
Gurdziela Dace
Jurkeviča Anastasija
Lapiņa Liene
Paukšta Kristīne
Rudzīte Gundega
Skrastiņa Ruta
Šneidere Kristīne
Taranda Mārtiņš
Ulmane Zane
Upesleja Gatis
Važa Vita
Ziberte Inga